

Briselē, 26.4.2019.
COM(2019) 198 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
CENTRĀLAJAI BANKAI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU
KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

2019.gada Eiropas Savienības rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā

“Eiropas Savienība ir kopiena, kuras darbību regulē tiesiskums. Tiesiskuma un tiesu nolēmumu ievērošana ir nevis izvēle, bet gan pienākums.”

Komisijas priekšsēdētājs Žans-Klods Junkers, runa par stāvokli Savienībā 2018. gadā ⁽¹⁾

“Tiesiskuma ievērošana ir ne tikai priekšnoteikums visu [LES] 2. pantā minēto pamatvērtību aizsardzībai. Tas ir arī priekšnoteikums visu to tiesību un pienākumu ievērošanai, kas izriet no Līgumiem, kā arī priekšnoteikums, lai radītu iedzīvotāju, uzņēmumu un valsts iestāžu savstarpējo uzticēšanos visu pārējo dalībvalstu tiesību sistēmām.” ⁽²⁾

Priekšsēdētāja pirmais vietnieks Franss Timmermans, EP plenārsēde, 2018. gada 28. februāris

“Mēs strādājam, lai vairotu ticību tiesiskumam. Pietiekamu finanšu resursu nodrošināšana nenozīmē izmaksas — tas ir ieguldījums. (..) Valsts ar pienācīgi funkcionējošu tiesu sistēmu ir pievilcīgāka investoriem.” ⁽³⁾

Komisijas locekle Jourova, Vīne, 2018. gada 30. novembris

---

¹ Runa par stāvokli Savienībā 2018. gadā, kas sniegta 2018. gada 12. septembrī Eiropas Parlamentā: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-speech_lv_0.pdf.

² Komisijas priekšsēdētāja pirmā vietnieka Timmermansa paziņojums, kas sniegts Eiropas Parlamenta 2018. gada 28. februāra plenārsēdes debatēs, par Komisijas lēmumu piemērot LES 7. panta 1. punktu attiecībā uz stāvokli Polijā.

³ Runa, kas sniegta 2018. gada 30. novembrī Vīnes konferencē par tiesu sistēmu efektivitāti.

1. IEVADS

Neatkarībai, kvalitātei un efektivitātei kā būtiskiem efektīvu tiesu sistēmu elementiem ir izšķiroša nozīme gan tiesiskuma, gan ES pamatā esošo vērtību ievērošanā. Efektīvas tiesu sistēmas ir svarīgas ES tiesību aktu īstenošanai. Valstu tiesas ES tiesību aktu piemērošanā darbojas kā ES tiesas. Tieši valstu tiesas ir tās, kas nodrošina, ka tiek efektīvi īstenotas ES tiesību aktos noteiktās tiesības un pienākumi ⁽⁴⁾. Kā norādījusi Eiropas Savienības Tiesa, efektīva tiesību aizsardzība neatkarīgās tiesās ir tiesiskuma “kodols” ⁽⁵⁾.

Paziņojumā “*Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi*”, kas pieņemts 2019. gada 3. aprīlī, ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir norādīts kā daļa no ES rīkiem tiesiskuma stiprināšanai, dodot ieguldījumu tiesu reformas un standartu tiesiskuma jomā veicināšanā ⁽⁶⁾. Tiesiskuma ievērošanai, kas ietver arī tiesu sistēmas neatkarību, ir būtiska ietekme uz ieguldījumu lēmumiem un uzņēmumu piesaisti. Tādēļ valstu tiesu sistēmu efektivitātes uzlabošana ir Eiropas pusgada — ES ikgadējā ekonomikas politikas koordinēšanas cikla — prioritāte. 2019. gada izaugsmes pētījumā, kurā ir noteiktas ES un tās dalībvalstu nākamā gada prioritātes ekonomikā un sociālajā jomā, ir atkārtoti norādīts uz saikni starp tiesiskumu un efektīvām tiesu sistēmām, no vienas puses, un uzņēmējdarbībai draudzīgu vidi un ekonomikas izaugsmi, no otras puses ⁽⁷⁾.

Lai uzraudzītu tiesu sistēmu reformas un to ietekmi dalībvalstīs, kopš 2013. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā (turpmāk “rezultātu apkopojums”) tiek sniegts ikgadējs pārskats par rādītājiem, kas ir būtiski tiesu sistēmas neatkarībai, kvalitātei un efektivitātei — efektīvas tiesu sistēmas būtiskiem parametriem. Rezultātu apkopojuma 2019. gada izdevumā ir plašāk izvērtēti rādītāji, kas attiecas uz visiem trim elementiem, un pirmo reizi ir sniegti rādītāji par šādiem aspektiem:

- finanšu resursu izlietojuma detalizēts pārskats par katru tiesu sistēmu;
- standarti, ko piemēro, lai uzlabotu spriedumu kvalitāti augstākajās tiesās;
- pārvaldības pilnvaras pār valstu prokuratūrām un prokuroru iecelšana un atļaušana;
- iestādes, kas iesaistītas disciplinārlietās, kuras saistītas ar tiesnešiem;
- standarti un prakse attiecībā uz izskatāmo lietu apjoma un neizskatīto lietu uzkrāšanās pārvaldību tiesās.

---

⁴ Līguma par Eiropas Savienību (LES) 19. pants

⁵ Tiesas spriedums (virspalāta), 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses / Tribunal de Contas*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117.

⁶ COM(2019) 163 *final*.

⁷ Komisijas paziņojums “2019. gada izaugsmes pētījums”, 21.11.2018., COM(2018) 770 *final*, 12. lpp.

Kas ir ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā?

ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ir salīdzinošs informācijas rīks, kura mērķis ir katru gadu palīdzēt ES un dalībvalstīm uzlabot valstu tiesu sistēmu efektivitāti, sniedzot objektīvus, ticamus un salīdzināmus datus par vairākiem rādītājiem, kas ir būtiski visu dalībvalstu tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes novērtējumam. Rezultātu apkopojums ir nevis atsevišķs vispārējs novērtējums, bet gan pārskats par visu tiesu sistēmu darbību, pamatojoties uz rādītājiem, kas saistīti ar visu dalībvalstu kopējām interesēm.

Rezultātu apkopojums nepopularizē kādu konkrētu tiesu sistēmas veidu, un tajā pret visām dalībvalstīm ir pausta vienlīdzīga attieksme.

Neatkarība, kvalitāte un efektivitāte ir būtiski efektīvas tiesu sistēmas rādītāji neatkarīgi no tā, uz kādu valsts tiesu sistēmas modeli vai tiesiskajām tradīcijām tā ir balstīta. Skaitļi, kas attiecas uz minētajiem trim rādītājiem, būtu jāinterpretē visi kopumā, jo efektīvai tiesu sistēmai ir nepieciešami visi trīs elementi un tie bieži vien ir savstarpēji saistīti (iniciatīvas ar mērķi uzlabot vienu elementu var ietekmēt citu).

Rezultātu apkopojumā galvenā uzmanība ir pievērsta strīdīgām civillietām un komercietām, kā arī administratīvām lietām, lai palīdzētu dalībvalstīm to centienos radīt ieguldījumiem, uzņēmējdarbībai un iedzīvotājiem labvēlīgāku vidi. Rezultātu apkopojums ir salīdzinošs rīks, kas attīstās dialogā ar dalībvalstīm un Eiropas Parlamentu ⁽⁸⁾. Tā mērķis ir noteikt efektīvas tiesu sistēmas būtiskos rādītājus un katru gadu nodrošināt svarīgus datus.

Kāda metodika ir izmantota, izstrādājot ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā?

Rezultātu apkopojumā izmantoti dati no dažādiem informācijas avotiem. Lielu daļu kvantitatīvo datu sniedz Eiropas Padomes Tiesiskuma efektivitātes izvērtēšanas komisija (*CEPEJ*), ar ko Komisija ir noslēgusi līgumu par īpaša gada pētījuma veikšanu. Šie dati attiecas uz laikposmu no 2010. gada līdz 2017. gadam, un dalībvalstis tos ir sniegušas atbilstoši *CEPEJ* metodikai. Pētījumā iekļautas arī detalizētas piezīmes un faktu lapas par īpašām iezīmēm konkrētā valstī, kas sniedz plašāku kontekstu. Tās būtu jāinterpretē kopā ar sniegtajiem datiem ⁽⁹⁾.

CEPEJ ievāktie dati par tiesvedības ilgumu norāda “nolēmumu pieņemšanas laiku”, kas ir aprēķinātais tiesvedības ilgums (pamatojoties uz nepabeigto lietu un pabeigto lietu skaita attiecību). Dati par tiesu efektivitāti, piemērojot ES tiesības konkrētās jomās, norāda vidējo tiesvedības ilgumu, kas iegūts no tiesās esošo lietu reālā izskatīšanas ilguma. Jāatzīmē, ka tiesvedības ilgums vienā dalībvalstī var būtiski atšķirties arī atkarībā no ģeogrāfiskā novietojuma, jo īpaši pilsētu centros, kur komercdarbības dēļ var palielināties izskatāmo lietu apjoms.

Citi informācijas avoti ir valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupa ⁽¹⁰⁾, Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkls (*ENCJ*) ⁽¹¹⁾, ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls (*NPSJC*) ⁽¹²⁾, ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācija ⁽¹³⁾, Eiropas Konkurences tīkls (*ECN*) ⁽¹⁴⁾, Komunikāciju komiteja

⁸ Eiropas Parlaments pieņēma 2018. gada 29. maija rezolūciju par 2017. gada ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā (P8_TA(2018)0216), kas izmantots par atsauci šā izdevuma sagatavošanā un tiks izmantots arī, lai sagatavotu turpmākus ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā izdevumus.

⁹ https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lv.

¹⁰ Lai sagatavotu ES rezultātu apkopojumu tiesiskuma jomā un sekmētu paraugprakses apmaiņu par tiesu sistēmu efektivitāti, Komisija aicināja dalībvalstis norīkot divas kontaktpersonas, proti, vienu personu no tiesu iestādēm un vienu no tieslietu ministrijas. Šīs neformālās grupas dalībnieku sanāksmes notiek regulāri.

¹¹ *ENCJ* apvieno dalībvalstu valsts iestādes, kas darbojas neatkarīgi no izpildvaras un likumdevēja varas un kas ir atbildīgas par tiesu iestāžu atbalstu, nodrošinot neatkarīgu tiesu sistēmu: <https://www.encj.eu/>.

¹² *NPSJC* piedāvā forumu, kurā Eiropas iestādēm ir iespēja pieprasīt augstāko tiesu atzinumus un kurā nodrošināt ciešāku to sadarbību, veicinot diskusiju un ideju apmaiņu: <http://network-presidents.eu/>.

¹³ ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas sastāvā ir ES Tiesa un katras ES dalībvalsts augstākā administratīvā tiesa vai valsts padome: <http://www.juradmin.eu/index.php/en/>.

¹⁴ *ECN* ir izveidots kā forums Eiropas konkurences iestāžu diskusijai un sadarbībai lietās, kurām piemēro Līguma par ES darbību 101. un 102. pantu. *ECN* ir Padomes Regulā (EK) Nr. 1/2003 minēto ciešas sadarbības mehānismu pamats. Ar *ECN* palīdzību cita ar citu sadarbojas Komisija un visu ES dalībvalstu konkurences iestādes: http://ec.europa.eu/competition/ecn/index_en.html.

(COCOM) ⁽¹⁵⁾, Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ⁽¹⁶⁾, Ekspertu grupa nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas novēršanas jomā (EGMLTF) ⁽¹⁷⁾, Eurostat ⁽¹⁸⁾, Eiropas Tiesiskās apmācības tīkls (EJTN) ⁽¹⁹⁾ un Pasaules Ekonomikas forums (WEF) ⁽²⁰⁾.

Ciešā sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu ir pilnveidota rezultātu apkopojumā izmantotā metodika, jo īpaši izmantojot aptaujas anketu un vācot datus par konkrētiem tiesu sistēmu darbības aspektiem.

Turpina uzlaboties datu, jo īpaši par rādītājiem, kas attiecas uz tiesu sistēmu efektivitāti, pieejamība, jo daudzas dalībvalstis ir ieguldījušas savā spējā sagatavot labākus tiesu sistēmas statistikas datus. Ja vēl pastāv kādas grūtības savākt vai nodrošināt datus, to iemesls ir vai nu nepietiekama statistikas kapacitāte, vai arī fakts, ka valstu kategorijas, par kurām dati tiek vākti, precīzi neatbilst rezultātu apkopojumā izmantotajām kategorijām. Tikai ļoti retos gadījumos datu iztrūkums ir saistīts ar dažu valstu iestāžu nevēlēšanos tos sniegt. Komisija joprojām aicina dalībvalstis mazināt šo datu iztrūkumu un aktīvi iesaistīties paraugprakses apmaiņā.

Kā ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā ietekmē Eiropas pusgadu?

Rezultātu apkopojumā ir ietverti elementi valstu tiesu sistēmu kvalitātes, neatkarības un efektivitātes novērtēšanai, un tādējādi tā mērķis ir palīdzēt dalībvalstīm uzlabot to tiesu sistēmu efektivitāti. Tas ļauj vieglāk noteikt nepilnības un paraugpraksi, kā arī novērot problēmas un progresu. Eiropas pusgada kontekstā konkrētu valstu novērtējumi tiek veikti, organizējot divpusēju dialogu ar iesaistītajām valstu iestādēm un ieinteresētajām personām. Šis novērtējums ir atspoguļots ikgadējos ziņojumos par valstīm Eiropas pusgada ietvaros un apvieno no rezultātu apkopojuma gūto ieskatu ar kvalitatīvu analīzi, ņemot vērā attiecīgo dalībvalstu tiesību sistēmu specifiku un plašāko kontekstu. Pamatojoties uz pusgada ietvaros veikto analīzi, Komisija var ierosināt Padomei pieņemt atsevišķām dalībvalstīm adresētus ieteikumus par to tiesu sistēmu uzlabošanu.

Kāpēc efektīvas tiesu sistēmas ir svarīgas ieguldījumiem labvēlīgai videi?

Jau izsenis ir atzīts, ka efektīvas tiesu sistēmas, kurās tiek ievērots tiesiskums, labvēlīgi ietekmē ekonomiku. Ja tiesu sistēmas nodrošina tiesību ievērošanu, kreditori labprātāk sniedz aizdevumus, uzņēmumi nerīkojas oportūnistiski, samazinās darījumu izmaksas un inovatīvi uzņēmumi labprātāk veic ieguldījumus. Par labi funkcionējošu valsts tiesu sistēmu labvēlīgo ietekmi uz ekonomiku liecina arī vairāki pētījumi un akadēmiskās literatūras avoti, tostarp tie, kuru autori ir Starptautiskais Valūtas fonds ⁽²¹⁾, Eiropas Centrālā banka ⁽²²⁾, ESAO ⁽²³⁾, Pasaules Ekonomikas forums ⁽²⁴⁾ un Pasaules Banka ⁽²⁵⁾.

¹⁵ COCOM sastāvā ir ES dalībvalstu pārstāvji. Tās galvenais uzdevums ir sniegt atzinumus par pasākumu projektiem, kurus Komisija plāno pieņemt digitālā tirgus jautājumos: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/communications-committee>.

¹⁶ Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs ir ekspertu un ieinteresēto speciālistu tīkls. Tā sastāvā ir publiskā un privātā sektora pārstāvji, kuri sadarbojas aktīvās darba grupās. <https://euipo.europa.eu/ohimportal/en/web/observatory/home>.

¹⁷ EGMLTF regulāri tiekas, lai apmainītos ar viedokļiem un palīdzētu Komisijai formulēt politiku un sagatavot jaunus tiesību aktus par cīņu pret nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu: http://ec.europa.eu/justice/civil/financial-crime/index_en.htm.

¹⁸ Eurostat ir ES statistikas birojs: <http://ec.europa.eu/eurostat/about/overview>.

¹⁹ EJTN ir galvenā apmācības un zināšanu apmaiņas platforma un sadarbības veicinātājs Eiropas tiesu sistēmas jomā. Tīkls izstrādā apmācības standartus un mācību programmas, koordinē tiesiskās apmācības apmaiņu un programmas, izplata speciālās zināšanas un veicina ES tiesiskās apmācības iestāžu sadarbību. EJTN ir aptuveni 34 dalībnieki, kas pārstāv ES valstis, kā arī ES transnacionālās struktūras. <http://www.ejtn.eu/>.

²⁰ WEF ir starptautiska organizācija publiskā un privātā sektora sadarbības veicināšanai, kuras dalībnieki ir uzņēmumi: <https://www.weforum.org/>.

²¹ SVF, *Regional Economic Outlook* ["Reģionālās ekonomikas attīstības perspektīvas"], 2017. gada novembris, *Europe: Europe Hitting its Stride*, xviii) punkts, 40., 70. lpp.: <https://www.imf.org/~/-/media/Files/Publications/REO/EUR/2017/November/eur-booked-print.ashx?la=en>.

²² ECB, "Structural policies in the euro area" ["Strukturālā politika eurozonā"], 2018. gada jūnijs, ECB vienreizējo izdevumu sērija Nr. 210: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op210.en.pdf?3db9355b1d1599799aa0e475e5624651>.

Nesen veiktā pētījumā ir secināts, ka, saīsinot tiesvedības ilgumu par 1 % (mērot pēc nolēmuma pieņemšanas laika ⁽²⁶⁾), var palielināt uzņēmumu izaugsmi ⁽²⁷⁾, un to uzņēmumu īpatsvara palielināšana par 1 %, kuri uzskata, ka tiesu sistēma ir neatkarīga, mēdz būt saistīta ar lielāku apgrozījumu un produktivitātes pieaugumu ⁽²⁸⁾. Citā pētījumā ir pierādīta pozitīva saistība starp priekšstatu par tiesu sistēmas neatkarību un ārvalstu tiešo ieguldījumu plūsmām Centrāleiropā un Austrumeiropā ⁽²⁹⁾.

Turklāt vairākās aptaujās ir uzsvērts valstu tiesu sistēmu efektivitātes nozīmīgums uzņēmumiem. Piemēram, vienā aptaujā 93 % lielo uzņēmumu atbildēja, ka tie sistemātiski un pastāvīgi pārskata tiesiskuma apstākļus (tostarp tiesu neatkarību) tajās valstīs, kurās tie veic ieguldījumus ⁽³⁰⁾, savukārt citā aptaujā vairāk nekā puse mazo un vidējo uzņēmumu atbildēja, ka attiecīgi dārga un pārmērīgi ilga tiesvedība ir daži no galvenajiem iemesliem, kāpēc netiek uzsāktas tiesvedības par intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) pārkāpumiem ⁽³¹⁾.

---

²³ Sk., piem., “What makes civil justice effective?” [“Kas civiltiesiskumu padara efektīvu?”], ESAO Ekonomikas departamenta politikas piezīmes Nr. 18, 2013. gada jūnijs, un “The Economics of Civil Justice: New Cross-Country Data and Empirics” [“Civiltiesiskuma ekonomika: jauni starpvalstu dati un empīriskie dati”], ESAO Ekonomikas departamenta darba dokumenti, Nr. 1060.

²⁴ Pasaules Ekonomikas forums, “*The Global Competitiveness Report 2018*” [“Globālās konkurētspējas ziņojums par 2018. gadu], 2018. gada oktobris: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>.

²⁵ Pasaules Banka, “*World Development Report 2017: Governance and the Law, Chapter 3: The role of law*” [“Pasaules attīstības ziņojums par 2017. gadu. Pārvaldība un likums, 3. nodaļa “Likuma loma”], 83., 140. lpp.: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2017>.

²⁶ “Nolēmuma pieņemšanas laika” rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām). Tas ir standarta rādītājs, ko noteikusi Eiropas Padomes CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

²⁷ Vincenzo Bove and Leandro Elia; *The judicial system and economic development across EU Member States* [“Tiesu sistēma un ekonomikas attīstība ES dalībvalstīs”], JRC tehniskais ziņojums, EUR 28440 EN, ES Publikāciju birojs, Luksemburga, 2017. gads: http://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC104594/jrc104594_2017_the_judicial_system_and_economic_development_across_eu_member_states.pdf.

²⁸ Turpat.

²⁹ *Effect of judicial independence to FDI into Eastern Europe and South Asia* [“Tiesu sistēmas neatkarības ietekme uz ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem Austrumeiropā un Dienvidāzijā”]; Bülent Dogru; 2012. gads, MPRA Munich Personal RePEc Archive: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/40471/1/MPRA_paper_40322.pdf. Pētījumā bija iekļautas šādas ES DV: Bulgārija, Čehija, Horvātija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Rumānija, Slovākija, Slovēnija un Ungārija.

³⁰ *The Economist Intelligence Unit: “Risk and Return — Foreign Direct Investment and the Rule of Law”* [“Risks un atdeve — Ārvalstu tiešie ieguldījumi un tiesiskums”], 2015. gads: http://www.biiicl.org/documents/625_d4_fdi_main_report.pdf, 22. lpp.

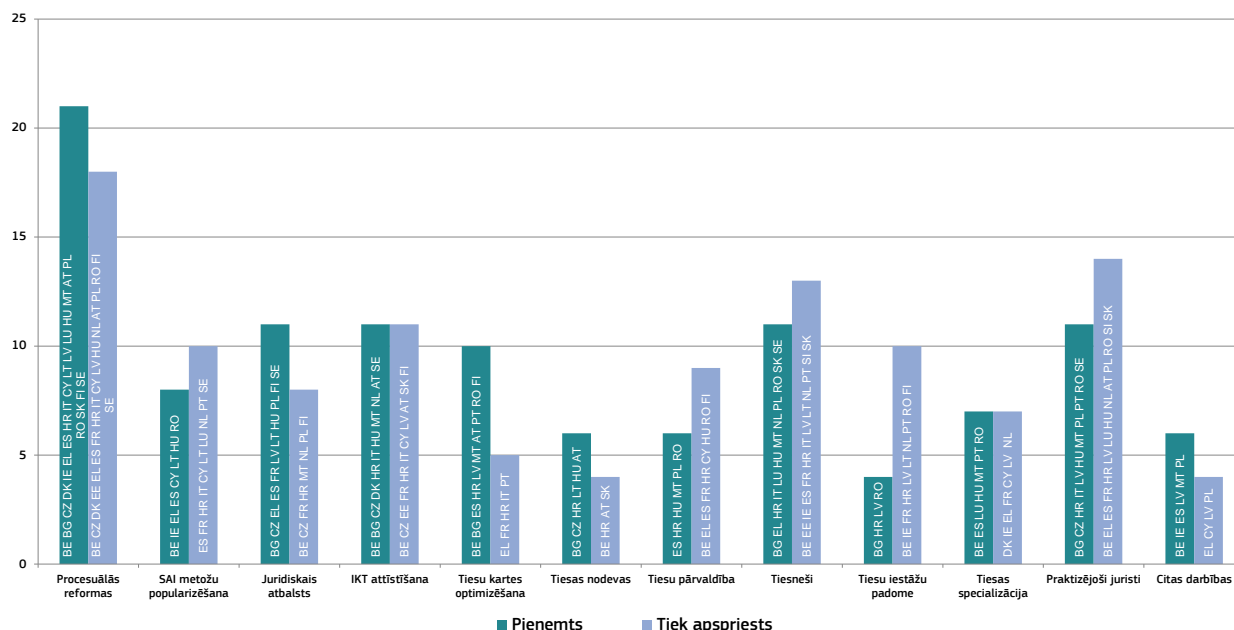
³¹ ES Intelektuālā īpašuma birojs (EUIPO), *Intellectual Property (IP) SME Scoreboard 2016* [“2016. gada rezultātu apkopojums par intelektuālā īpašuma (IĪ) jomā strādājošiem MVU”]: https://euiipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/sme_scoreboard_study_2016/Executive-summary_en.pdf.

2. KONTEKSTS: GALVENĀS NORISES TIESU SISTĒMU REFORMU JOMĀ 2018. GADĀ

2.1. Tiesu sistēmu reformu kartēšana

Liela daļa dalībvalstu 2018. gadā turpināja uzlabot savas tiesu sistēmas efektivitāti. Turpmāk 1. attēlā ir sniegts pārskats par pieņemtajiem un plānotajiem pasākumiem dalībvalstu tiesu sistēmu dažādajās funkcionālajās jomās.

1. attēls. Tiesību aktu un reglamentējošu noteikumu pieņemšana attiecībā uz tiesu sistēmām 2018. gadā (pieņemtie pasākumi / paziņotās iniciatīvas dalībvalstīs) (avots: Eiropas Komisija ⁽³²⁾)

Arī 2018. gadā procesuālās tiesības bija joma, kurai daudzās dalībvalstīs tika pievērsta īpaša uzmanība un kurā norisinājās vai bija tuvākajā nākotnē ielānoti daudzi likumdošanas pasākumi. Palielināta aktivitāte bija vērojama arī attiecībā uz tiesnešu statusu, reformām praktizējošu juristu jomā, IKT attīstību, juridisko palīdzību un tiesu karšu optimizācijas pasākumiem. Salīdzinot ar iepriekšējo rezultātu pārskatu, ir redzams, ka dažās jomās, dalībvalstīm īstenojot iepriekš izziņotos reformu plānus, aktivitātes līmenis ir paaugstinājies vēl vairāk, savukārt citās jomās plašākas reformas ir gaidāmas tuvākajā nākotnē. Tas arī apstiprina novērojumu, ka tiesu sistēmu reformām ir vajadzīgs ilgs laiks – dažreiz paiet vairāki gadi no reformu sākotnējās izziņošanas līdz tiesību aktu un reglamentējošo noteikumu pieņemšanai un faktiskai īstenošanai.

³² Informācija apkopota sadarbībā ar 26 dalībvalstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu. Apvienotā Karaliste nav iesniegusi informāciju. Vācija paskaidroja, ka tiek īstenotas vairākas reformas attiecībā uz tiesu iestādēm, kur reformēšanas procesa tvērums un mērogs 16 federālajās zemēs var būt atšķirīgs.

2.2. Tiesu sistēmu reformu uzraudzība

Komisija 2018. gadā turpināja uzraudzīt dalībvalstu centienus reformu īstenošanā.

– 2018. gada Eiropas pusgada rezultāti –

Tiesu sistēmu neatkarības, kvalitātes un efektivitātes uzlabošana ir Eiropas pusgada ietvaros sekmēto strukturālo reformu stabila prioritāte. Eiropas pusgada cikls sākas katru gadu novembrī, kad Komisija iepazīstina ar savām prioritātēm nākamajam gadam (Paziņojums par gada izaugsmes pētījumu). Februārī Komisijas dienesti sniedz konkrētu valstu novērtējumu ziņojumos par attiecīgajām valstīm, aptverot visus pusgada ietvaros aplūkotos jautājumus. Maijā/jūnijā Komisija nāk klajā ar konkrētām dalībvalstīm adresētu ieteikumu priekšlikumiem. Jūlijā minētos ieteikumus pieņem Padome, bet pirms tam tos apstiprina Eiropadome.

Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, 2018. gada Eiropas pusgadā Padome sniedza piecām konkrētām dalībvalstīm adresētus ieteikumus saistībā ar to tiesu sistēmām⁽³³⁾. Papildus dalībvalstīm, kas saņēmušas tām īpaši adresētus ieteikumus, vēl 11 dalībvalstis joprojām saskaras ar īpašām grūtībām, kuras saistītas ar to tiesību sistēmām, tostarp tiesiskumu un tiesu sistēmas neatkarību, un Komisija tās rūpīgi uzrauga Eiropas pusgada ietvaros⁽³⁴⁾.

– 2018. gada ziņojumi atbilstīgi sadarbības un pārbaudes mehānismam –

Sadarbības un pārbaudes mehānisms (SPM) tika izveidots pēc Bulgārijas un Rumānijas pievienošanās Eiropas Savienībai 2007. gadā⁽³⁵⁾, lai novērstu trūkumus tiesu sistēmas reformā un korupcijas un — attiecībā uz Bulgāriju — arī organizētās noziedzības apkarošanā. Kopš tā laika SPM ziņojumu mērķis ir bijis palīdzēt koncentrēt Bulgārijas un Rumānijas iestāžu centienus, izmantojot konkrētus ieteikumus, un tajos ir sniegts pārskats par panākto progresu⁽³⁶⁾.

SPM ziņojumos, kas izdoti 2018. gada novembrī, Komisija sniedza kopsavilkumu par sasniegto, salīdzinot ar ieteikumiem, kuri bija ietverti iepriekšējos ziņojumos. Ziņojumā par Rumāniju bija norādīts, ka Rumānija ir veikusi dažus pasākumus galīgo ieteikumu īstenošanai, tomēr neseno norišu iespaidā situācija ir mainījies un radījusi pamatu apšaubīt 2017. gada janvāra pozitīvo

³³ Horvātija, Itālija, Kipra, Portugāle, Slovākija. Sk. Padomes Ieteikumu (2018. gada 13. jūlijs) par Horvātijas 2018. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Horvātijas 2018. gada konverģences programmu (2018/C 320/10); Padomes Ieteikumu (2018. gada 13. jūlijs) par Itālijas 2018. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Itālijas 2018. gada stabilitātes programmu (2018/C 320/11); Padomes Ieteikumu (2018. gada 13. jūlijs) par Kipras 2018. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Kipras 2018. gada stabilitātes programmu (2018/C 320/12); Padomes Ieteikumu (2018. gada 13. jūlijs) par Portugāles 2018. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Portugāles 2018. gada stabilitātes programmu (2018/C 320/21); Padomes Ieteikumu (2018. gada 13. jūlijs) par Slovākijas 2018. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Slovākijas 2018. gada stabilitātes programmu (2018/C 320/24).

³⁴ Beļģija, Bulgārija, Grieķija, Īrija, Latvija, Malta, Polija, Rumānija, Slovēnija, Spānija, Ungārija. Šīs grūtības ir atspoguļotas konkrētām valstīm adresēto ieteikumu apsvērumos un valstu ziņojumos saistībā ar šīm dalībvalstīm. Jaunākie 2019. gada ziņojumi par valstīm, kas publicēti 2019. gada 27. februārī, ir pieejami vietnē https://ec.europa.eu/info/publications/2019-european-semester-country-reports_en.

³⁵ Ministru padomes 2006. gada 17. oktobra secinājumi (13339/06); Komisijas lēmums (2006. gada 13. decembris), ar ko izveido mehānismu, lai nodrošinātu sadarbību un pārliecinātos par Bulgārijā sasniegto, novēršot noteiktus trūkumus tādās jomās kā tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju un organizēto noziedzību (izziņots ar dokumenta numuru C(2006) 6570).

Ministru padomes 2006. gada 17. oktobra secinājumi (13339/06); Komisijas Lēmums (2006. gada 13. decembris), ar ko izveido mehānismu, lai nodrošinātu sadarbību un pārliecinātos par Rumānijā sasniegto, novēršot noteiktus trūkumus tādās jomās kā tiesu sistēmas reforma un cīņa pret korupciju (izziņots ar dokumenta numuru C(2006) 6569).

³⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/reports-progress-bulgaria-and-romania_en.

novērtējumu. Attiecībā uz Bulgāriju ziņojumā bija secināts, ka daži ieteikumi jau ir izpildīti un vairāki citi ir gandrīz izpildīti. Komisija ir veikusi atbilstošus turpmākus pasākumus attiecībā uz abiem minētajiem ziņojumiem.

2.3. Tiesu sistēmu reformu atbalstīšana

– *Eiropas strukturālie un investīciju fondi* –

Komisija finansiāli atbalsta konkrētas tiesu sistēmu reformas ar Eiropas strukturālo un investīciju fondu (ESI fondu) starpniecību. Kopš 2007. gada 16 dalībvalstis savu tiesu sistēmu efektivitātes uzlabošanai ir izmantojušas gan Eiropas Sociālo fondu (ESF), gan Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) ⁽³⁷⁾. Laikposmā no 2007. gada līdz 2020. gadam tiesu sistēmu efektivitātes palielināšanai un kvalitātes uzlabošanai minētajās dalībvalstīs tiks piešķirti vairāk nekā 900 miljoni EUR ⁽³⁸⁾. Finansētās darbības ir šādas:

- darbības procesu attīstīšana un pilnveidošana tiesās un lietu pārvaldības sistēmu ieviešana vai cilvēkresursu pārvaldības procesu attīstīšana vai pilnveidošana;
- tiesas pakalpojumu digitalizācija un informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) sistēmu iegāde;
- apmācības nodrošināšana tiesnešiem, prokuroriem, tiesu darbiniekiem, tiesu izpildītājiem, notāriem, juristiem un iedzīvotāju informētības par viņu tiesībām veicināšana.

Komisija pievērš īpašu uzmanību tam, lai nodrošinātu, ka ES līdzekļi tiek pienācīgi izlietoti attiecīgajām reformām, ievērojot tiesiskumu. Komisija uzsver, ka, īstenojot finansējuma prioritātes, ir svarīgi izmantot uz rezultātiem orientētu pieeju, un aicina dalībvalstis novērtēt ESI fondu atbalsta ietekmi.

– *Tehniskais atbalsts* –

Dalībvalstis arī izmanto Komisijas tehnisko atbalstu, kas pieejams ar Strukturālo reformu atbalsta dienesta (SRSS) starpniecību Strukturālo reformu atbalsta programmā ⁽³⁹⁾, kuras kopējais budžets laikposmam no 2017. gada līdz 2020. gadam ir 222,8 miljoni EUR. Kopš 2017. gada 16 dalībvalstis ⁽⁴⁰⁾ jau ir saņēmušas vai ir lūgušas tehnisko atbalstu dažādām jomām. Minētais ietver, piemēram, tehnisko atbalstu tiesu sistēmas efektivitātes uzlabošanai, tiesu kartes reformas īstenošanai, tiesu darba organizēšanai, e-tiesiskuma programmu izstrādei vai īstenošanai un kibertiesiskumam, lietu pārvaldības sistēmām, tiesnešu atlases un paaugstināšanas amatā procesam, tiesnešu apmācībai un patērētāju strīdu izšķiršanai ārpus tiesas kārtībā. Komisija 2018. gada maijā arī nāca klajā ar priekšlikumiem par nākamo daudzgadu finansēšanas periodu 2021.–2027. gadam un jo īpaši par jaunu reformu atbalsta programmu ar kopējo budžetu 25 miljardi EUR, lai nodrošinātu finansiālu un tehnisku atbalstu visām dalībvalstīm tādu reformu

³⁷ Beļģija, Čehija, Grieķija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Latvija, Lietuva, Malta, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Slovēnija, Spānija un Ungārija.

³⁸ Norādītās informācijas pamatā ir 2017. gada rudenī apkopotie un 2018. gada jūnijā atjauninātie dati. Tā kā pašreizējais plānošanas periods 2014.–2020. gadam vēl norisinās, līdz plānošanas perioda beigām 2023. gadā tiesu sistēmām atvēlētās kopējās summas var palielināties un piešķirumi dažādajiem darbību veidiem var mainīties.

³⁹ https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/funding-opportunities/funding-programmes/overview-funding-programmes/structural-reform-support-programme-srsp_en.

⁴⁰ Beļģija, Bulgārija, Čehija, Grieķija, Horvātija, Igaunija, Itālija, Kipra, Latvija, Malta, Polija, Portugāle, Slovākija, Slovēnija, Spānija un Ungārija.

īstenošanai, kuru mērķis ir modernizēt to ekonomiku, proti, īstenojot reformu prioritātes, kas noteiktas saistībā ar Eiropas pusgadu⁽⁴¹⁾.

2.4. Tiesu sistēmu neatkarības garantēšana

ES izmanto dažādus instrumentus tiesu iestāžu neatkarības ievērošanas panākšanai dalībvalstīs, lai aizsargātu Savienības darbību.

– *Pienākumu neizpildes procedūra un Eiropas Savienības Tiesas nolēmumi* –

Komisija ir apņēmusies izskatīt lietas, kurās valstu tiesību akti kavē valstu tiesu sistēmas nodrošināt ES tiesību aktu efektīvu piemērošanu atbilstoši tiesiskuma prasībām un ES Pamattiesību hartas 47. pantam⁽⁴²⁾.

Komisija 2018. gada septembrī nolēma vērsties pret Poliju Eiropas Savienības Tiesā par to, ka ar Likumu par Augstāko tiesu ir pārkāpts tiesnešu neatceļamības un tiesu sistēmu neatkarības princips⁽⁴³⁾. Komisijas bažas ir saistītas ar Augstākās tiesas tiesnešu pensionēšanās vecuma pēkšņo samazināšanu un republikas prezidentam piešķirto rīcības brīvību pagarināt tiesnešu aktīvo dienestu bez jebkādiem skaidriem kritērijiem un neveicot šajā saistībā pieņemtā galīgā lēmuma pārskatīšanu tiesā, ko Komisija uzskata par LES 19. panta 1. punkta pārkāpumu, minēto noteikumu lasot kopsakarā ar Hartas 47. pantu⁽⁴⁴⁾. Eiropas Savienības Tiesa 2018. gada 17. decembrī pēc Komisijas pieprasījuma izdeva pagaidu noregulējuma pasākumus, prasot, lai Polija atjauno Augstākās tiesas situāciju, kāda tā bija līdz 2018. gada 3. aprīlim, kad stājās spēkā apstrīdētais likums, līdz šajā lietā tiek pasludināts galīgais spriedums⁽⁴⁵⁾. 2019. gada 1. janvārī stājās spēkā likums, ko Polijas Parlaments pieņēma Tiesas rīkojuma izpildei. Tiesas ģenerāladvokāts 2019. gada 11. aprīlī secināja, ka Tiesai būtu jānospiež, ka Polijas tiesību aktu normas, kas attiecas uz Augstākās tiesas tiesnešu pensionēšanās vecuma samazināšanu, ir pretrunā ES tiesību aktiem, jo ar tām tiek pārkāpts tiesnešu neatceļamības un tiesu sistēmu neatkarības princips⁽⁴⁶⁾.

Komisija 2019. gada 3. aprīlī sāka pienākumu neizpildes procedūru, nosūtot Polijai oficiāla paziņojuma vēstuli par jaunajiem disciplinārajiem pasākumiem attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem, pamatojoties uz to, ka minētie pasākumi kaitē viņu neatkarībai, jo netiek piedāvātas nepieciešamās garantijas viņu aizsargāšanai no politiskas kontroles⁽⁴⁷⁾.

Valstu tiesu neatkarības nodrošināšanas nozīmīgums dalībvalstīm kā viens no ES tiesību aspektiem ir uzsvērts nesenojā Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā⁽⁴⁸⁾. proti, Tiesa paskaidroja,

⁴¹ Sk. 2018. gada 31. maija paziņojumu presei IP/18/3972, kas pieejams vietnē http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3972_lv.htm.

⁴² Komisijas paziņojums — ES tiesību akti: labāki rezultāti līdz ar labāku piemērošanu (2017/C 18/02) (OV C 18, 19.1.2017., 10.–20. lpp.).

⁴³ Komisija 2017. gada decembrī nolēma vērsties pret Poliju Eiropas Savienības Tiesā par to, ka ar Likumu par vispārējās jurisdikcijas tiesu organizāciju ir pārkāpti ES tiesību akti. Komisija uzskata, ka ar minēto likumu ir pārkāpts LES 19. panta 1. punkts apvienojumā ar Pamattiesību hartas 47. pantu. Plašāku informāciju sk. vietnē http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5367_en.pdf.

⁴⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-5830_lv.htm.

⁴⁵ <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-12/cp180204en.pdf>.

⁴⁶ Sk. ģenerāladvokāta E. Tanchev 2019. gada 11. aprīļa atzinumu lietā Eiropas Komisija / Polijas Republika, ECLI:EU:C:2019:325.

⁴⁷ Sk. 2019. gada 3. aprīļa paziņojumu presei IP/19/1957, kas pieejams vietnē http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_en.pdf.

⁴⁸ Sk. jo īpaši Tiesas spriedumu (virspalāta), 2018. gada 27. februāris, *Associação Sindical dos Juízes Portugueses / Tribunal de Contas*, C-64/16, ECLI:EU:C:2018:117, pieejams vietnē <https://goo.gl/utc5GR>. Tiesas spriedums (virspalāta), 2018. gada 25. jūlijs, *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, pieejams vietnē <https://goo.gl/ty1fnk>.

ka tiesu sistēmas neatkarības prasība arī pieprasa, lai to personu, kuras spriež tiesu, disciplinārie pasākumi arī būtu garantijas, kas nepieciešamas, lai izvairītos no jebkāda riska, ka šādi pasākumi tiks izmantoti kā tiesu nolēmumu satura politiskās kontroles sistēma⁽⁴⁹⁾.

Vairākas valstu tiesas 2018. gadā, izmantojot prejudiciālu nolēmumu mehānismu (LESD 267. pants), vērsās Eiropas Savienības Tiesā, lūdzot precizēt ES tiesību aktu prasības par tiesu sistēmu neatkarību. Konkrētāk, Polijas Augstākā tiesa vērsās par sešām šādām lietām⁽⁵⁰⁾, Polijas Augstākā administratīvā tiesa — par vienu lietu⁽⁵¹⁾, un vispārējās kompetences tiesas — par trīs lietām⁽⁵²⁾,⁽⁵³⁾.

– LES 7. pantā noteiktā procedūra un tiesiskuma mehānisms –

LES 7. panta 1. punktā ir paredzēts preventīvs mehānisms, ko var aktivizēt, ja pastāv “droša varbūtība, ka varētu tikt nopietni pārkāptas” LES 2. pantā noteiktās vērtības, un LES 7. panta 2. punktā ir paredzēts sankciju mehānisms, ko izmanto gadījumā, kad “kāda dalībvalsts vairākkārt nopietni pārkāpusi” minētās vērtības. Tiesiskuma mehānismu Komisija izveidoja 2014. gadā⁽⁵⁴⁾, un tā lomu ir atzinusi Tiesa⁽⁵⁵⁾. Mehānismā ir paredzēta pakāpeniska procedūra dialogam ar dalībvalsti, un tā struktūras pamatā ir Komisijas atzinumi un ieteikumi. Tā mērķis ir nepieļaut situācijas, kurās rodas sistēmiski draudi tiesiskumam un kurās būtu nepieciešams piemērot LES 7. panta procedūru. Pirmo — un pagaidām vienīgo — reizi tiesiskuma mehānisms tika izmantots, uzsākot dialogu ar Poliju 2016. gada janvārī⁽⁵⁶⁾. Lai arī dialogs palīdzēja identificēt problēmas un noteikt sarunu satvaru, tas neatrisināja atklātos trūkumus tiesiskuma jomā, un Komisija 2017. gada decembrī sāka LES 7. panta 1. punkta procedūru⁽⁵⁷⁾. Padome saistībā ar LES 7. panta 1. punktu rīkoja trīs uzklauššanas — 2018. gada 26. jūnijā, 18. septembrī un 11. decembrī.

Eiropas Parlaments 2018. gada 12. septembrī iesniedza pamatotu priekšlikumu saskaņā ar LES 7. panta 1. punktu, lai Padome konstatētu, ka pastāv droša varbūtība, ka Ungārija nopietni pārkāps ES pamatvērtības⁽⁵⁸⁾.

⁴⁹ Tiesas spriedums (virspalāta), 2018. gada 25. jūlijs, LM, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67. punkts, pieejams vietnē <https://goo.gl/ty1fnk>.

⁵⁰ Lietas C-522/18; C-537/18; C-585/18; C-624/18; C-625/18; C-668/18.

⁵¹ Lieta C-824/18.

⁵² Lietas C-558/18; C-563/18; C-623/18.

⁵³ Minētie pieprasījumi sniegt prejudiciālus nolēmumus attiecas cita starpā uz jauno tiesnešiem piemērojamo disciplināro pasākumu, Valsts Tiesu iestāžu padomes sastāva un Augstākās tiesas jaunizveidotās disciplinārlietu palātas atbilstību ES prasībām par tiesu sistēmu neatkarību.

⁵⁴ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei (2014. gada 11. marts) “Jauns ES mehānisms tiesiskuma nostiprināšanai”, COM(2014) 158 final/2. Sk. arī 2014. gada 11. marta paziņojumu preseī IP-14-237, kas pieejams vietnē http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-237_lv.htm.

⁵⁵ Sk. lietu C-619/18 R, Komisija/Polija, 2018. gada 17. decembra rīkojums.

⁵⁶ Dialogs notika no 2016. gada janvāra līdz 2017. gada decembrim. Komisija pieņēma vienu atzinumu 2016. gada 1. jūnijā un četrus ieteikumus attiecīgi 2016. gada 27. jūlijā, 2016. gada 21. decembrī, 2017. gada 26. jūlijā un 2017. gada 20. decembrī. Komisija 2017. gada 20. decembrī secināja, ka pastāv droša varbūtība, ka Polijā tiks nopietni pārkāpts tiesiskuma princips, un tāpēc ierosināja Padomei pieņemt lēmumu atbilstoši LES 7. panta 1. punktam.

⁵⁷ COM(2017) 835 final.

⁵⁸ <http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20180906IPR12104/rule-of-law-in-hungary-parliament-calls-on-the-eu-to-act>.

3. ES 2019. GADA REZULTĀTU APKOPOJUMA TIESISKUMA JOMĀ GALVENIE KONSTATĒJUMI

Efektīvas tiesu sistēmas galvenie kritēriji ir efektivitāte, kvalitāte un neatkarība, un rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji par tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās un konkrētās jomās, kurās administratīvās iestādes un tiesas piemēro ES tiesības⁽⁵⁹⁾.

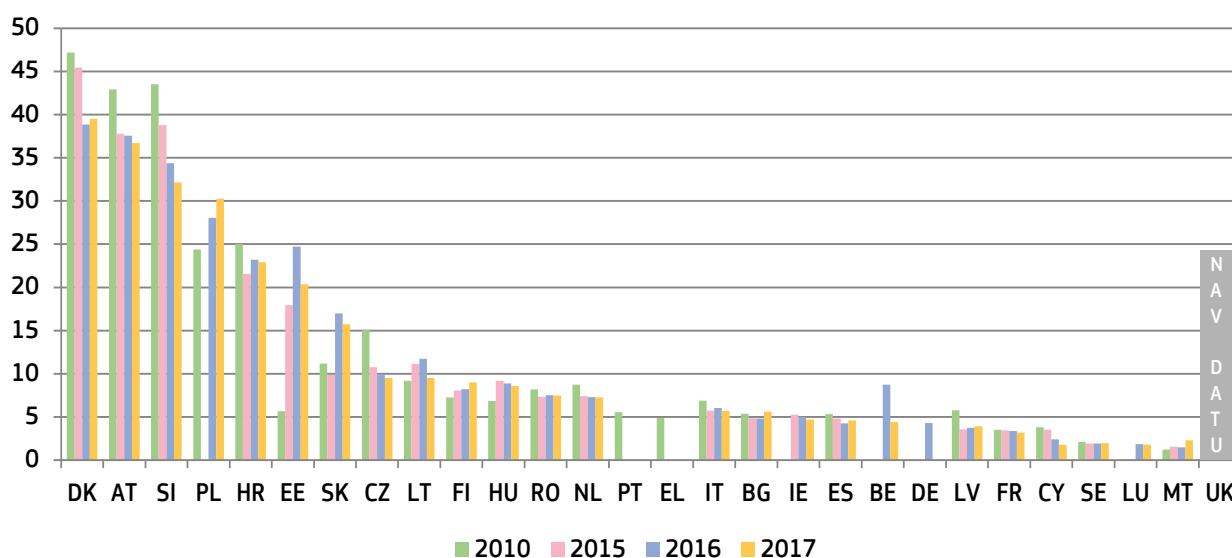
3.1. Tiesu sistēmu efektivitāte

Rezultātu apkopojumā ir sniegti rādītāji par tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās un konkrētās jomās, kurās administratīvās iestādes un tiesas piemēro ES tiesības⁽⁵⁹⁾.

3.1.1. Izskatāmo lietu apjoma dinamika

Dalībvalstu tiesu sistēmu izskatāmo lietu apjoms ir liels un saglabājas stabils, kaut arī tas būtiski atšķiras starp dalībvalstīm (2. attēls). Tas liecina, ka ir svarīgi turpināt nodrošināt tiesu sistēmas efektivitāti.

2. attēls. Ienākošo civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums⁽⁶⁰⁾)

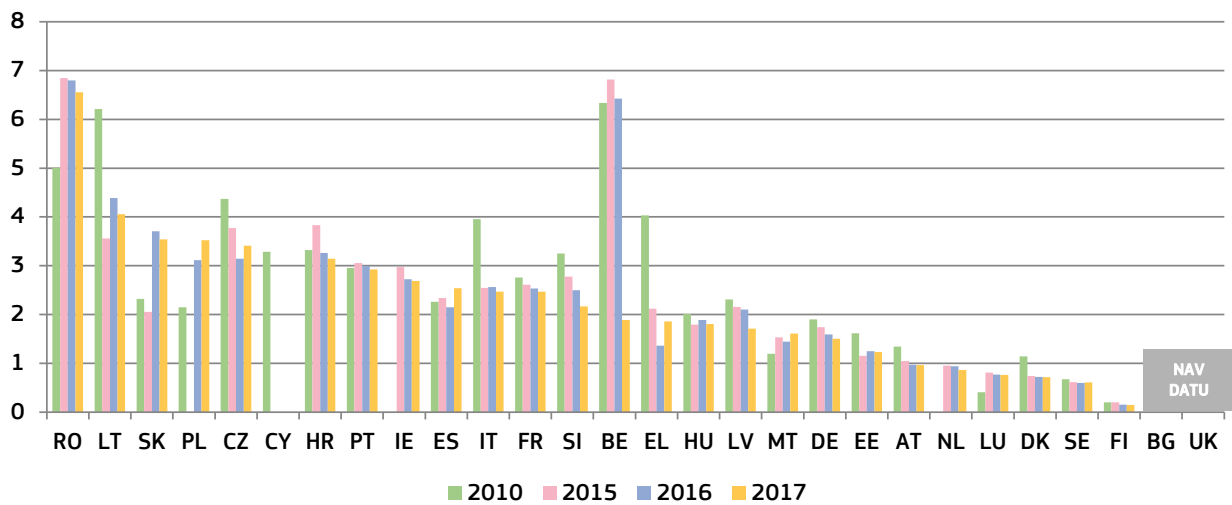

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdīgās un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. Slovākijā metodika mainīta.

⁵⁹ Tiesu sistēmas efektivitātei svarīga ir arī tiesas nolēmumu izpilde. Tomēr lielākajā daļā dalībvalstu nav pieejami salīdzināmi dati.

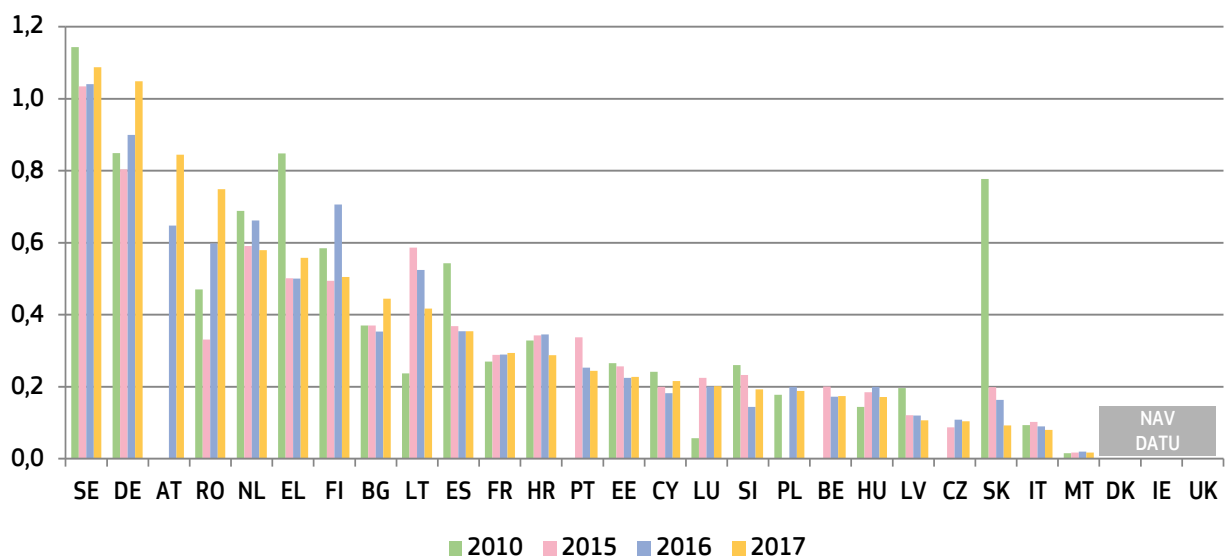
⁶⁰ 2019. gada pētījums par tiesu sistēmu darbību ES dalībvalstīs, ko Komisijas uzdevumā veicis CEPEJ sekretariāts: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lv.

3. attēls. Ienākošu strīdīgo civillietu un komerclietu lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdīgas civillietas/komerclietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piem., strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civillietas/komerclietas attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piem., neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem. **Grieķijā un Slovēnijā** metodika mainīta. Dati par **Nīderlandi** ietver bezstrīdus lietas.

4. attēls. Ienākošo administratīvo lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp iedzīvotājiem un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. **Grieķijā un Slovēnijā** metodika mainīta. **Dānija un Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

3.1.2. Vispārīgie dati par efektivitāti

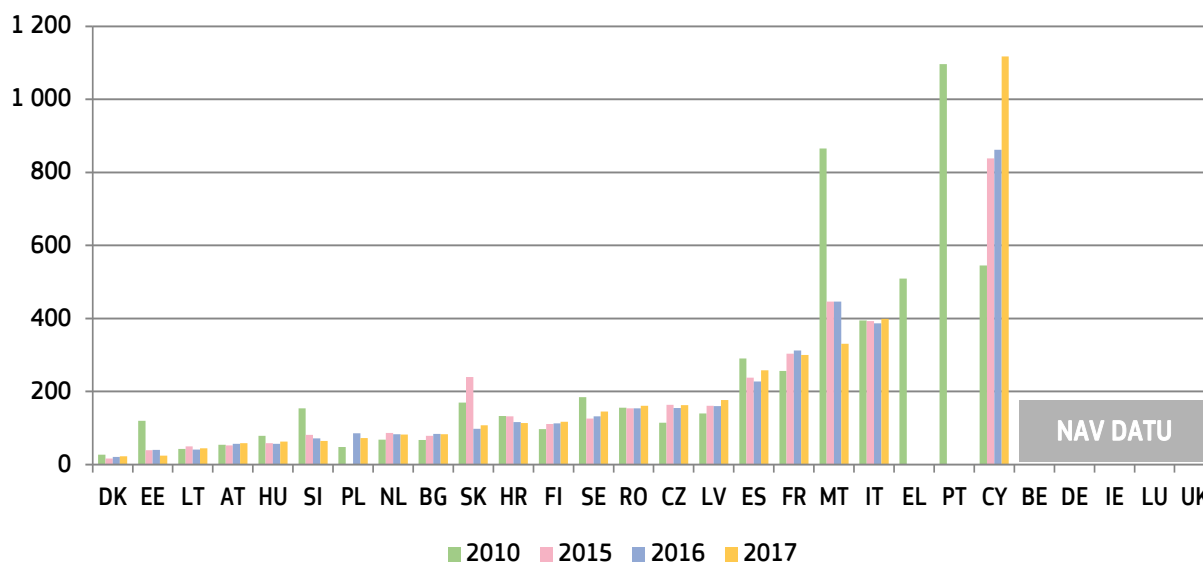
Rādītāji, kas attiecas uz tiesvedības efektivitāti plašās civillietu, komerclietu un administratīvo lietu jomās, ir: tiesvedības ilgums (nolēmumu pieņemšanas laiks), lietu pabeigšanas koeficients un izskatīšanā esošo lietu skaits.

– Tiesvedības ilgums –

Tiesvedības ilgums ir aprēķinātais laiks (dienās), kas vajadzīgs, lai lietu izskatītu tiesā, t. i., laiks, kas nepieciešams nolēmuma pieņemšanai pirmās instances tiesā. “Nolēmuma pieņemšanas laika” rādītājs ir nepabeigto lietu skaits, kas dalīts ar pabeigto lietu skaitu gada beigās un reizināts ar 365 (dienām) ⁽⁶¹⁾. Dati pārsvarā attiecas uz tiesvedību pirmās instances tiesās un, kad iespējams, ir salīdzināti 2010., 2015., 2016. un 2017. gada dati ⁽⁶²⁾. Divos attēlos ir norādīts nolēmuma pieņemšanas laiks 2017. gadā strīdīgās civillietās un komerclietās, kā arī administratīvās lietās visās tiesu instancēs.

5. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu civillietas, komerclietas, administratīvās lietas un citas lietas (*)

(pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

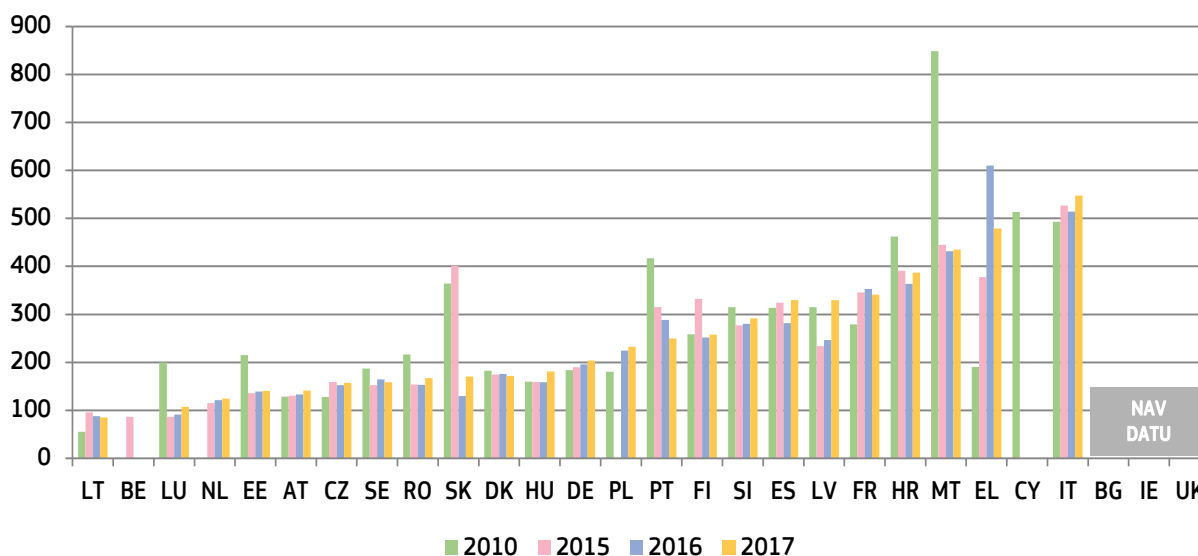

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šī kategorija ietver visas strīdīgās un bezstrīdus civillietas un komerclietas, ar zemes un uzņēmumu reģistrāciju saistītas bezstrīdus lietas, citas ar reģistrāciju saistītas lietas, citas bezstrīdus lietas, administratīvās lietas, kā arī citas lietas, kas nav krimināllietas. **Slovākijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas instances.

⁶¹ Tiesvedības ilgums, lietu pabeigšanas koeficients un nepabeigto lietu skaits ir standarta rādītāji, ko definējusi CEPEJ: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_en.asp.

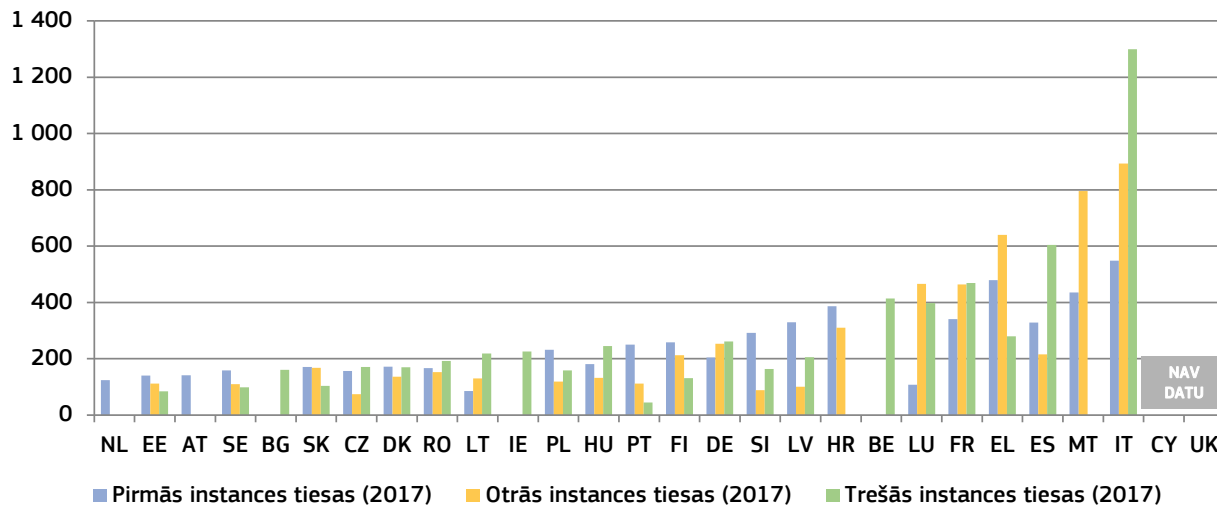
⁶² Šie gadi tika izvēlēti, lai ievērotu septiņu gadu perspektīvu ar 2010. gadu kā atsauces gadu, vienlaikus nepārpildot attēlus. Dati par 2012., 2013. un 2014. gadu ir pieejami CEPEJ ziņojumā.

6. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdīgas civilietas un komerclietas (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

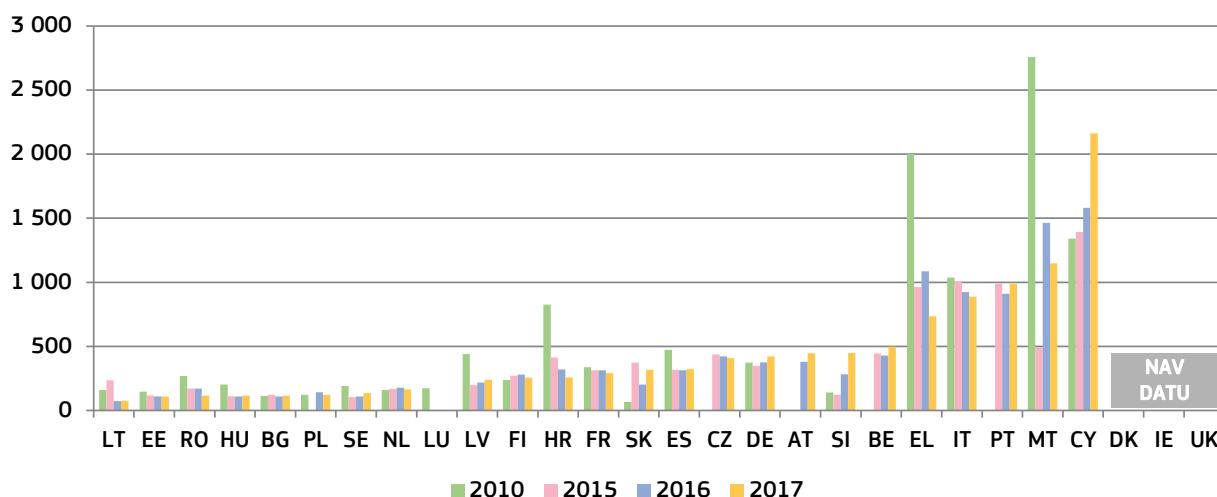
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai strīdīgas civilietas/komerclietas attiecas uz strīdiem starp pusēm, piem., strīdiem saistībā ar līgumiem. Bezstrīdus civilietas/komerclietas attiecas uz bezstrīdus tiesvedību, piem., neapstrīdētiem maksājuma uzdevumiem. **Grieķijā un Slovēnijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas instances. Dati par **Nīderlandi** ietver bezstrīdus lietas.

7. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu strīdīgas civilietas un komerclietas (*) visu instanču tiesās 2017. gadā (pirmās, otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Secību nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Dati nav pieejami par pirmās un otrās instances tiesām **Beļģijā, Bulgārijā un Īrijā**, par otrās un trešās instances tiesām **Nīderlandē un Austrijā**, par trešās instances tiesām **Horvātijā**. **Maltā** nav trešās instances tiesas. Piekļuve trešās instances tiesai dažās dalībvalstīs var būt ierobežota.

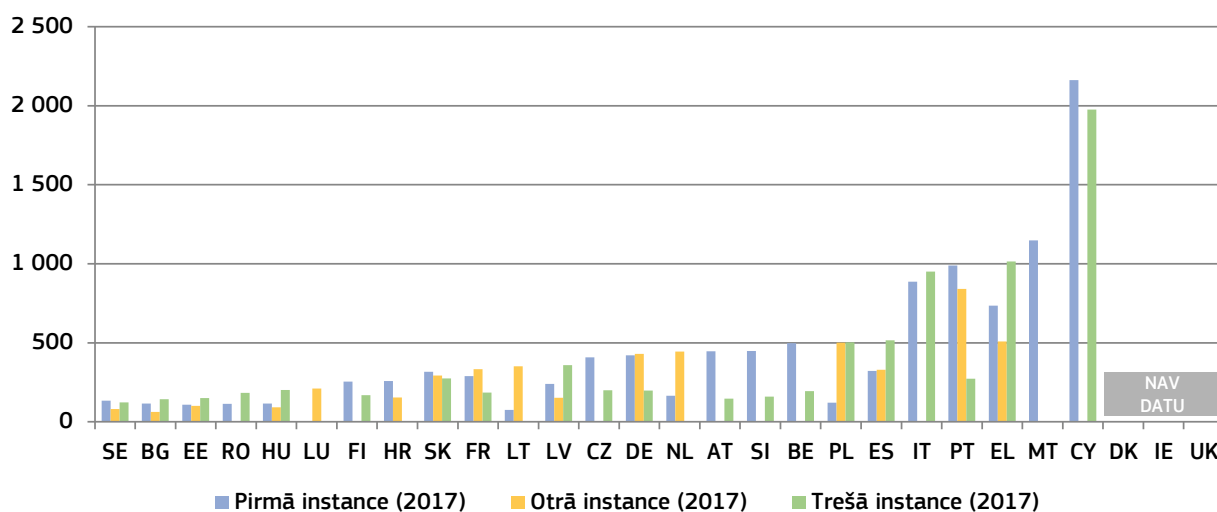
8. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai administratīvās lietas attiecas uz strīdiem starp iedzīvotājiem un vietējām, reģionālajām vai valsts iestādēm. **Grieķijā** un **Slovākijā** metodika mainīta. **Čehijā** un — līdz 2016. gadam — **Slovākijā** nepabeigtās lietas ietver visas tiesas instances. **Dānija** un **Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

9. attēls. Laiks, kas nepieciešams, lai izskatītu administratīvās lietas (*) visās tiesu instancēs 2017. gadā

(pirmās un, ja piemērojams, otrās un trešās instances tiesās / dienās) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Secību nosaka tiesas instance ar visilgāko tiesvedību katrā dalībvalstī. Dati nav pieejami par pirmās instances tiesu **Luksemburgā**, par otrās instances tiesām **Maltā** un **Rumānijā** un par trešās instances tiesu **Nīderlandē**. Augstākā tiesa vai cita augstākās instances tiesa ir vienīgā apelācijas instance **Čehijā**, **Itālijā**, **Kiprā**, **Austrijā**, **Slovēnijā** un **Somijā**. Trešās instances tiesu šiem lietu veidiem nav **Horvātijā**, **Lietuvā**, **Luksemburgā** un **Maltā**. Augstākā administratīvā tiesa ir pirmās un vienīgās instances tiesa konkrētām lietām **Beļģijā**. Piekļuve trešās instances tiesai dažās dalībvalstīs var būt ierobežota. **Dānija** un **Īrija** administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

– Lietu pabeigšanas koeficients –

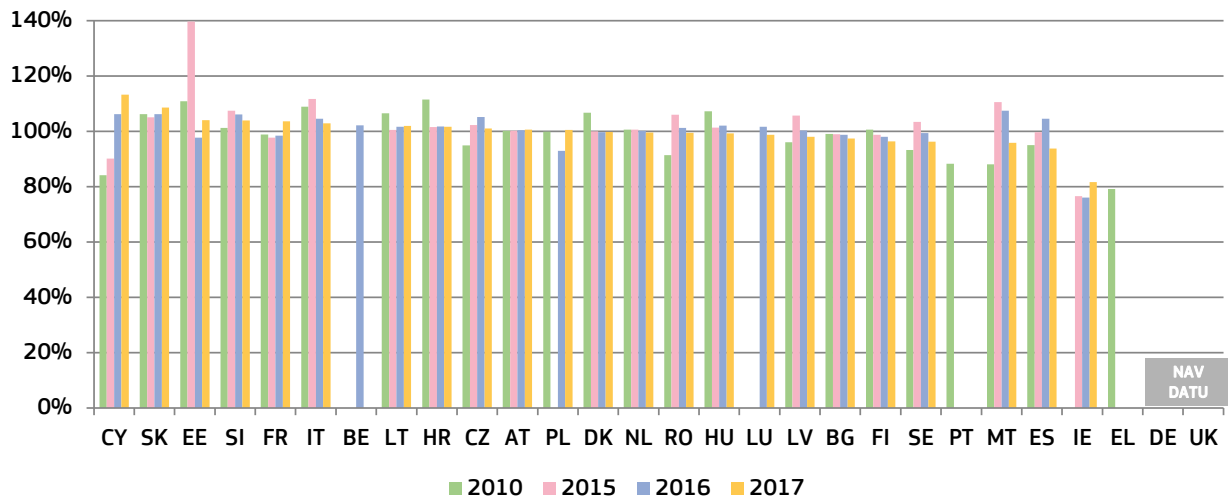
Lietu pabeigšanas koeficients ir pabeigto lietu skaita un ienākošo lietu skaita attiecība. Ar šo koeficientu novērtē, vai tiesa spēj laikus izskatīt ienākošās lietas. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir aptuveni 100 % vai vairāk, tas nozīmē, ka tiesu sistēma spēj izskatīt vismaz tik daudz lietu, kas atbilst ienākošo lietu skaitam. Ja lietu pabeigšanas koeficients ir mazāks par 100 %, tas nozīmē, ka tiesās izskatīto lietu skaits ir mazāks par ienākošo lietu skaitu.

10. attēls. Civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu pabeigšanas koeficients

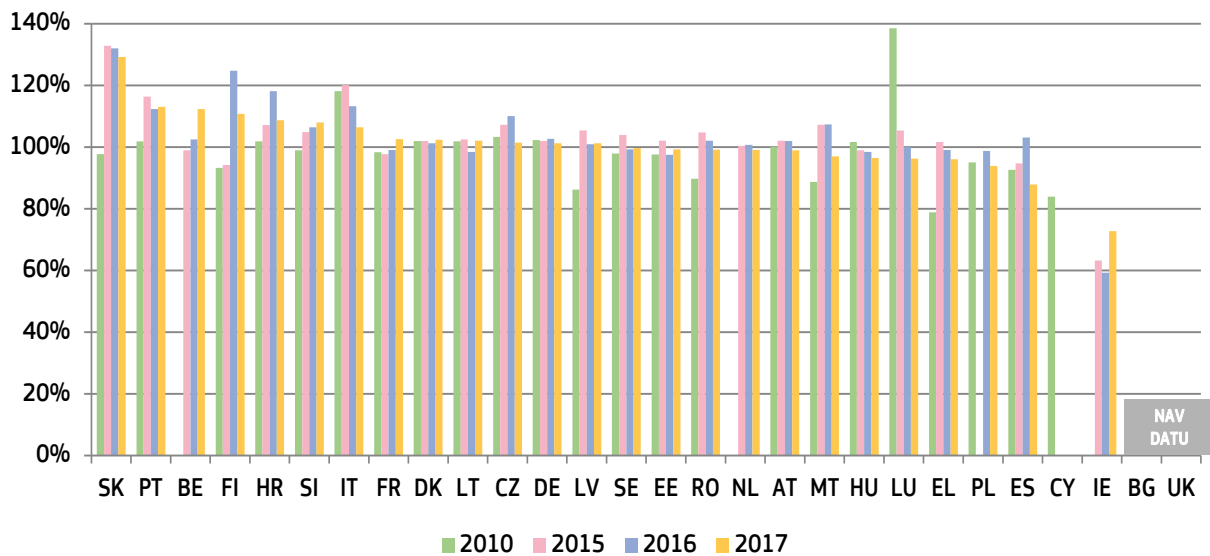
(*)

(pirmās instances tiesās / procentos — par 100 % lielākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits pārsniedz jauno lietu skaitu, savukārt par 100 % mazākas vērtības norāda, ka pabeigto lietu skaits ir mazāks nekā jauno lietu skaits) (avots: CEPEJ pētījums)

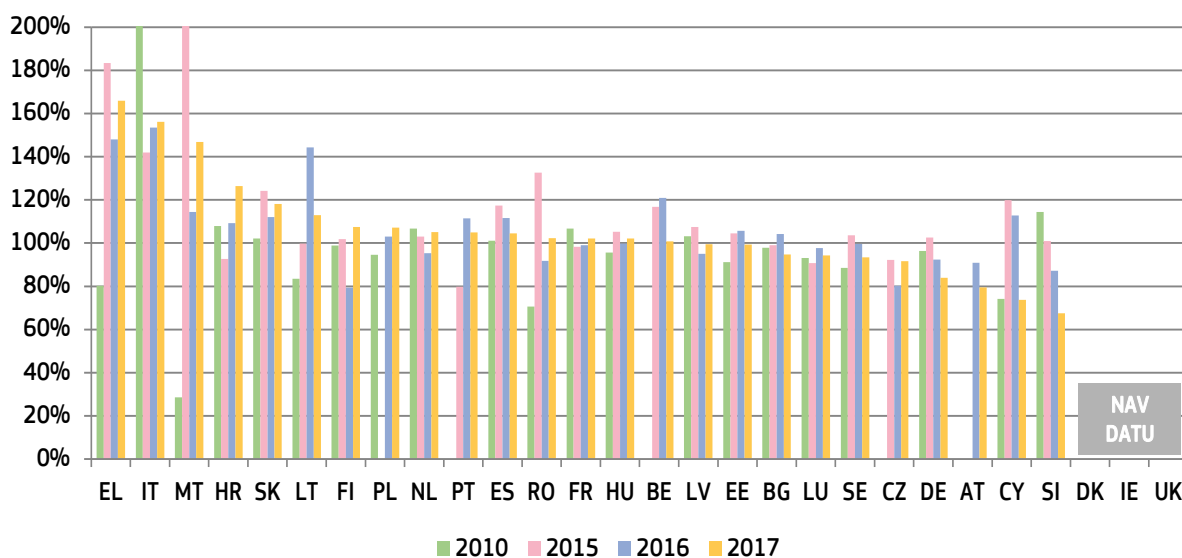
(*) *Slovākijā* metodika mainīta. *Īrija*: paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits.

11. attēls. Strīdīgo civillietu un komerclietu pabeigšanas koeficients (*) (pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Grieķijā* un *Slovākijā* metodika mainīta. *Īrija*: paredzams, ka metodikas dēļ paziņoto pabeigto lietu skaits būs mazāks nekā reālais skaits. Dati par *Nīderlandi* ietver bezstrīdus lietas.

12. attēls. Administratīvo lietu pabeigšanas koeficients (*) (pirmās instances tiesās / procentos) (avots: CEPEJ pētījums)

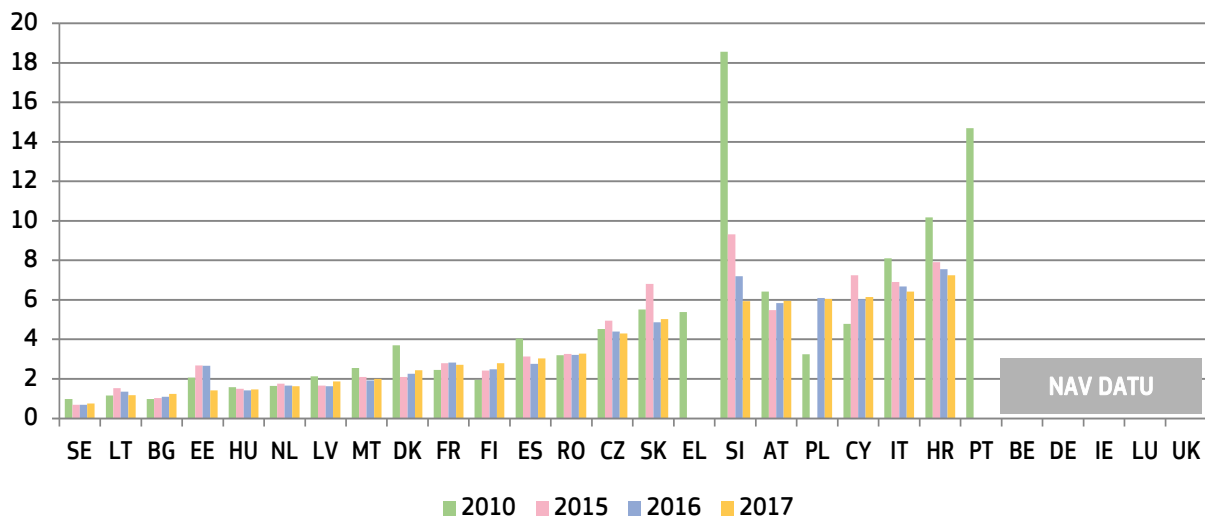

(*) Atspoguļošanas nolūkos iepriekšējās vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (*Maltā* 2015. gadā =411 %; *Itālijā* 2010. gadā = 316 %); *Griekijā* un *Slovākijā* metodika mainīta. *Dānija* un *Īrija* administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.

– *Nepabeigtās lietas* –

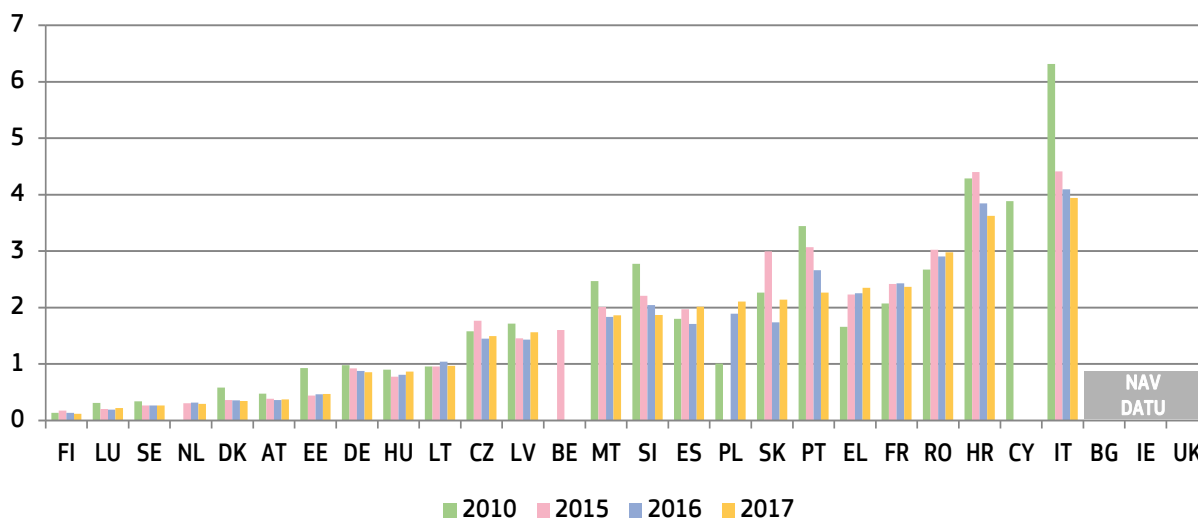
Nepabeigto lietu skaits ir to lietu skaits, kuras vēl ir jāizskata attiecīgā gada beigās. Tas arī ietekmē nolēmuma pieņemšanas laiku.

13. attēls. Nepabeigto civillietu, komerclietu, administratīvo lietu un citu lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

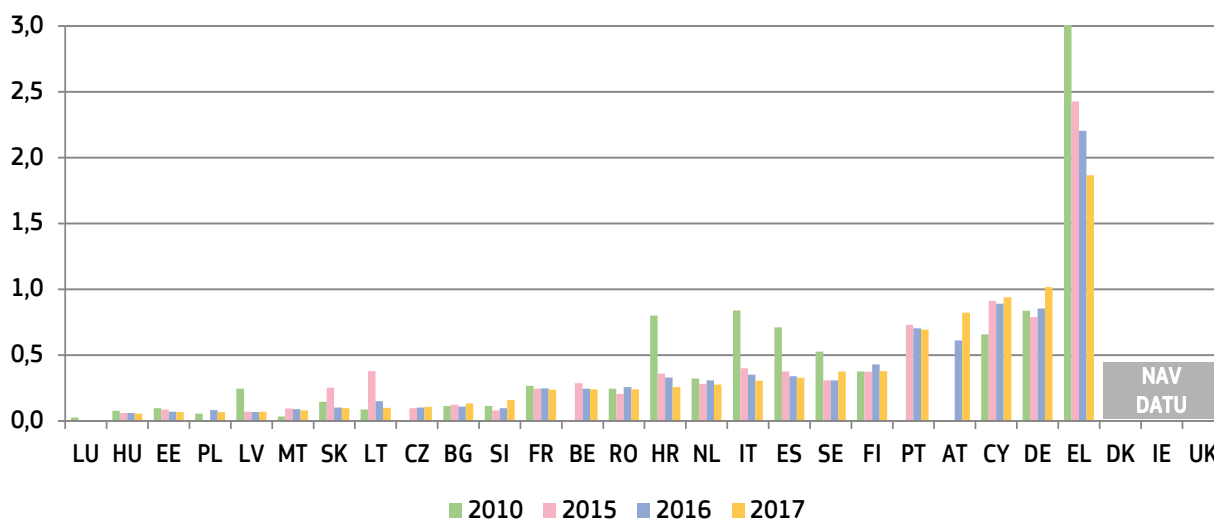
(*) *Slovākijā* metodika mainīta. *Čehijā* un — līdz 2016. gadam — *Slovākijā* nepabeigtās lietas ietver visas instances.

14. attēls. Nepabeigtu strīdīgo civillietu un komerclietu lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Grieķijā un Slovēnijā metodika mainīta. Čehijā un — līdz 2016. gadam — Slovēnijā nepabeigtās lietas ietver visas instances. Dati par Nīderlandi ietver bezstrīdus lietas.*

15. attēls. Nepabeigto administratīvo lietu skaits (*) (pirmās instances tiesās / uz 100 iedzīvotājiem) (avots: CEPEJ pētījums)

(*) *Atspoguļošanas nolūkos iepriekšējās vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (Grieķijā 2010. gadā = 3,7). Grieķijā un Slovēnijā metodika mainīta. Čehijā un — līdz 2016. gadam — Slovēnijā nepabeigtās lietas ietver visas instances. Dānija un Īrija administratīvās lietas neregistrē atsevišķi.*

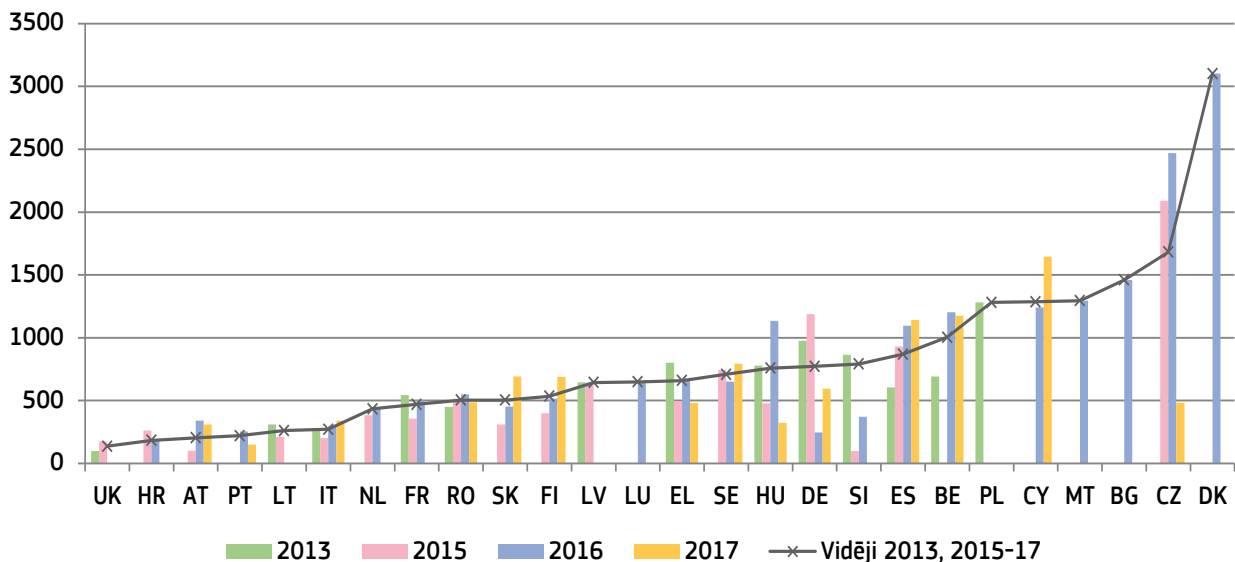
3.1.3. Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Šī iedaļa papildina vispārīgos datus par tiesu sistēmu efektivitāti, un tajā ir sniegta informācija par vidējo tiesvedības ilgumu (⁶³) konkrētās jomās, kas saistītas ar ES tiesībām. 2019. gada rezultātu apkopojums ir balstīts uz iepriekšējiem datiem tādās jomās kā konkurence, elektroniskie sakari, ES preču zīme un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršana. Jomas ir izvēlētas, ņemot vērā to būtiskumu vienotajam tirgum un uzņēmējdarbības videi. Kopumā ieilgusi tiesvedība var negatīvi ietekmēt no ES tiesību aktiem izrietošo tiesību izmantošanu, piem., gadījumos, kad tiesiskās aizsardzības līdzekļi vairs nav pieejami vai arī smagi finansiāli zaudējumi kļūst neatgūstami.

– *Konkurence* –

Efektīva konkurences tiesību aktu piemērošana nodrošina līdzvērtīgus apstākļus uzņēmumiem, tāpēc ir svarīga, lai radītu uzņēmējdarbībai pievilcīgu vidi. Turpmāk 16. attēlā ir norādīts vidējais to lietu izskatīšanas ilgums, kas iesniegtas pret valsts konkurences iestāžu lēmumiem, piemērojot LESD 101. un 102. pantu (⁶⁴).

16. attēls. Konkurence: vidējais lietu izskatīšanas ilgums (*) (pirmās instances tiesās / dienās)
(avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Konkurences tīklu)

(*) **Igaunija:** nav lietu. **Īrija un Austrija:** scenārijs nav piemērojams, jo iestādes nav pilnvarotas pieņemt attiecīgus lēmumus. **Austrija:** dati ietver Karteļu tiesas iztiesātas lietas, kuras ir saistītas ar LESD 101. un 102. punkta pārkāpumu, bet nav balstītas uz pārsūdzībām pret valsts konkurences iestādi. Attiecībā uz **Beļģiju un Itāliju** izmantota ilguma aplēse. Tukšs stabiņš var norādīt uz to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā. Daudzās dalībvalstīs lietu skaits ir mazs (mazāk par piecām gadā), kas var nozīmēt, ka gada dati ir atkarīgi no vienas lietas ar ļoti ilgu vai īsu izskatīšanas laiku. Attiecībā uz vairākām visilgāk izskatītajām datu kopā ietvertajām lietām laika nogrieznī ir iekļauts laiks, kas vajadzīgs, lai vērstos Eiropas Savienības Tiesā (piem., **Lietuva**), konstitucionāla pārskatīšana (piem., **Slovākija**) vai īpaša procesuāla kavēšanās (piem., **Čehija, Grieķija, Ungārija**).

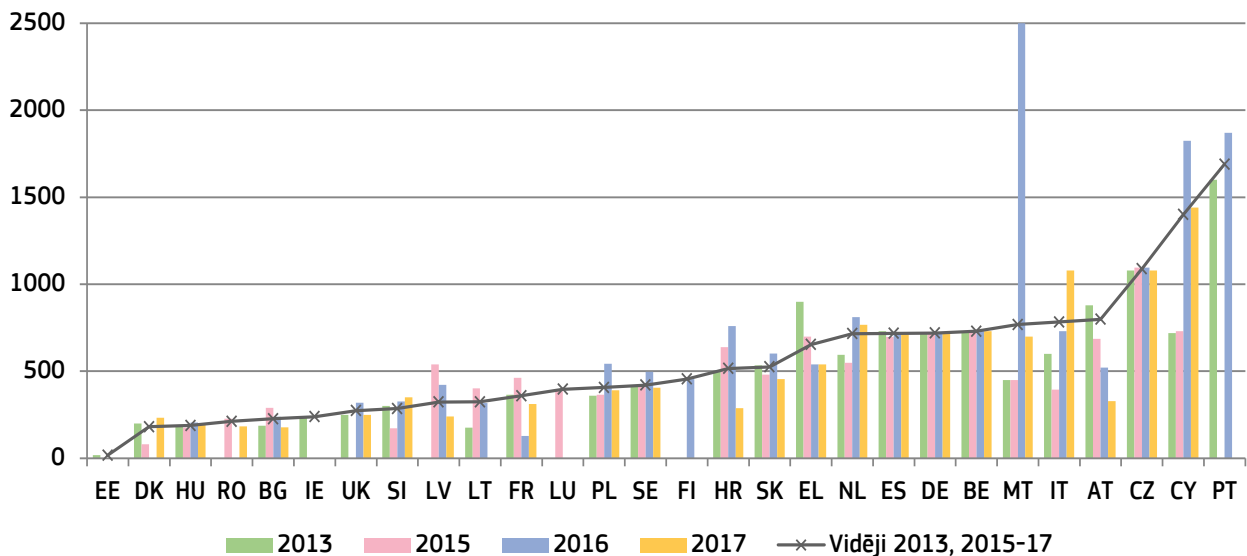
⁶³ Tiesvedības ilgums konkrētās jomās tiek aprēķināts kalendārajās dienās, skaitot no dienas, kurā lieta vai pārsūdzība iesniegta tiesā (vai kurā apsūdzība kļuvusi galīga), līdz dienai, kurā tiesa pieņem nolēmumu (18.–21., 23. un 24. attēls). Vērtības ir sakārtotas, pamatojoties uz vidējiem svērtajiem datiem par 2013., 2014., 2015. un 2016. gadu 18.–21. attēlā, par 2015. un 2016. gadu 23. attēlā un par 2014., 2015. un 2016. gadu 22. un 24. attēlā. Ja dati nav bijuši pieejami par visiem gadiem, vidējais rādītājs atspoguļo pieejamos datus, kas aprēķināti, pamatojoties uz visām lietām, lietu izlasi vai aplēsēm.

⁶⁴ Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=LV>.

– Elektroniskie sakari –

ES tiesību aktu elektronisko sakaru jomā mērķis ir palielināt konkurenci, veicināt vienotā tirgus attīstību un radīt ieguldījumus, inovāciju un izaugsmi. Labvēlīgo ietekmi patērētājiem var sasniegt, efektīvi piemērojot šos tiesību aktus, kas rezultātā var pazemināt cenas galalietotājiem un uzlabot pakalpojumu kvalitāti. Turpmāk 17. attēlā ir norādīts to lietu vidējais izskatīšanas ilgums, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, piemērojot ES tiesību aktus elektronisko sakaru jomā ⁽⁶⁵⁾. Attēls aptver plašu lietu klāstu no sarežģītākām “tirgus analīzes” lietām līdz jautājumiem, kas saistīti ar patērētājiem.

17. attēls. Elektroniskie sakari: vidējais lietu izskatīšanas ilgums (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Komunikāciju komiteju)

(*) Lietu skaits dalībvalstīs ir atšķirīgs. Tukšs stabiņš norāda uz to, ka dalībvalsts nav ziņojusi par lietām attiecīgajā gadā (izņemot **Portugāli** par 2017. gadu: nav datu). Dažās instancēs attiecīgo lietu ierobežotais skaits (**Latvijā, Lietuvā, Maltā, Slovākijā, Zviedrijā**) nozīmē to, ka gada dati ir atkarīgi no vienas lietas ar ļoti ilgu vai īsu izskatīšanas laiku, kas var radīt lielas atšķirības starp dažādiem gadiem. **Dānija:** pirmās instances apelācijas lietas izskata tiesām pielīdzināma iestāde. **Spānija, Austrija un Polija:** izskata dažādas tiesas atkarībā no lietas būtības. **Malta:** 2016. gadā tika ziņots par ļoti ilgu lietas izskatīšanas laiku (2500 dienas), kas bija saistīts ar sarežģītu gadījumu, kad vietējā iestāde kopā ar vairākiem iedzīvotājiem iesniedza prasību saistībā ar iespējamu kaitīgu starojumu no mobilo radiosakaru stacijām.

– ES preču zīme –

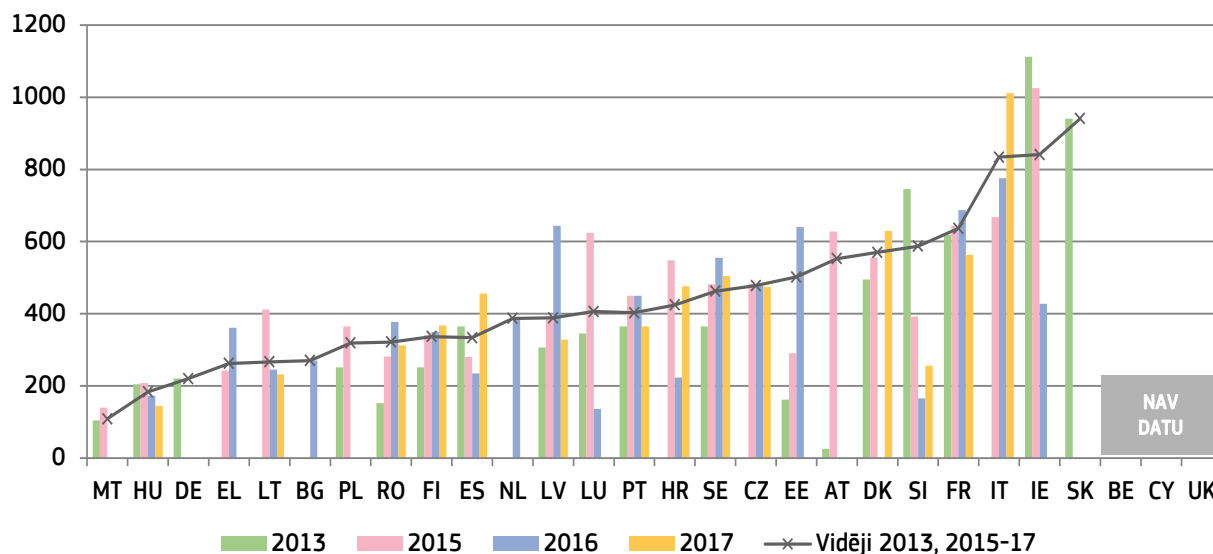
Intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanai ir būtiska nozīme ieguldījumu inovācijās veicināšanā. ES preču zīmes reglamentējošās ES tiesības ⁽⁶⁶⁾ paredz nozīmīgu lomu valstu tiesām, kas darbojas kā ES tiesas, pieņemot nolēmumus, kuri skar vienoto tirgu. Turpmāk 18. attēlā ir redzams vidējais ES preču zīmes pārkāpumu lietu izskatīšanas ilgums tiesvedībā starp privātpersonām.

⁶⁵ Aprēķins ir veikts, pamatojoties uz to pārsūdzības lietu izskatīšanas ilgumu, kas ierosinātas pret valstu regulatīvo iestāžu lēmumiem, kuros piemēroti valsts tiesību akti, ar ko tiek īstenoti reglamentējošie noteikumi attiecībā uz elektroniskajiem sakariem (Direktīva 2002/19/EK (Piekļuves direktīva), Direktīva 2002/20/EK (Atļauju izsniegšanas direktīva), Direktīva 2002/21/EK (Pamatdirektīva), Direktīva 2002/22/EK (Vispārējā pakalpojumu direktīva)), kā arī citi atbilstoši ES tiesību akti, piemēram, radiofrekvenču spektra politikas programma, Komisijas spektra lēmumi, izņemot Direktīvu 2002/58/EK par privātās dzīves aizsardzību un elektroniskajiem sakariem.

⁶⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1001 (2017. gada 14. jūnijs) par Eiropas Savienības preču zīmi (OV L 154, 16.6.2017., 1.–99. lpp.).

18. attēls. ES preču zīme: ES preču zīmes pārkāpumu lietu izskatīšanas vidējais ilgums (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centru)

(*) **Francija, Itālija, Lietuva, Luksemburga:** datiem par konkrētiem gadiem izmantota lietu izlase. **Bulgārija:** 2016. gadam izmantotas tiesu aplēses. **Polija:** 2015. gadam izmantotas tiesu aplēses. Par īpaši ilgu lietu izskatīšanas laiku, kas ietekmējis vidējo rādītāju, ziņots **Igaunijā, Īrijā, Latvijā un Zviedrijā.** **Grieķija:** datu pamatā ir vidējais svērtais ilgums par divām tiesām. **Spānija:** vidējā ilguma aprēķinā iekļautas lietas, kas attiecas uz citām ES II tiesībām. **Dānija:** dati par visām preču zīmju lietām — ne tikai ES — augstākajās komercietesās un jūras tiesās.

– Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija –

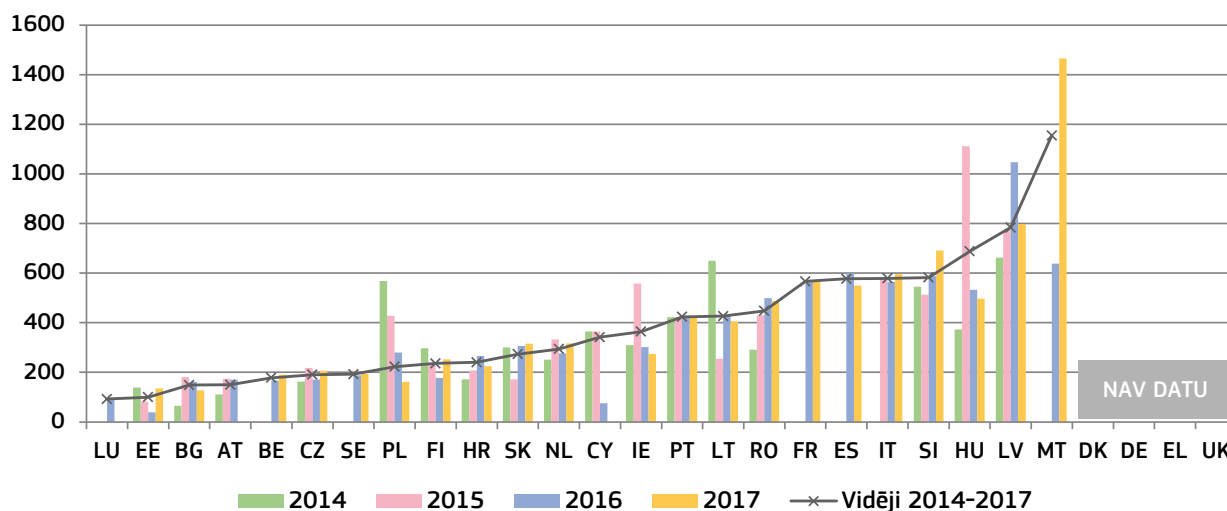
Efektīva cīņa pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ne tikai sekmē cīņu pret noziedzību, bet ir arī svarīga finanšu nozares drošībai, integritātei un stabilitātei, finanšu sistēmas uzticamībai un godīgai konkurencei vienotajā tirgū⁽⁶⁷⁾. Kā uzsvēris Starptautiskais Valūtas fonds, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija var atturēt ārvalstu ieguldījumus, kropļot starptautiskās kapitāla plūsmas un negatīvi ietekmēt valsts makroekonomiku, kā rezultātā samazinās labklājība un no produktīvākiem saimnieciskās darbības veidiem aizplūst resursi⁽⁶⁸⁾. Nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas direktīva paredz, ka dalībvalstīm ir jāuztur statistika par to sistēmu efektivitāti, lai cīnītos pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un teroristu finansēšanu⁽⁶⁹⁾. Sadarbībā ar dalībvalstīm, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, tika apkopoti dati par tiesvedības posmiem valstu režimos, ar ko novērš nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Turpmāk 19. attēlā ir norādīts ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas noziegumiem saistītu lietu vidējais izskatīšanas ilgums pirmās instances tiesās.

⁶⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 20. maija Direktīvas (ES) 2015/849 par to, lai nepieļautu finanšu sistēmas izmantošanu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijai vai teroristu finansēšanai, 2. apsvēruma.

⁶⁸ SVF faktu lapa, 2016. gada 6. oktobris:
<http://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/16/31/Fight-Against-Money-Laundering-the-Financing-of-Terrorism>.

⁶⁹ Direktīvas (ES) 2015/849 44. panta 1. punkts. Sk. arī pārskatīto 44. pantu Direktīvā (ES) 2018/843, kas stājās spēkā 2018. gada jūnijā un kas dalībvalstīm ir jāsteno vēlākais līdz 2020. gada janvārim.

19. attēls. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija: vidējais lietu izskatīšanas ilgums tiesās (*) (pirmās instances tiesās / dienās) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas jomā)

(*) 2017. gada datu nav par šādām valstīm: **Luksemburga, Austrija, Kipra, Polija un Francija. Spānija:** aplēstais ilgums. **Latvija:** ņemot vērā lietu salīdzinoši mazo skaitu 2016. gadā, ir dažādi faktori, kas var ietekmēt tiesvedības ilgumu, piem., atsevišķas lietas izskatīšanas apturēšana objektīvu iemeslu dēļ. **Polija:** ilguma aprēķins par 2016. gadu veikts, pamatojoties uz nejauši izvēlētu lietu izlasi. **Zviedrija:** aprēķins 2017. gadā ir balstīts uz pabeigto lietu izlasi. **Itālija:** dati attiecas uz tiesām, kuras sniegušas atbildi un kurās izskatīts aptuveni 91 % lietu no visām lietām 2015. gadā un aptuveni 99 % lietu no visām lietām 2016. un 2017. gadā; dati attiecas gan uz lietas iztiesāšanām, gan pirmstiesas uzklaušāšanu.

3.1.4. Kopsavilkums par tiesu sistēmu efektivitāti

Efektīva tiesu sistēma tiek galā ar izskatāmo lietu apjomu un neizskatīto lietu uzkrāšanos un pieņem lēmumus bez nepamatotas kavēšanās. Tāpēc ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā izmantotie galvenie tiesu sistēmu efektivitātes uzraudzības rādītāji ir *tiesvedības ilgums* (lietas izskatīšanai vajadzīgais aplēstais vai vidējais laiks dienās), lietu pabeigšanas koeficients (pabeigto lietu skaita un ienākošo lietu skaita attiecība) un *nepabeigto lietu* skaits (to lietu skaits, kuras vēl ir jāizskata gada beigās).

Vispārīgie dati par efektivitāti

2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverti efektivitātes dati par astoņu gadu laikposmu (2010.–2017. gads). Šāds laikposms ir pietiekams, lai apzinātu konkrētas tendences un ņemtu vērā to, ka bieži paiet ilgs laiks, līdz kļūst redzams tiesu sistēmu reformu rezultāts.

Vērtējot pēc pieejamiem datiem kopš 2010. gada, civillietās, komercietās un administratīvās lietās efektivitāte ir uzlabojusies vai saglabājusies stabila 11 dalībvalstīs, bet samazinājusies (kaut arī nedaudz) 10 dalībvalstīs.

Pozitīvas norises var novērot lielākajā daļā dalībvalstu, kas Eiropas pusgadā tika atzītas par

tādām, kuras saskaras ar īpašām grūtībām ⁽⁷⁰⁾.

- Kopš 2010. gada gandrīz visās minētajās dalībvalstīs **tiesvedības ilgums pirmās instances tiesās** plašajā “visu lietu” kategorijā (5. attēls) un strīdīgajās civillietās un komerclietās (6. attēls) ir samazinājies vai saglabājies stabils. Administratīvajās lietās (8. attēls) tiesvedības ilgums kopš 2010. gada ir samazinājies vai saglabājies stabils lielākajā daļā šo dalībvalstu. Tomēr dažās dalībvalstīs, kas saskārās ar vislielākajām grūtībām, tiesvedības ilgums palielinājās 2017. gadā.
- Rezultātu apkopojumā ir sniegti dati par **tiesvedības ilgumu visās tiesas instancēs** strīdīgās civillietās un komerclietās (7. attēls) un administratīvajās lietās (9. attēls). Dati liecina, ka vairākās dalībvalstīs, kas apzinātas kā tādas, kuras saskaras ar grūtībām saistībā ar tiesvedības ilgumu pirmās instances tiesās, augstākas instances tiesas darbojas efektīvāk. Turpretī dažās citās dalībvalstīs, kas saskaras ar grūtībām, vidējais tiesvedības ilgums augstākas instances tiesās ir pat lielāks nekā pirmās instances tiesās.
- Plašajās “visu lietu” un strīdīgo civillietu un komerclietu kategorijās (10. un 11. attēls) kopējais to dalībvalstu skaits, kurās **lietu pabeigšanas koeficients** ir mazāks par 100 %, kopš 2010. gada ir samazinājies. 2017. gadā gandrīz visas dalībvalstis, tostarp tās, kas saskārās ar grūtībām, ziņoja par augstu lietu pabeigšanas koeficientu (vairāk nekā 97 %), kas nozīmē, ka pārsvarā gadījumu tiesas spēj tikt galā ar ienākošajām lietām šajās kategorijās. Administratīvajās lietās (12. attēls) ir vērojamas lielākas lietu pabeigšanas koeficienta atšķirības gadu griezumā, un kopumā šis koeficients ir zemāks nekā citās lietu kategorijās, lai gan dažās dalībvalstīs ir bijuši uzlabojumi.
- Kopš 2010. gada uzlabojumi turpinās gandrīz visās dalībvalstīs, kas saskārās ar vislielākajām grūtībām **uzkrāto neizskatīto lietu** pārvaldībā, neatkarīgi no lietu kategorijas. Būtiski uzlabojumi nepabeigto lietu skaita samazināšanā bieži ir novēroti gan attiecībā uz strīdīgajām civillietām un komerclietām (14. attēls), gan attiecībā uz administratīvajām lietām (15. attēls). Neraugoties uz šiem uzlabojumiem, joprojām pastāv būtiskas atšķirības starp dalībvalstīm, kurās ir salīdzinoši maz nepabeigtu lietu, un dalībvalstīm, kurās ir liels nepabeigto lietu skaits.

Efektivitāte konkrētās ES tiesību jomās

Dati par vidējo tiesvedības ilgumu konkrētās ES tiesību jomās (16.–19. attēls) sniedz priekšstatu par tiesu sistēmu darbību šādos ar uzņēmējdarbību saistītos strīdos.

Dati par efektivitāti konkrētajās tiesību jomās ir apkopoti, pamatojoties uz šauri definētiem scenārijiem, un atbilstošo lietu skaits var šķist mazs. Tomēr, salīdzinot ar aprēķināto tiesvedības ilgumu, kas atspoguļots vispārīgajos datos par efektivitāti, šie skaitļi norāda faktisko vidējo izskatīšanas ilgumu visām atbilstošajām lietām attiecīgajās jomās konkrētajā gadā. Tāpēc ir vērts atzīmēt, ka vairākas dalībvalstis, kas nav saskārušās ar grūtībām, spriežot pēc vispārīgajiem datiem par efektivitāti, ziņo par ievērojami ilgāku lietu vidējo izskatīšanas ilgumu konkrētajās ES tiesību jomās. Tajā pašā laikā tiesvedības ilgums dažādās konkrētās jomās var ievērojami atšķirties arī vienā un tajā pašā dalībvalstī.

⁷⁰ Sk. 2. iedaļu [Horvātija, Itālijā, Kipra, Portugāle, Slovākija, kas saņēma tām adresētus ieteikumus 2018. gada Eiropas pusgadā, un Beļģija, Bulgārija, Grieķija, Īrija, Latvija, Malta, Polija, Rumānija, Slovēnija, Spānija un Ungārija, attiecībā uz kurām attiecīgās grūtības atspoguļotas tām adresēto 2018. gada ieteikumu apsvērumos un 2019. gada Eiropas pusgada ziņojumos par minētajām dalībvalstīm].

Rezultātu atšķirības astoņu analizēto gadu laikā var pamatot ar kontekstuāliem faktoriem (atšķirības par vairāk nekā 10 % attiecībā uz ienākošajām lietām nav nekas neierasts) vai sistēmiskām nepilnībām (elastības vai atsaucības trūkums vai neatbilstības reformas procesā).

Skaitļi par konkrētām ES tiesību jomām liecina par turpmāk aprakstītajām tendencēm.

- Attiecībā uz **konkurences lietām** (16. attēls) kopējais lietu apjoms, kas jāizskata tiesām dalībvalstīs, būtiski samazinājās, kā rezultātā izskatīšanas tiesā ilgums samazinājās septiņās dalībvalstīs, bet saglabājās stabils vai palielinājās septiņās citās dalībvalstīs. Par situācijas uzlabošanu liecina fakts, ka 2017. gadā tikai trīs dalībvalstis ziņoja par vidējo ilgumu, kas pārsniedz 1000 dienu, salīdzinājumā ar astoņām dalībvalstīm iepriekšējā gadā.
- **Elektronisko sakaru** jomā (17. attēls), neraugoties uz tiesās izskatāmo lietu apjoma ievērojamo pieaugumu, visā ES var novērot — dažkārt būtiski — pozitīvu tendenci tiesvedības ilguma samazināšanās ziņā, un tikai dažām dalībvalstīm nav izdevies samazināt tiesvedības vidējo ilgumu vai to vismaz saglabāt iepriekšējā līmenī.
- Attiecībā uz **ES preču zīmes pārkāpumu lietām** (18. attēls) 2017. gadā tiesas dažās dalībvalstīs labāk tika galā ar izskatāmo lietu apjomu un samazināja lietu iztiesāšanai vajadzīgo laiku, savukārt citās vidējais ilgums diezgan ievērojami palielinājās.
- Efektīva cīņa pret **noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju** ir būtiska finanšu sistēmas aizsardzībai, godīgai konkurencei un negatīvu ekonomisko seku novēršanai. Problēmas saistībā ar tiesvedības ilgumu lietās, kas saistītas ar nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījumiem, var ietekmēt nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanas efektivitāti. 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegti atjaunināti dati par to tiesvedību ilgumu, kurās izskata noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas nodarījumus (19. attēls), un tie liecina, ka, lai gan aptuveni pusē dalībvalstu tiesvedība pirmās instances tiesās ilgst vidēji līdz gadam, vairākās dalībvalstīs, kas saskaras ar grūtībām, šāda tiesvedība ilgst vidēji aptuveni divus gadus ⁽⁷¹⁾.

3.2. Tiesu sistēmu kvalitāte

Nav vienota veida, kā novērtēt tiesu sistēmu kvalitāti. 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā turpina izvērtēt rādītājus, kas ir vispārēji pieņemti kā būtiski tiesiskuma kvalitātes uzlabošanai. Tāpat kā iepriekšējos gados tie ir sagrupēti četrās kategorijās:

- 1) tiesu iestāžu pieejamība iedzīvotājiem un uzņēmumiem;
- 2) atbilstoši materiālie resursi un cilvēkresursi;
- 3) novērtēšanas rīku ieviešana un
- 4) kvalitātes standartu izmantošana.

3.2.1. Pieejamība

Visā tiesu sistēmas ķēdē ir nepieciešama pieejamība, lai nodrošinātu attiecīgās informācijas iegūšanu — par tiesu sistēmu, to, kā celt prasību un kādi ir ar to saistītie finanšu aspekti, par tiesvedības statusu līdz pat tās beigām —, lai nodrošinātu ātru piekļuvi spriedumam tiešsaistē ⁽⁷²⁾.

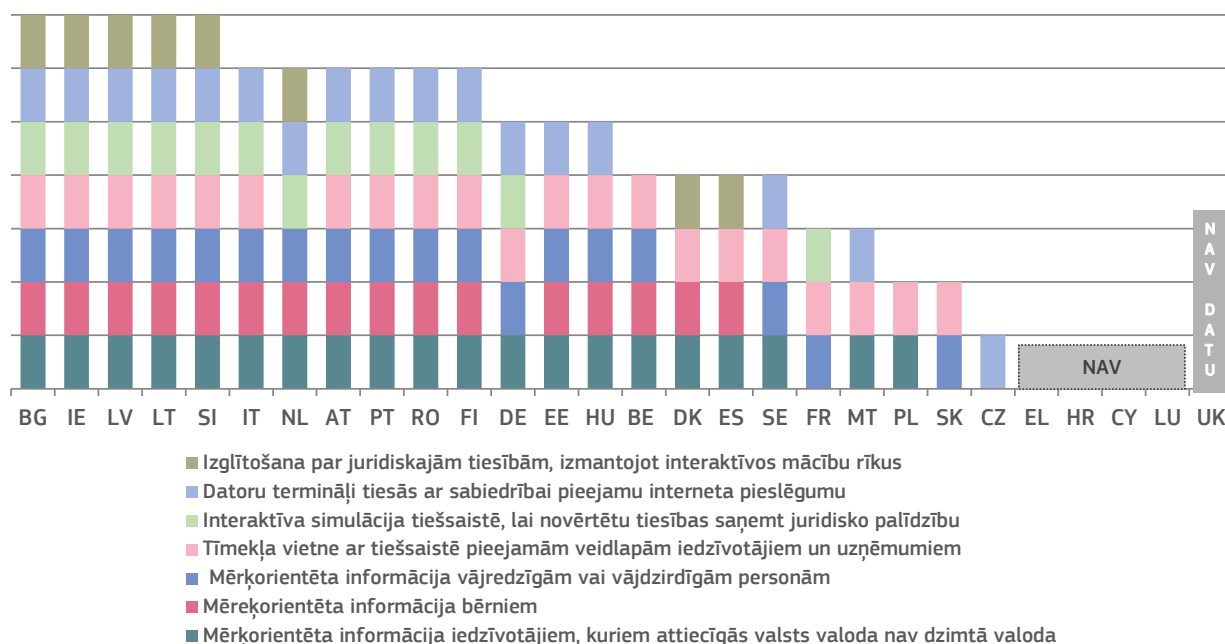
– *Ar tiesu sistēmu saistītas informācijas sniegšana* –

⁷¹ Ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra Direktīvu (ES) 2018/1673 par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām tiks likvidēti juridiskie šķēršļi, kas var kavēt kriminālprocesu, piemēram, tas, ka kriminālvajāšanu par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju var sākt tikai tad, kad ir noslēgusies tiesvedība par pamatā esošo predikatīvo nodarījumu. Dalībvalstīm minētā direktīva jātransponē līdz 2020. gada 8. decembrim.

⁷² Jāatzīmē, ka Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācija ir publicējusi transversālu pētījumu “Piekļuve augstākajām administratīvajām tiesām un to nolēmumiem”: http://www.juradmin.eu/images/media_kit/aca_surveys/Transversal-Analysis---Annex-1.pdf.

Lai tiesu sistēma būtu iedzīvotājiem ērta lietošanā, ir jānodrošina, ka informācija par tiesu sistēmu tiek sniegta tā, ka tā ir ne tikai viegli pieejama, bet arī sniedz pielāgotu informāciju konkrētām sabiedrības grupām, kurām citādi būtu grūtības piekļūt informācijai. Turpmāk 20. attēlā ir norādīta tiešsaistes informācijas par konkrētiem tiesu sistēmas aspektiem pieejamība konkrētām sabiedrības grupām.

20. attēls. Ar tiesu sistēmu saistītas informācijas pieejamība plašai sabiedrībai (*) (avots: Eiropas Komisija (73))

(*) Vācija: katra federālā zeme federālajā līmenī lemj, kādu informāciju sniegt tiešsaistē.

– Juridiskā palīdzība un tiesu nodevas –

Pieklūve juridiskajai palīdzībai ir pamattiesības, kas nostiprinātas Hartā (74). Lielākā daļa dalībvalstu piešķir juridisko palīdzību, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja ienākumiem (75).

21. attēlā ir norādīta pilnīgas vai daļējas juridiskās palīdzības pieejamība 6000 EUR prasības scenārijā saistībā ar ienākumiem un dzīves apstākļiem katrā dalībvalstī (76). Tajā ir salīdzināts ienākuma sliekšnis juridiskās palīdzības sniegšanai, izteikts procentos no Eurostat noteiktā nabadzības riska sliekšņa katrā dalībvalstī. Piemēram, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir 20 %, tas nozīmē, ka pieteikuma iesniedzējs, kura ienākumi ir par 20 % lielāki nekā Eurostat noteiktais nabadzības riska sliekšnis, joprojām būs tiesīgs saņemt juridisko palīdzību. Turpretī, ja sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai ir zemāks par 0, tas nozīmē, ka persona, kuras ienākumi ir mazāki par nabadzības riska sliekšni, nevar saņemt juridisko palīdzību.

Dažās dalībvalstīs pastāv gan juridiskās palīdzības sistēma, kuras ietvaros ar tiesvedību saistītās izmaksas tiek segtas 100 % apmērā (juridiskā palīdzība pilnā apmērā), gan arī sistēma daļējai

73 Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

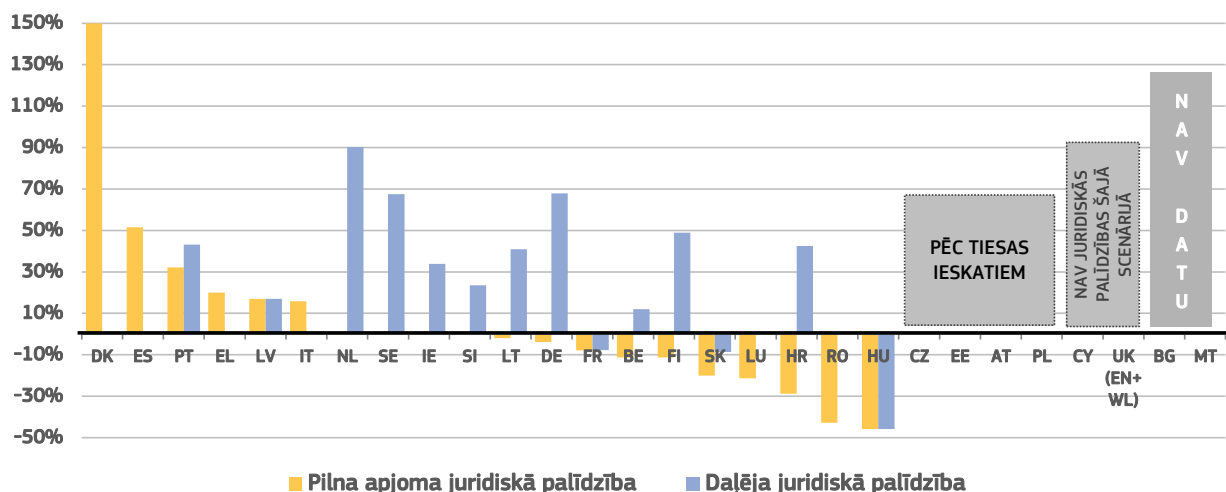
74 ES Pamattiesību hartas 47. panta 3. punkts.

75 Atbilstības sliekšņa noteikšanai dalībvalstis izmanto dažādas metodes, piem., atšķirīgus atskaites periodus (mēneša/gada ienākumi). Aptuveni pusē dalībvalstu ir arī sliekšnis, kas saistīts ar pieteikuma iesniedzēja personīgo kapitālu. Šajā attēlā tas nav ņemts vērā. Beļģijā, Īrijā, Spānijā, Francijā, Horvātijā, Ungārijā, Lietuvā, Latvijā, Luksemburgā un Nīderlandē noteiktām personu grupām (piem., personām, kuras saņem noteiktus pabalstus) ir automātiski piešķirtas tiesības saņemt juridisko palīdzību civillietu/komerclietu strīdu gadījumā. Citi kritēriji, ko dalībvalstis var piemērot, piemēram, lietas būtība, šajā attēlā nav atspoguļoti. Lai gan tas nav tieši saistīts ar attēlu, būtu jāatzīmē, ka vairākās dalībvalstīs (Apvienotajā Karalistē (Anglijā un Velsā), Austrijā, Čehijā, Dānijā, Francijā, Igaunijā, Itālijā, Nīderlandē, Polijā, Portugālē, Slovēnijā, Spānijā, Vācijā) juridiskā palīdzība ir pieejama tikai fiziskām personām.

76 Lai apkopotu salīdzināmus datus, katras dalībvalsts attiecīgais Eurostat noteiktais nabadzības riska sliekšnis ir pārrēķināts mēneša ienākumos. Nabadzības riska sliekšnis ir 60 % no valsts vidējā ekvivalentā izmantojamā mājāsaimniecības ienākuma. Eiropas aptauja par ienākumiem un dzīves apstākļiem, Eurostat tabula *ilc_li01*, pieejama vietnē <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.

izmaksu segšanai (daļēja juridiskā palīdzība), kurā piemērojamie atbilstības kritēriji atšķiras no pirmajā minētajā sistēmā piemērojamajiem. Citās dalībvalstīs pastāv vai nu tikai pilna apmēra, vai tikai daļējas juridiskās palīdzības sistēma.

21. attēls. Ienākumu sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai konkrētajā patērētāju tiesību aizsardzības lietā (*) (atšķirība (procentos) no Eurostat nabadzības riska sliekšņa) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE (77))

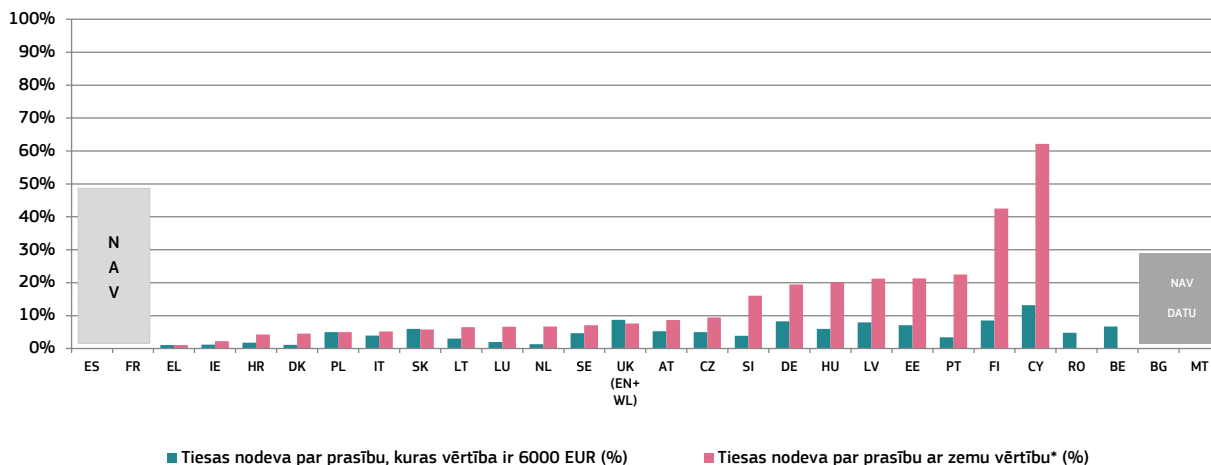

(*) **Latvija:** ienākumu sliekšņi nav salīdzināmi ar iepriekšējo gadu aprēķināšanas metodikas pielāgošanas dēļ. **Igaunija:** lēmums piešķirt juridisko palīdzību nav balstīts uz pieteikuma iesniedzēja finanšu resursu apmēru. **Īrija:** ienākumu sliekšnis juridiskās palīdzības saņemšanai pilnā apmērā nav salīdzināms ar iepriekšējo gadu aprēķināšanas metodikas pielāgošanas dēļ; attiecībā uz daļēju juridisko palīdzību jāņem vērā arī pieteikuma iesniedzēja izmantojamie līdzekļi.

Lielākajā daļā dalībvalstu pusēm, uzsākot tiesvedību, ir jāmaksā tiesas nodeva. Juridiskās palīdzības saņēmēji bieži ir atbrīvoti no tiesas nodevas maksāšanas. Tikai Igaunijā, Īrijā, Nīderlandē un Slovēnijā juridiskās palīdzības saņēmējam ir jāmaksā tiesas nodeva. Čehijā tiesa katrā individuālā gadījumā lemj par juridiskās palīdzības saņēmēja atbrīvošanu no tiesas nodevas maksāšanas. Šā rezultātu apkopojuma 22. attēlā ir salīdzināta tiesas nodevas likme abos scenārijos, kas izteikta kā procentuālā daļa no prasības vērtības. Piemēram, ja turpmāk dotajā attēlā norādītā tiesas nodeva ir 10 % no prasības vērtības 6000 EUR, patērētājam par tiesvedības uzsākšanu būs jāmaksā tiesas nodeva 600 EUR apmērā. Prasība ar zemu vērtību ir balstīta uz Eurostat nabadzības riska sliekšni katrai dalībvalstij.

⁷⁷ Dati par 2018. gadu vākti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā, pamatojoties uz šādu konkrētu scenāriju: patērētāja strīds ar uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības — 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī). Ņemot vērā, ka juridiskās palīdzības nosacījumi ir atkarīgi no pieteikuma iesniedzēja situācijas, tika izmantots šāds scenārijs: neprecējies 35 gadus vecs pieteikuma iesniedzējs, kurš strādā algotu darbu, kura apgādībā nav nevienas personas un kuram nav juridisko izdevumu apdrošināšanas, ir pastāvīgi ienākumi un irēts dzīvoklis.

22. attēls. Tiesas nodeva tiesvedības uzsākšanai konkrētā patērētāju tiesību aizsardzības lietā (*) (tiesas nodevas apmērs, izteikts procentos no prasības vērtības) (avots: Eiropas Komisija kopā ar CCBE (78))

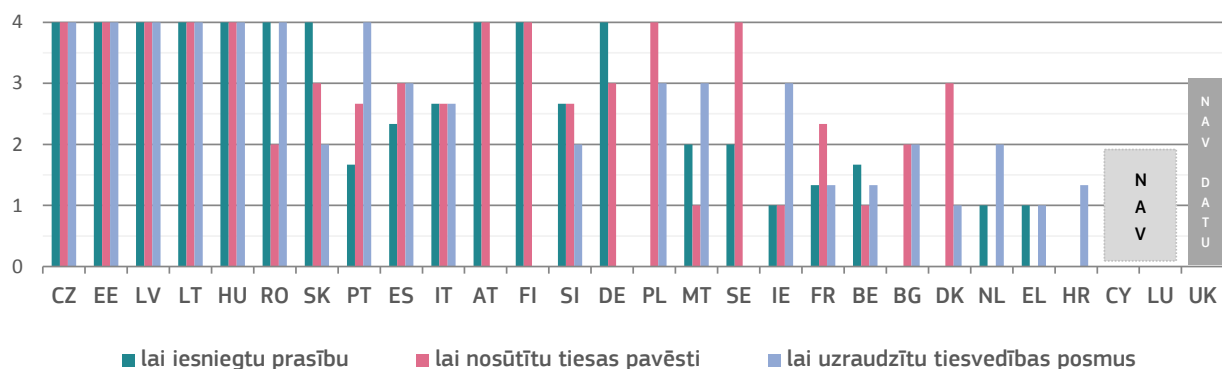
(*) “Prasība ar zemu vērtību” ir prasība, kas atbilst Eurostat nabadzības riska sliekšnim uz vienu personu katrā dalībvalstī, pārrēķināta mēneša ienākumos (piemēram, 2018. gadā šī vērtība bija no 110 EUR Rumānijā līdz 1716 EUR Luksemburgā). **Beļģija un Rumānija:** informācija par tiesas nodevām prasības ar mazu vērtību gadījumā netika iesniegta. **Luksemburga:** tiesvedības pusēm, ierosinot prasību kā prasītājiem, ir jāsamaksā nodeva tiesas izpildītājam, ja vien viņi nesaņem juridisko palīdzību. **Nīderlande:** Tiesas nodevas, ja ienākumi ir < 2242 EUR mēnesī.

– Prasības iesniegšana un sekošana tai līdzī tiešsaistē –

Iespēja konkrētus tiesvedības posmus izpildīt, izmantojot elektroniskus līdzekļus, ir tiesu sistēmas kvalitātes būtiska daļa, jo prasību iesniegšana elektroniski, iespēja uzraudzīt un virzīt procesu tiešsaistē var uzlabot tiesu iestāžu pieejamību un mazināt kavējumus un izmaksas. IKT sistēmām tiesās arvien lielāka nozīme ir arī tiesu iestāžu pārrobežu sadarbībā, un tās arī atvieglo ES tiesību aktu īstenošanu, piemēram, maza apmēra prasību procedūrās.

⁷⁸ Dati attiecas uz ienākumu sliekšni, kas bija spēkā 2018. gadā, un ir apkopoti, izmantojot CCBE locekļu sniegtās atbildes aptaujas anketā, pamatojoties uz šādu konkrētu scenāriju: patērētāja strīds ar uzņēmumu (norādītas divas dažādas prasības vērtības — 6000 EUR un Eurostat nabadzības riska sliekšnis katrā dalībvalstī).

23. attēls. Elektronisko līdzekļu pieejamība (*) (0 = pieejami 0 % tiesu, 4 = pieejami 100 % tiesu ⁽⁷⁹⁾) (avots: CEPEJ pētījums)

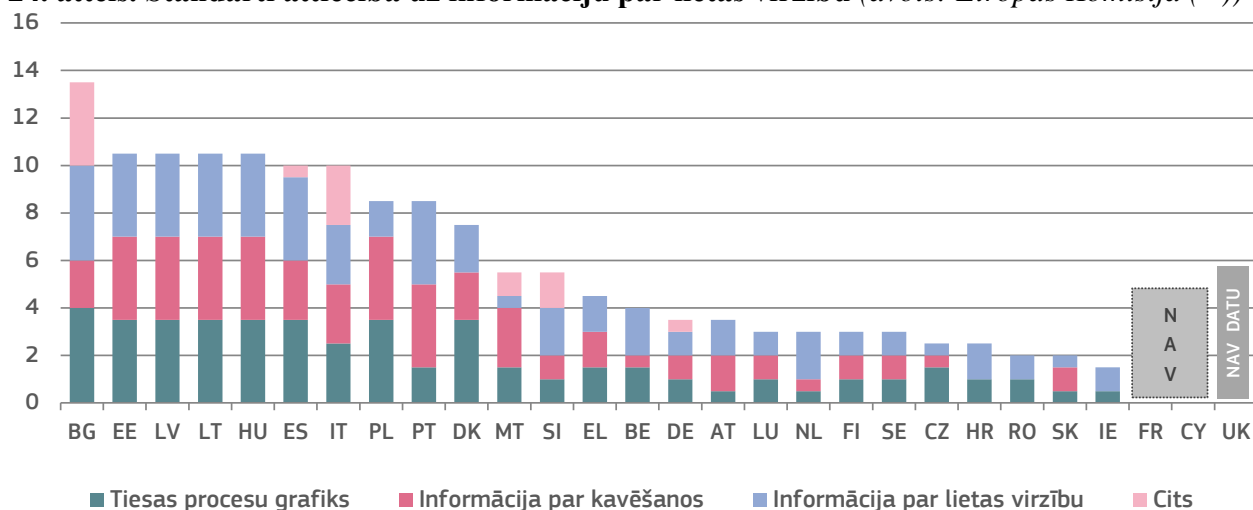

(*) Dānija un Rumānija: lietas var iesniegt tiesā pa e-pastu.

– Informācijas sniegšana pusēm –

Šā rezultātu apkopojuma 24. attēlā ir norādīti standarti attiecībā uz to, kā puses tiek informētas un kādu informāciju par lietas virzību tās saņem, īpaši izceļot elektronisko vai automatisko metožu izmantošanu. Dažās dalībvalstīs ir automatizēta e-pasta vai īsziņas paziņojumu sistēma, kas sniedz informāciju par kavējumiem, grafikiem vai vispārējo lietas virzību. Citas valstis nodrošina piekļuvi informācijai tiešsaistē lietas izskatīšanas laikā, bet vēl citas to atstāj tiesu ziņā.

24. attēls. Standarti attiecībā uz informāciju par lietas virzību (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁰⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 16 punkti. Punkti dalībvalstīm piešķirti atkarībā no metodes, kas izmantota katra informācijas veida sniegšanai. 1,5 punkti par automatisku paziņošanu ar e-pasta vai īsziņas starpniecību, 1 punkts par piekļuvi lietai tiešsaistē tiesvedības laikā, 0,5 punkti par informāciju pēc pušu pieprasījuma, tiesas rīcības brīvību vai citu izmantoto metodi. **Luksemburga:** paziņojumi, ko nosūta pa e-pastu, nav juridiski saistoši (vēl joprojām īstenošanas posmā). **Slovēnija:** Jaunie tiesu noteikumi paredz tiesām pienākumu nodrošināt iespēju tiešsaistē aplūkot datus, kas reģistrēti lietu reģistru sistēmās. Tas vēl ir jāīsteno.

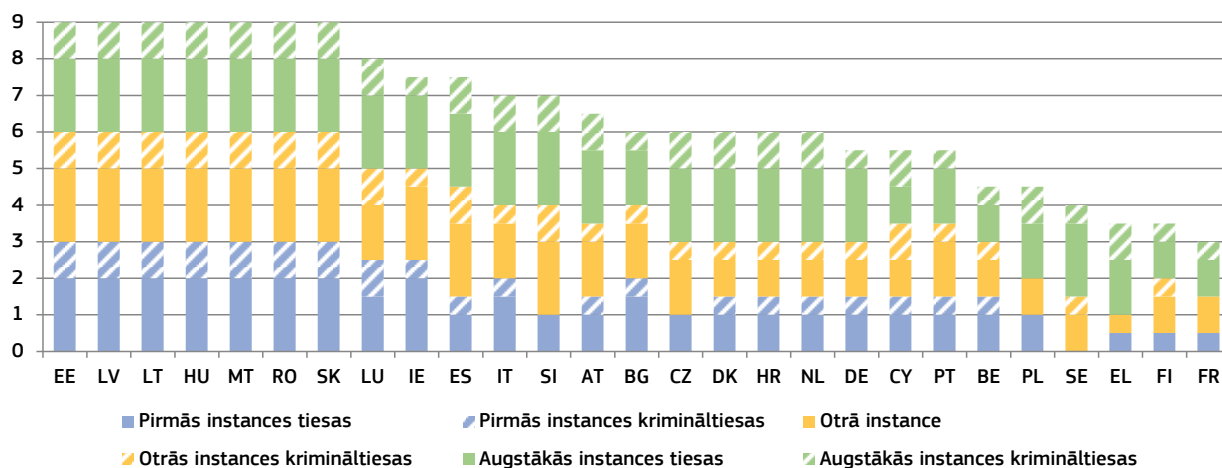
⁷⁹ Dati attiecas uz 2017. gadu. Aprīkojuma rādītājs no 100 % (ierīce pilnībā izmantota) līdz 0 % (ierīces nav) norāda uz diagrammā ietvertās ierīces funkcionālo esamību tiesās, izmantojot šādu vērtējuma skalu: (100 % = 4 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1,33 punkti par specifisku lietu; 50–99 % = 3 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1 punkts par specifisku lietu; 10–49 % = 2 punkti, ja piemērojama visās lietās / 0,66 punkti par specifisku lietu; 1–9 % = 1 punkts, ja piemērojama visās lietās / 0,33 punkti par specifisku lietu. Lieta attiecas uz notiekošās tiesvedības veidu (civillieta/komerclieta, krimināllieta, administratīvā vai cita lieta).

⁸⁰ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

– Spriedumu pieejamība –

Nodrošināta piekļuve spriedumiem tiešsaistē palielina tiesu sistēmu pārredzamību, palīdz iedzīvotājiem un uzņēmumiem saprast to tiesības un var veicināt judikatūras konsekveni. Pasākumi spriedumu publicēšanai tiešsaistē ir būtiski, lai varētu izveidot lietošanai ērtas meklēšanas funkcijas ⁽⁸¹⁾, kas padara judikatūru pieejamāku praktizējošiem juristiem un sabiedrībai kopumā. Lai tiesu lēmumus varētu publicēt tiešsaistē, ir nepieciešams rast līdzsvaru starp dažādām interesēm, ievērojot tiesiskā un politiskā regulējuma noteiktos ierobežojumus ⁽⁸²⁾. Eiropas Komisija atbalsta atvērto datu iniciatīvas no publiskā sektora, tostarp tiesu sistēmas ⁽⁸³⁾.

25. attēls. Publicēto spriedumu pieejamība plašai sabiedrībai tiešsaistē (*) (civillietas/komerclietas, administratīvās lietas un krimināllietas lietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁴⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 9 punkti. Civillietām/komerclietām un administratīvajām lietām un krimināllietām attiecīgi piešķirts 1 punkts par katru instanci, ja ir pieejami visi spriedumi (0,5 punkti, ja pieejami daži spriedumi). Ja dalībvalstī ir tikai divas tiesu instances, punkti piešķirti par trim tiesas instancēm, atspoguļojot neesošajai instancei atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir šīs divas tiesību jomas (civiltiesības/komerctiesības un administratīvās tiesības), par abām jomām ir piešķirts vienāds punktu skaits. **Bulgārija:** tiek publicēti visi Kasācijas tiesas lēmumi, izņemot tos, kas satur klasificētu informāciju. **Luksemburga un Zviedrija:** tiesas regulāri npublicē spriedumus tiešsaistē (tikai vēsturiski un juridiski būtiskās lietās). **Latvija:** slēgtā tiesas sēdē pieņemtam spriedumam tiešsaistē publicē tikai publiski izziņotās daļas. **Vācija:** katra federālā zeme lemj par pirmās instances spriedumu pieejamību tiešsaistē. **Īrija:** krimināllietās lietu kopsavilkumus parasti neiekļauj rakstiskā spriedumā. **Kipra:** administratīvajās lietās un krimināllietās tiesneši izlemj, kurus spriedumus publicēt. **Nīderlande:** par publicēšanu tiesas lemj saskaņā ar publicētiem kritērijiem. **Polija:** administratīvajās lietās par publicēšanu lemj attiecīgās nodaļas vadītājs katrā tiesā. **Portugāle:** civillietās un krimināllietās par publicēšanu lemj tiesā izveidota komisija.

⁸¹ Sk. *Rokasgrāmatu augstāko tiesu darba organizācijā*, kas sagatavota projekta “Augstākās tiesas kā tiesu sistēmu efektivitātes garants” ietvaros, 29. lpp.

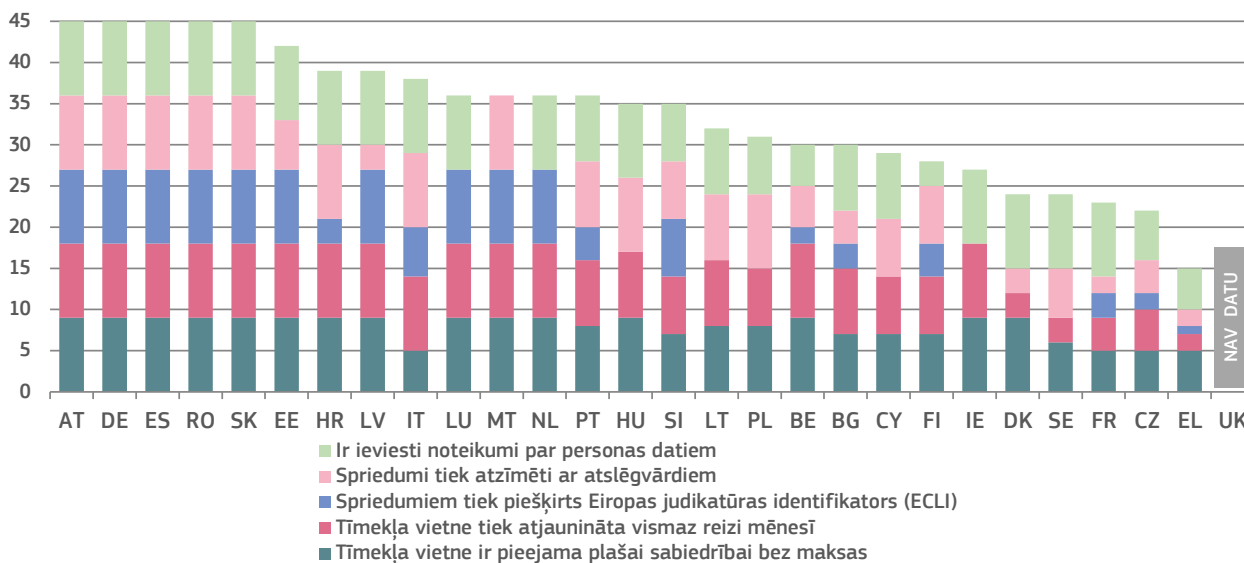
⁸² Padomes un Padomē sanākušo dalībvalstu valdību pārstāvju secinājumi par labāko praksi saistībā ar Tiesas lēmumu publicēšanu tiešsaistē (OV C 362, 8.10.2018., 2. lpp.).

⁸³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/open-data>.

⁸⁴ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

26. attēls. Pasākumi visu instanču spriedumu publicēšanai tiešsaistē (*)
(civillietas/komerclietas un administratīvās lietas un krimināllietas, visas instances) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁵⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 45 punkti. Katrai no trijām instancēm var piešķirt 3 punktus, ja tiek nodrošināta civillietu/komerclietu, administratīvo lietu un krimināllietu pieejamība. Piemēram, ja ir aptverta tikai viena no trīs lietu kategorijām, katrai instancei tiek piešķirts tikai 1 punkts. Ja dalībvalstī ir tikai divas instances, punkti piešķirti par trīs instancēm, atspoguļojot neesošajai instancei atbilstīgo augstāko instanci. Dalībvalstīm, kas nenošķir administratīvās lietas un civillietas/komerclietas, par abām tiesību jomām piešķirts vienāds punktu skaits. **Čehija:** dažiem otrās instances spriedumiem civillietās/komerclietās piešķir ECLI. **Īrija:** Īrijas tiesiskajā kārtībā administratīvās lietas faktiski pieder pie civillietu un komerclietu kategorijas. **Nīderlande:** katram publicētajam spriedumam nav pievienoti atslēgvārdi, bet ir pievienots saturs rādītājs.

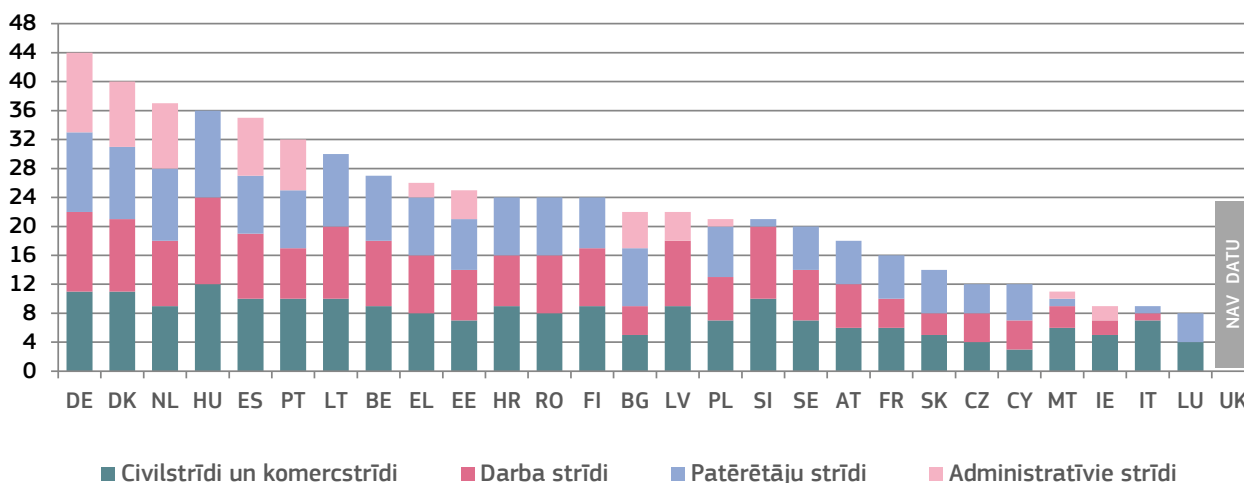
– Strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu pieejamība –

27. attēlā ir atspoguļoti dalībvalstu centieni veicināt strīdu alternatīvas izšķiršanas metožu brīvprātīgu izmantošanu, īstenojot īpašus stimulus, kas var atšķirties atkarībā no tiesību jomas ⁽⁸⁶⁾.

⁸⁵ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

⁸⁶ SAI izmantošanas veicināšanas un sekmēšanas metodes neietver obligātas prasības izmantot SAI pirms došanās uz tiesu, jo šādas prasības raisa bažas par to atbilstību tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesas priekšā, kas nostiprinātas ES Pamattiesību hartā.

27. attēls. SAI metožu izmantošanas veicināšana un stimuls (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁸⁷⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 48 punkti. Kopējo datu pamatā ir šādi rādītāji: 1) tīmekļa vietne, kas sniedz informāciju par SAI; 2) publicitātes kampaņas plašsaziņas līdzekļos; 3) brošūras plašai sabiedrībai; 4) tiesas pēc pieprasījuma sniedz speciālas informācijas sesijas par SAI; 5) SAI/mediācijas koordinators tiesās; 6) SAI izmantošanas novērtējumu publicēšana; 7) SAI izmantošanas statistikas datu publicēšana; 8) juridiskā palīdzība ietver ar SAI saistītās izmaksas (pilnībā vai daļēji); 9) tiesas nodevu pilnīga vai daļēja atmaksa (iekļaujot arī zīmognodevas), ja SAI ir sekmīgs rezultāts, 10) SAI procedūrai nav nepieciešams advokāts; 11) tiesnesis var darboties kā mediators, un 12) pušu panāktā vienošanās kļūst izpildāma tiesā. Par katru no šiem 12 rādītājiem tiek piešķirts 1 punkts katrā tiesību jomā. **Dānija:** katrai tiesai ir vēstnieks, kurš atbild par mediācijas izmantošanas veicināšanu. Administratīvajām tiesām ir iespēja ieteikt pusēm izmantot mediāciju. **Īrija:** administratīvās lietas pieder pie civillietu un komerclietu kategorijas. **Griekija:** SAI pastāv publiskā iepirkuma procedūrā, kas norisinās administratīvajās apelācijas tiesās. **Spānija:** SAI ir obligāta lietās, kas saistītas ar darba tiesībām. **Lietuva:** Valsts tiesu administrācijas sekretārs koordinē mediācijas procesus tiesās. **Portugāle:** civillietu/komerclietu strīdos tiesas nodevas tiek atmaksātas tikai miertiesnešu gadījumā. **Slovākija:** Slovākijas tiesiskā kārtība neatbalsta SAI izmantošanu administratīviem mērķiem. **Zviedrija:** tiesnešiem ir procesuāla rīcības brīvība attiecībā uz SAI. Tiesnesim ir obligāts uzdevums panākt mierizlīgumu, ja vien tas nav nepiemēroti.

3.2.2. Resursi

Tiesu sistēmas labai darbībai ir nepieciešami pietiekami resursi, tostarp ieguldījumi fiziskajā un tehniskajā infrastruktūrā, un labi kvalificēts, apmācīts un pienācīgi atalgots visu kategoriju personāls. Tiesvedības un nolēmumu kvalitāti var apdraudēt atbilstošu telpu un aprīkojuma trūkums vai tāda personāla trūkums, kam ir vajadzīgā kvalifikācija, prasmes un piekļuve pastāvīgai apmācībai.

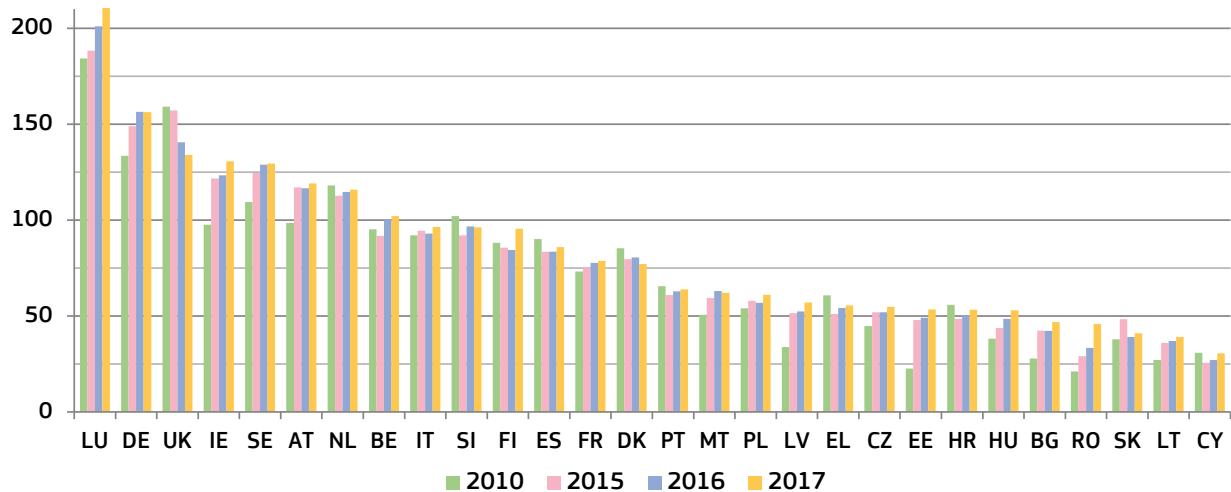
– Finanšu resursi –

Turpmākajos attēlos ir norādīti faktiskie valdības izdevumi par tiesu sistēmas darbības nodrošināšanu (izņemot cietumus), izteikti gan uz vienu iedzīvotāju (28. attēls), gan procentos no iekšzemes kopprodukta (IKP) (29. attēls), kritēriji finanšu resursu noteikšanai (30. attēls) un, visbeidzot, ar tiesām saistīto izdevumu galvenās kategorijas (31. attēls) ⁽⁸⁸⁾.

28. attēls. Vispārējie valdības kopējie izdevumi tiesām (*) (EUR uz iedzīvotāju) (avots: Eurostat)

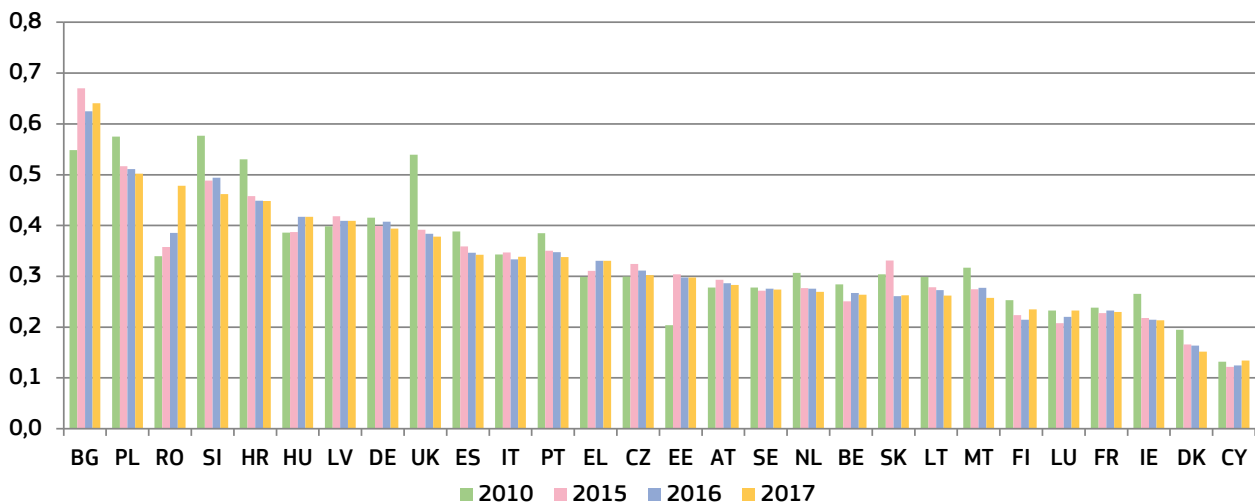
⁸⁷ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

⁸⁸ Vispārējie valsts kopējie (faktiskie) izdevumi par administratīvo tiesu, civiltiesu, krimināltiesu un tiesu sistēmas pārvaldi, darbību vai atbalstīšanu, tostarp tiesu noteikto naudas sodu piedziņu un mierizlīgumu izpildi, probācijas sistēmu darbību un juridisko palīdzību — juridisko pārstāvību un konsultācijām, ko valsts vai citu pušu vārdā valsts sniedz naudas vai pakalpojumu veidā; izņemot cietumu pārvaldi (nacionālo kontu dati, valdības funkciju klasifikācija (COFOG), grupa 03.3), Eurostat tabula gov_10a_exp, pieejama vietnē <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2017. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2017. gada dati par *Spāniju, Franciju, Horvātiju, Nīderlandi un Slovākiju* ir provizoriski.

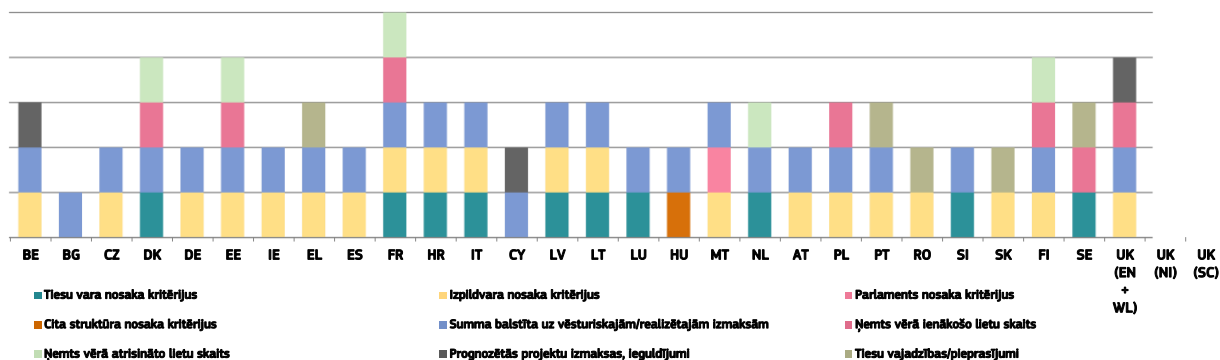
29. attēls. Vispārējie valdības kopējie izdevumi tiesām (*) (procentos no IKP) (avots: Eurostat)

(*) Dalībvalstis sarindotas atbilstīgi izdevumu apjomam 2017. gadā (no vislielākajiem līdz vismazākajiem). 2017. gada dati par *Spāniju, Franciju, Horvātiju, Nīderlandi un Slovākiju* ir provizoriski.

30. attēlā ir redzams, kura valsts vara (tiesu vara, likumdevēja vara vai izpildvara) nosaka kritērijus tiesu sistēmai paredzēto finanšu resursu noteikšanai un kādi kritēriji tiek izmantoti.

30. attēls. Kritēriji tiesu iestādēm paredzēto finanšu resursu noteikšanai (*) (⁸⁹)

(*) **Dānija:** ņem vērā ienākošo un pabeigto lietu skaitu pirmās instances tiesās. **Vācija:** tikai Federālās Augstākās tiesas budžetam — attiecībā uz pirmās un otrās instances tiesām. Federālo zemju tiesu sistēmas ir atšķirīgas. **Igaunija:** ienākošo un pabeigto lietu skaits pirmās un otrās instances tiesās. **Francija:** ienākošo un pabeigto lietu skaits visu instanču tiesās. Ņem vērā pabeigto lietu skaitu, pamatojoties uz tiesu izmaksu novērtējumu. **Itālija:** Tieslietu ministrija nosaka kritērijus civiltiesām un krimināltiesām, savukārt Tiesu iestāžu padome (CPGA) nosaka kritērijus administratīvajām tiesām. **Ungārija:** tiesību aktos ir noteikts, ka tiesnešu algas jānosaka likumā par centrālo budžetu tā, lai summa nebūtu mazāka par to, kāda tā bija iepriekšējā gadā. **Nīderlande:** ņem vērā pabeigto lietu skaitu, pamatojoties uz tiesu izmaksu novērtējumu. **Somija:** Ņem vērā pabeigto lietu skaitu, pamatojoties uz tiesu izmaksu novērtējumu.

Šā rezultātu apkopojuma 31. attēlā pirmo reizi ir norādītas galvenās ekonomiskās kategorijas, kas veido valdības izdevumus par tiesām: 1) tiesnešu un tiesu darbinieku darba algas, tostarp sociālās iemaksas (“darbinieku atalgojums” (⁹⁰)), 2) pamatdarbības izmaksas par precēm un pakalpojumiem, ko izmantojušas tiesas, piemēram, ēku noma, plašpatēriņa kancelejas preces, enerģija un juridiskā palīdzība (“starppatēriņš” (⁹¹)), 3) ieguldījumi pamatlīdzekļos, piemēram, tiesas ēkās un programmatūrā (“bruto pamatkapitāla veidošana” (⁹²)), un 4) citi izdevumi.

⁸⁹ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar *ENCJ*. Atbildes no dalībvalstīm, kurās nav tiesu iestāžu padomju, tika iegūtas, sadarbojoties ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu.

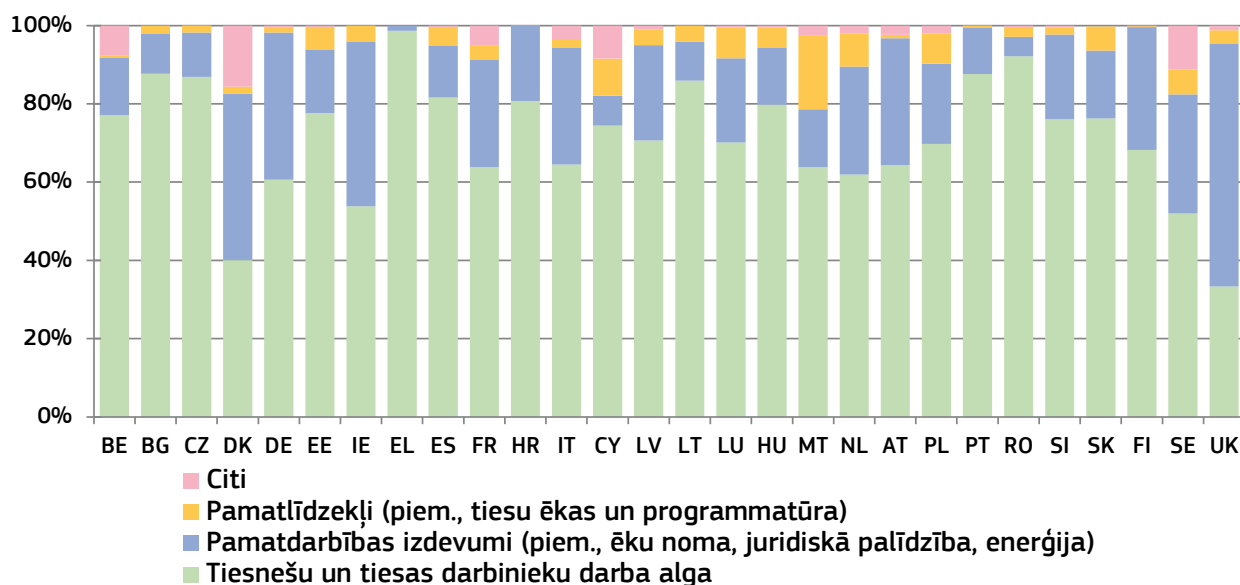
⁹⁰ Darbinieku atalgojumu veido darba alga, ko izmaksā naudā vai natūrā (D.11), un darbinieku faktiskās un nosacītās sociālās iemaksas (D.121 un D.122). Sk. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Compensation_of_employees.

⁹¹ “Starppatēriņš” ir nacionālo kontu jēdziens, ar ko izsaka to preču un pakalpojumu vērtību, kuri patērēti kā izejmateriāls ražošanas procesā. Tas neietver pamatlīdzekļus, kuru patēriņu reģistrē kā pamatkapitālu. Preces un pakalpojumus var vai nu pārveidot, vai izlietot ražošanas procesā.

Sk. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Intermediate_consumption.

⁹² Bruto pamatkapitāla veidošana (saīsināti “*GFCF*”) sastāv no rezidentražotāju ieguldījumiem (atskaitot atsavinājumus) pamatlīdzekļos noteiktā periodā. Tā ietver arī konkrētus pieskaitījumus neražoto aktīvu vērtībai, ko gūst ražotāji vai institucionālās vienības. “Pamatlīdzekļi” ir visi materiāli vai nemateriāli aktīvi, kuri rodas kā ražošanas procesu produkcija un kurus izmanto atkārtoti vai nepārtraukti ilgāk nekā gadu. Sk. [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_\(GFCF\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Gross_fixed_capital_formation_(GFCF)).

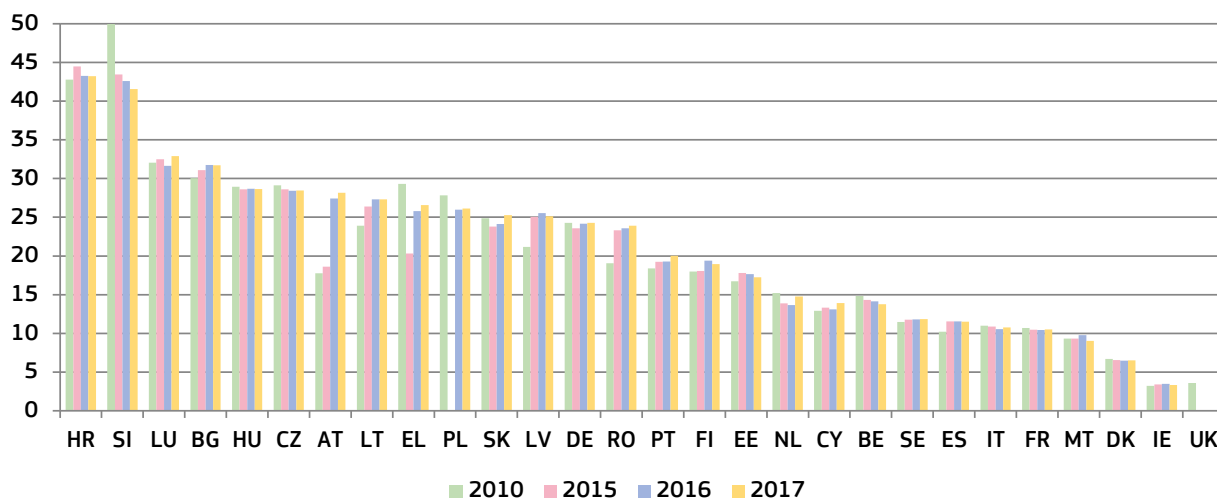
31. attēls. Vispārējie valsts kopējie izdevumi par tiesām (2017. gadā, procentos no izdevumiem) (avots: Eurostat)

– Cilvēkresursi –

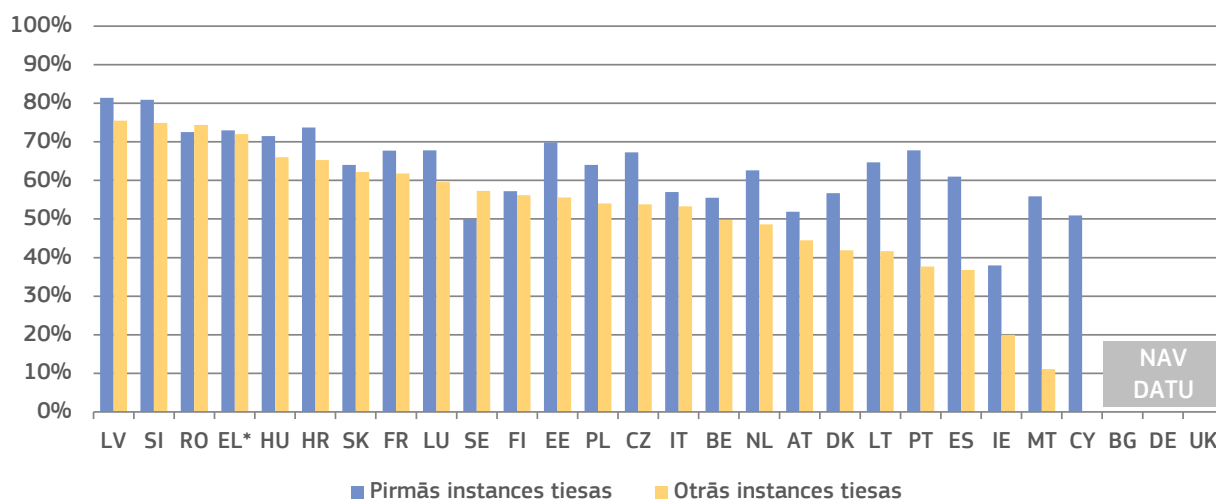
Atbilstoši cilvēkresursi ir būtiski tiesu sistēmas kvalitātei. Daudzveidība tiesnešu aprindās, tai skaitā dzimumu līdzsvars, nodrošina papildu zināšanas, prasmes un pieredzi, kā arī atspoguļo reālo situāciju sabiedrībā.

32. attēls. Tiesnešu skaits (*) (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: CEPEJ pētījums)

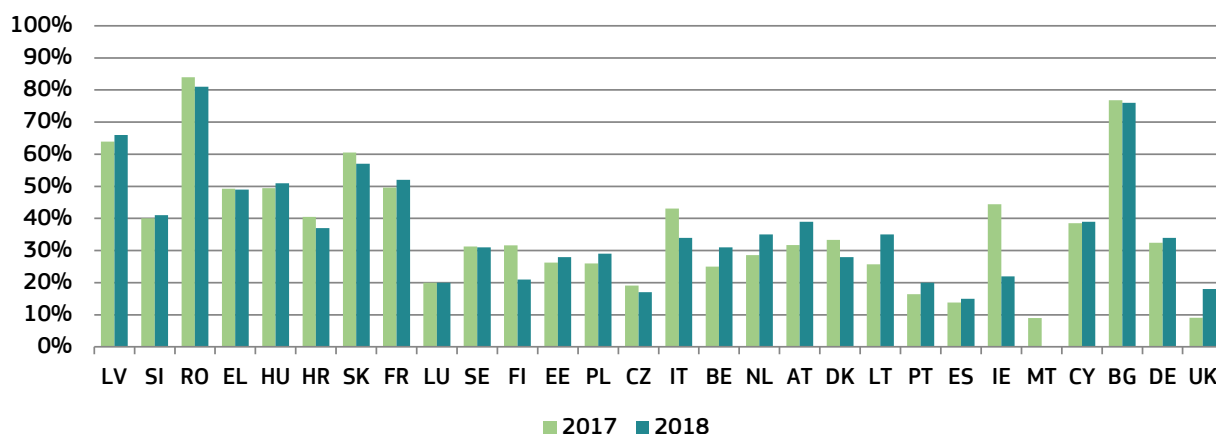
(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai šajā kategorijā ietilpst tiesneši, kuri strādā pilnu slodzi. Tā neaptver tiesas sekretārus (Rechtspfleger), kuri ir dažās dalībvalstīs. **Austrija:** dati par administratīvajām tiesām pirmo reizi ieviesti par 2016. gada ciklu. **Grieķija:** profesionālu tiesnešu kopējais skaits gadu gaitā ietver dažādas kategorijas, kā norādīts iepriekš, kas daļēji izskaidro skaita svārstības. Kopš 2016. gada dati par profesionālo tiesnešu skaitu ietver visu rangu krimināltiesnešus un politiskos tiesnešus, kā arī administratīvos tiesnešus. **Itālija:** nav ņemtas vērā reģionālās administratīvās tiesas, reģionālās revīzijas komisijas, vietējās nodokļu komisijas un kara tiesas. **Apvienotā Karaliste:** trīs jurisdikciju vidējais svērtais. 2010. gada dati ietver 2012. gada datus par **Apvienoto Karalisti (Ziemeļīriju)**. **Luksemburga:** skaitļi ir pārskatīti atbilstoši uzlabotai metodikai.

33. attēls. Tiesnešu-sieviešu īpatsvars pirmās un otrās instances tiesās 2017. gadā (avots: CEPEJ pētījums)

(*) Grieķija: dati par 2016. gadu.

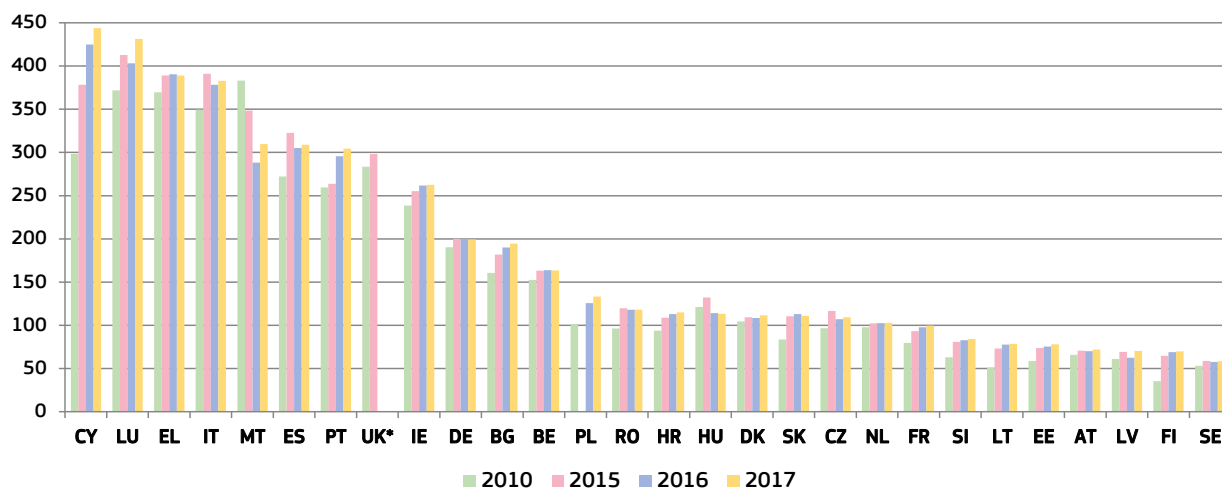
34. attēls. Profesionālu tiesnešu-sieviešu īpatsvars augstākajās tiesās 2017. un 2018. gadā (*) (avots: Eiropas Komisija ⁹³)

(*) Dalībvalstu secība ir tāda pati kā 33. attēlā.

⁹³ Dati par 2018. gadu. Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts, dzimumu statistikas datubāze, pieejama vietnē http://eige.europa.eu/lt/gender-statistics/dgs/indicator/wmidm_jud_natcrt_wmid_natcrt_supcrt.

35. attēls. Advokātu skaits (*) (uz 100 000 iedzīvotāju) (avots: CEPEJ pētījums)

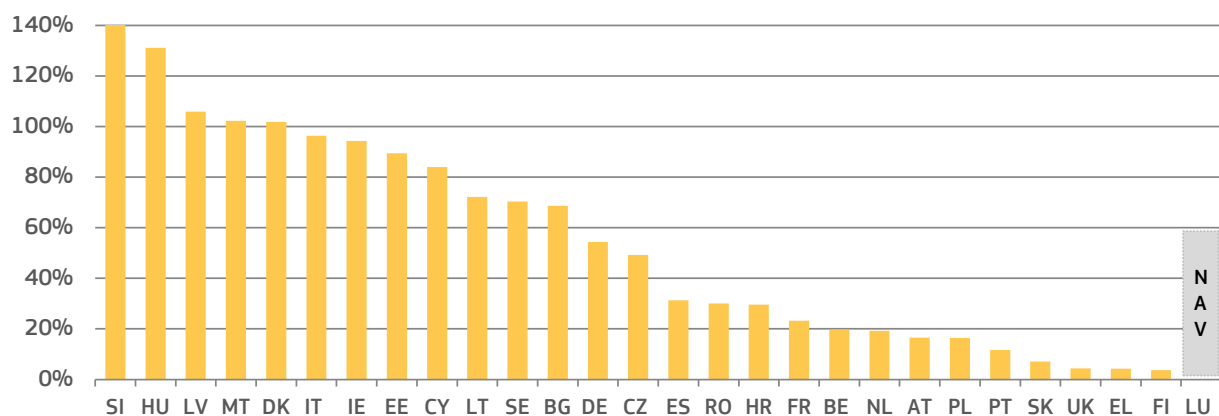

(*) Atbilstoši CEPEJ metodikai advokāts ir kvalificēta un pilnvarota persona, kurai saskaņā ar valsts tiesību aktiem ir tiesības vērsties tiesā un darboties savu klientu interesēs, nodarboties ar jurista praksi, piedalīties tiesas sēdēs vai sniegt juridiskus padomus un pārstāvēt savus klientus juridiskos jautājumos (Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Nr. Rec (2000)21 par tiesībām brīvi strādāt advokāta profesijā). **Vācija:** Vācijā netiek nošķirtas dažādas juristu grupas, piemēram, juriskonsulti un advokāti. **Somija:** kopš 2015. gada norādītais advokātu skaits ietver gan privātajā, gan valsts sektorā strādājošo advokātu skaitu. **Apvienotā Karaliste:** dati attiecas uz 2010. un 2014. gadu.

– Apmācība –

Tiesnešu apmācība ir svarīga tiesas nolēmumu, kā arī iedzīvotājiem sniegto tiesu pakalpojumu kvalitātei. Turpmāk sniegtie dati aptver tiesnešu apmācību plašā jomu klāstā, tostarp saziņā ar pusēm un presi un tiesnešu prasmju jomā.

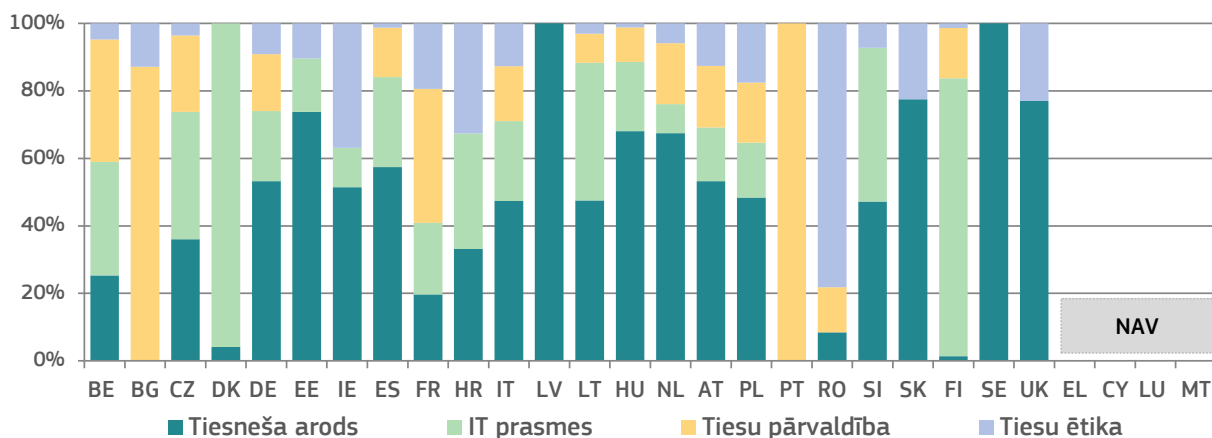
36. attēls. Tiesneši, kuri piedalās pastāvīgās mācību aktivitātēs ES tiesību vai citas dalībvalsts tiesību jomā (*) (procentos no kopējā tiesnešu skaita) (avots: Eiropas Komisija ⁹⁴)

(*) Atspoguļošanas nolūkos vērtības par dažām dalībvalstīm ir samazinātas (Slovēnijā =257%). Vairākās dalībvalstīs dalībnieku attiecība pārsniedz 100%, kas nozīmē, ka daži dalībnieki ir piedalījušies vairāk nekā vienā apmācības aktivitātē. **Dānija:** ieskaitot tiesu darbiniekus. **Itālija:** nav ņemtas vērā reģionālās administratīvās tiesas, reģionālās revīzijas komisijas, vietējās nodokļu komisijas un kara tiesas. **Austrija:** ieskaitot prokurorus. **Apvienotā Karaliste:** dati attiecas uz 2016. gadu.

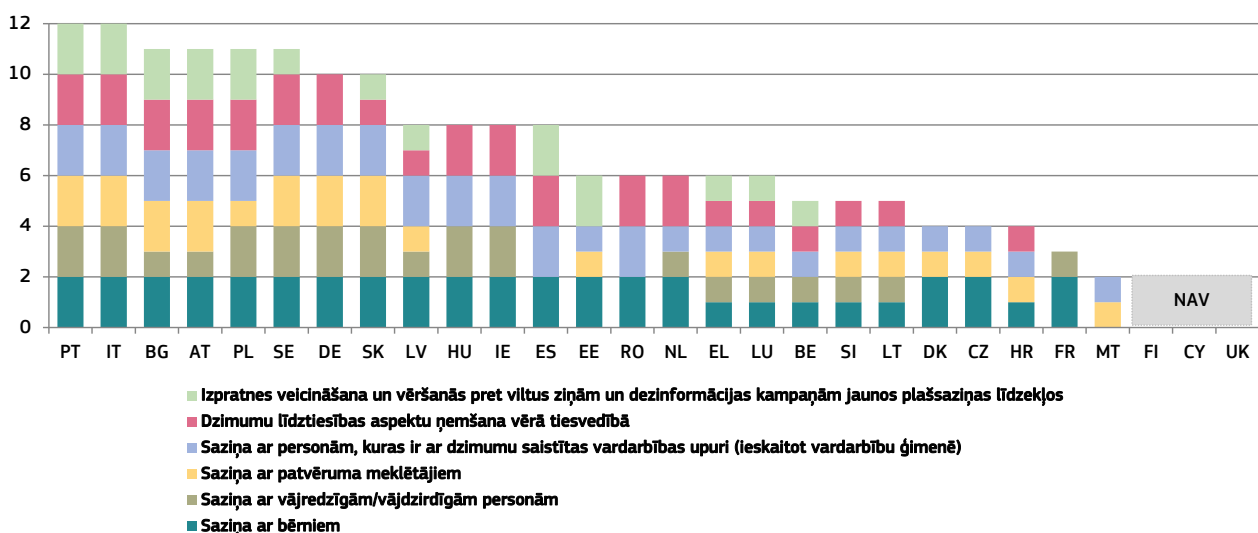
37. attēls. Pastāvīgās tiesnešu mācību aktivitātes procentos dažādos prasmju veidos (*) (procentos no kopējā to tiesnešu skaita, kuri piedalās šāda veida mācībās) (avots: Eiropas Komisija ⁹⁵)

⁹⁴ Dati par 2017. gadu vākti sadarbībā ar Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu un CEPEJ.

(*) Tabulā redzams to tiesnešu sadalījums, kuri piedalās pastāvīgās mācību aktivitātēs (t. i., tādās, kas norisinās pēc tiesnešu sākotnējās apmācības pirms kļūšanas par tiesnesi) katrā no četrām apzinātajām jomām, izsakot procentos no kopējā to tiesnešu skaita, kuri piedalās šāda veida mācībās. Nav ņemta vērā juridiskās mācības Tiesnešu apmācības iestādes **Grieķijā, Kiprā, Luksemburgā un Maltā** nenodrošināja īpašas mācības par izvēlētajām prasmēm. **Dānija:** ieskaitot tiesu darbiniekus. **Austrija:** ieskaitot prokurorus. **Apvienotās Karalistes** dati attiecas uz Angliju un Velsu.

38. attēls. Apmācības par komunikāciju pieejamība tiesnešiem (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹⁶⁾)

(*) Maksimālais iespējamais rezultāts: 12 punkti. Dalībvalstīm piešķirts 1 punkts, ja tās nodrošina sākotnējo apmācību, un 1 punkts, ja tās nodrošina pastāvīgo apmācību (maksimālais iespējamais rezultāts ir 2 punkti par katru apmācības veidu). **Dānija:** netiek piedāvāta apmācība par saziņu ar vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām, jo valsts piedāvā šādām personām atbalstu, tām atvēlot īpašus rīkus vai norīkojot asistentu tiesas zālē, piem., zīmju valodas tulku.

3.2.3. Novērtēšanas rīki

Tiesu darbību uzraudzība un novērtēšana palīdz atklāt trūkumus un vajadzības un tādējādi palīdz tiesu sistēmai paaugstināt tās kvalitāti. Regulāra novērtēšana var uzlabot tiesu sistēmas reaģētspēju uz esošajiem un nākotnes izaicinājumiem. Ar atbilstošiem IKT rīkiem ir iespējams nodrošināt reāllaika lietu pārvaldības sistēmas, un tie var palīdzēt sniegt standartizētu tiesu statistiku valsts mērogā. Tos var izmantot arī neizskatīto lietu uzkrāšanās pārvaldībai un automatizētām agrīnās brīdināšanas sistēmām. Aptaujas ir būtiskas tiesu sistēmas darbības

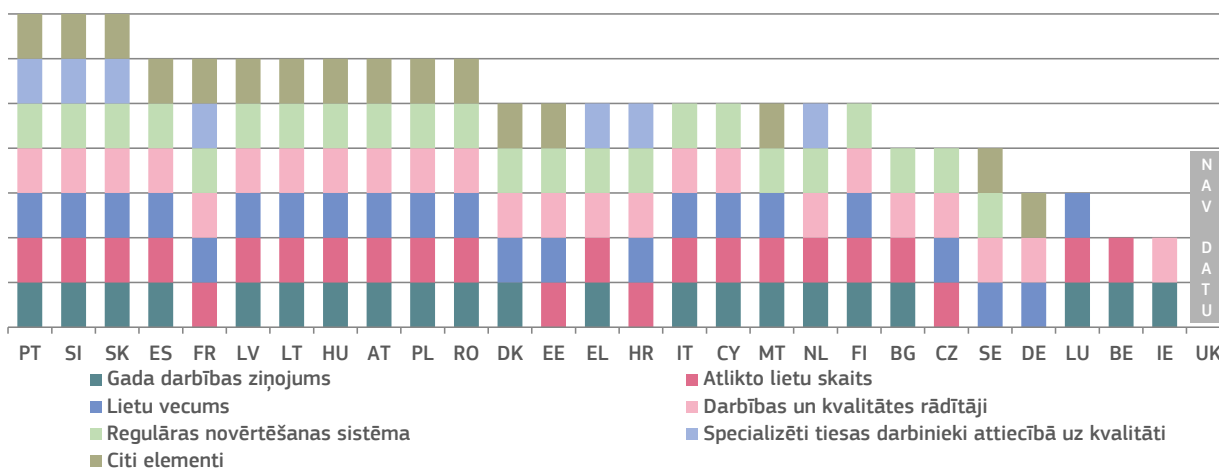
⁹⁵ Dati par 2017. gadu vākti sadarbībā ar Eiropas Tiesiskās apmācības tīklu un *CEPEJ*. “Tiesneša arods” ietver tādās aktivitātes kā tiesas sēžu vadīšana, nolēmumu formulēšana vai retorika.

⁹⁶ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

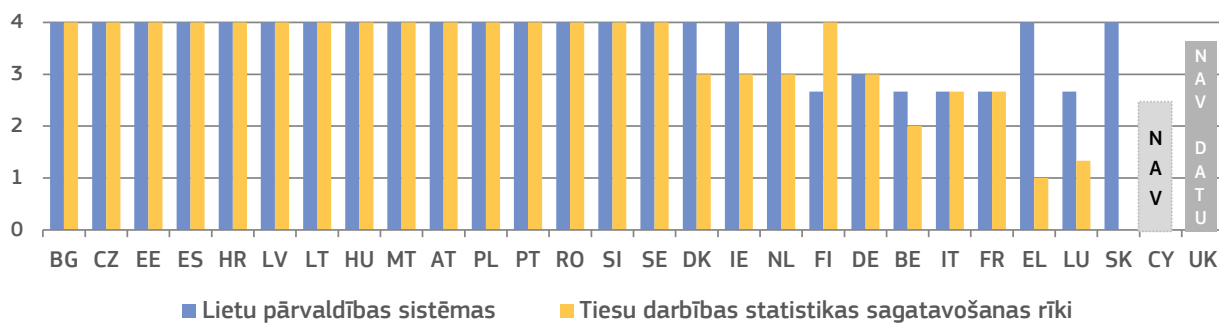
izvērtējumam no praktizējošo juristu un tiesu pakalpojumu lietotāju viedokļa. Atbilstīga turpmākā rīcība pēc aptaujām ir priekšnosacījums tiesu sistēmu kvalitātes uzlabošanai.

39. attēls. Tiesu darbības uzraudzības un novērtējuma pieejamība (*) (avots: CEPEJ pētījums ⁹⁷)

(*) Novērtēšanas sistēma attiecas uz tiesu sistēmu veikspēju, izmantojot rādītājus un mērķus. Visas dalībvalstis 2018. gadā ziņoja, ka tām ir sistēma, kas ļauj tām pārraudzīt ienākošo lietu un pieņemto nolēmumu skaitu, kā arī tiesvedības ilgumu, tāpēc šīs kategorijas vairs nav aktuālas iepriekš dotajos attēlos. Līdzīgā veidā padziļinātais darbs saistībā ar kvalitātes standartiem aizstājis to izmantošanu kā novērtējuma kategoriju. Dati par "citiem elementiem" ietver, piemēram, datus par lietu pabeigšanas koeficientu (*Austrija, Francija*), pārsūdzēto lietu un izpildes procedūru skaitu (*Spānija*), lietu skaitu atbilstīgi strīdu veidiem (*Slovākija*), tiesas iznākumu, piemēram, pilnīgu vai daļēju apmierināšanu (*Slovākija*), notiesājošiem spriedumiem un apturētajām lietām (*Rumānija*) un tiesas sēžu skaitu (*Polija*).

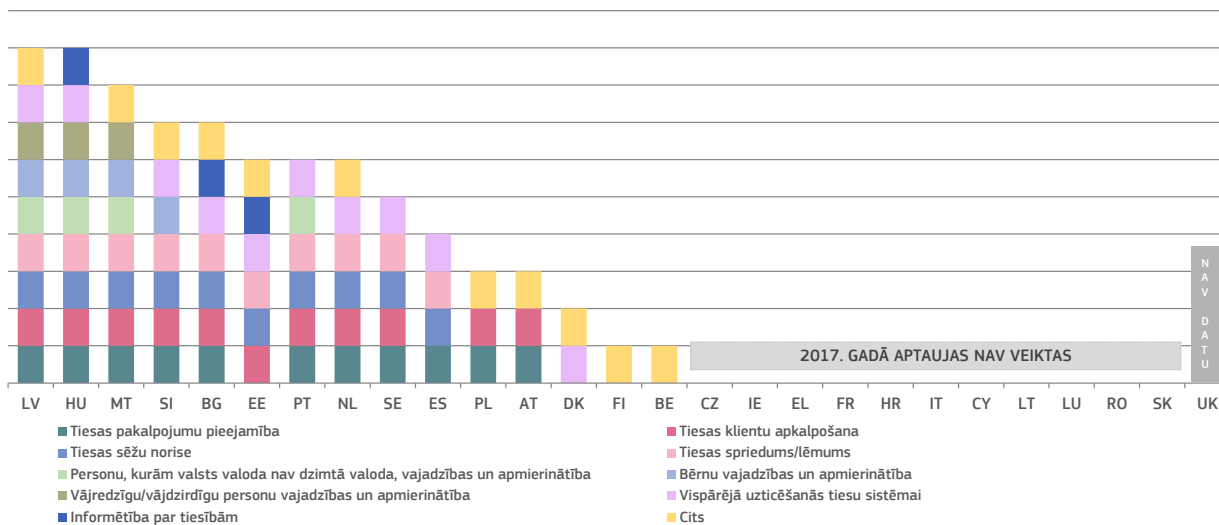
40. attēls. Lietu pārvaldībā un tiesu darbības statistikā izmantoto IKT pieejamība (0 = pieejamas 0 % tiesu; 4 = pieejamas 100 % tiesu ⁹⁸) (avots: CEPEJ pētījums)

⁹⁷ Dati par 2017. gadu.

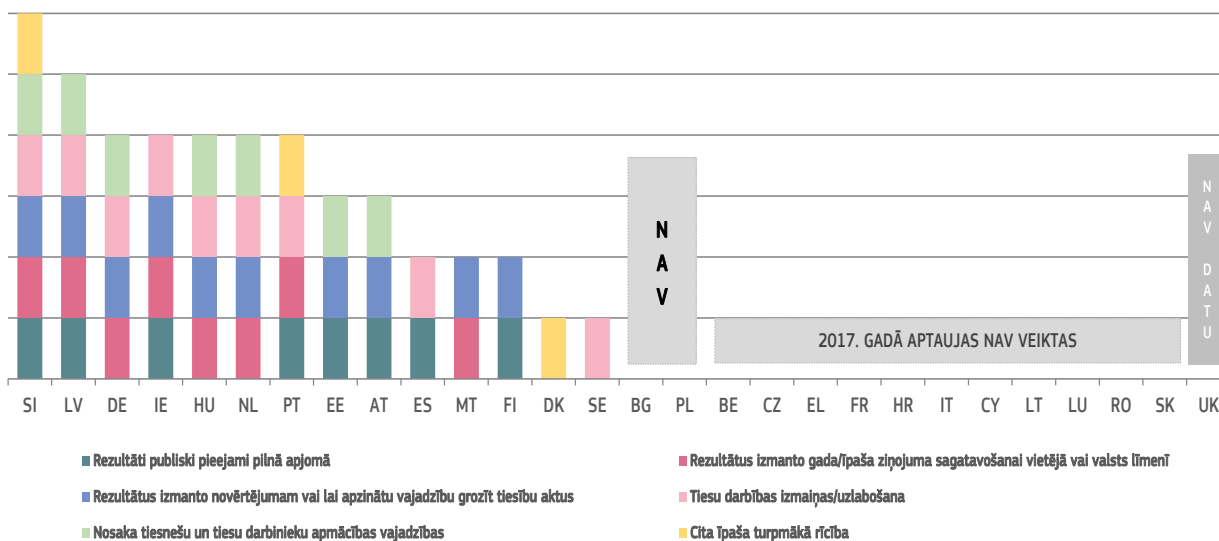
⁹⁸ Dati par 2017. gadu. Aprīkojuma rādītājs no 100 % (ierīce pilnībā izmantota) līdz 0 % (ierīces nav) norāda uz diagrammā ietvertās ierīces funkcionālo klātesamību tiesās, izmantojot šādu vērtējuma skalu: 100 % = 4 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1,33 punkti par specifisku lietu; 50–99 % = 3 punkti, ja piemērojama visās lietās / 1 punkts par specifisku lietu; 10–49 % = 2 punkti, ja piemērojama visās lietās / 0,66 punkti par specifisku lietu; 1–9 % = 1 punkts, ja piemērojama visās lietās / 0,33 punkti par specifisku lietu. Lieta attiecas uz izskatāmās tiesvedības veidu (civillieta/komerclieta, krimināllieta, administratīvā vai cita lieta).

41. attēls. Tiesu pakalpojumu lietotāju vai praktizējošu juristu aptauju temati (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽⁹⁹⁾)

(*) Dalībvalstīm tika piešķirts 1 punkts par katru norādīto aptaujas tematu neatkarīgi no tā, vai aptauja veikta valsts, reģionālā vai tiesas līmenī. “Citi temati” ietver šādus: fiziskā pieejamība (**Malta**); tiešsaistes portāla, kurā pieejama tiesas informācija, izmantojamība (**Dānija**); piekļuve tiesas informācijai (**Portugāle**), veidlapu lasāmības pieejamība un norādījumu pieejamība par to aizpildīšanu (**Polija**). Šī kategorija ietver arī tiesu darbinieku aptaujas, piemēram, par tiesnešu integritāti (**Ungārija**), tiesas ierēdņu zināšanu līmeni un personīgo kultūru (**Polija**) un tiesu varas īpašuma raksturojumu (**Austrija**), un kvalitatīvus aspektus, tādus kā apmierinātība (**Austrija**), notiesāšanas kvalitāte (**Malta**), uzticēšanās tiesām (**Portugāle**) un pienācīga soda koncepcija (**Somija**).

42. attēls. Turpmākā rīcība pēc tiesu pakalpojumu lietotāju vai praktizējošu juristu aptaujām (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰⁰⁾)

(*) Dalībvalstīm piešķirts 1 punkts par katru turpmākās rīcības veidu. Kategorijā “cita īpaša turpmākā rīcība” bija ietverti šādi pasākumi: pamatnostādnes un satvars jaunam tiešsaistes portālam (**Dānija**), pamatnostādnes politikas un darbības virzībai (**Malta**), vispārējā priekšstata par tiesu sistēmu uzlabošana (**Portugāle**) un plašai sabiedrībai paredzētu informatīvu rīku publicēšana. **Īrija**: dati attiecas uz 2016. gadā veikto probācijas aptauju.

⁹⁹ Dati par 2017. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

¹⁰⁰ Dati par 2017. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

3.2.4. Standarti

Standarti var paaugstināt tiesu sistēmu kvalitāti. Pirmo reizi, pamatojoties uz datiem, ko apkopojusi ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācija (*ACA-Europe*) un ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls (*NPSJC*), 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegts pārskats par augstāko un zemāko instanču tiesās izmantoto praksi spriedumu kvalitātes uzlabošanai (43. attēls).

Pēc iepriekšējā izdevumā veiktās standarta pasākumu izpētes saistībā ar laiku un informācijas sniegšanas pusēm, 2019. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā pievēršas pārsvarā laika grafikiem, neizskatītu lietu uzkrāšanās jautājumiem un termiņiem kā pārvaldības rīkam tiesu iestādēs¹⁰¹). 44. attēlā ir sniegts pārskats par to, kuras dalībvalstis izmanto laika ierobežojumu, termiņu un neizskatīto lietu uzkrāšanās pārvaldības standarta pasākumus. Laika ierobežojumi ir kvantitatīvi termiņi, piem., maksimālais dienu skaits no lietas reģistrēšanas līdz pirmajai tiesas sēdei. Lietu uzkrāšanās ir lietas, kas vecākas par noteiktu laikposmu. Termiņi ir izmērāmie mērķi/prakse, piem., nosakot, ka iepriekš noteikta daļa lietu ir jāpabeidz noteiktā laika periodā. Šā rezultātu pārskata 45. attēlā ir norādīts, kuras struktūras nosaka un uzrauga lietu uzkrāšanās standartus un īsteno attiecīgu turpmāko rīcību, un 46. attēlā ir detalizētāk atspoguļoti konkrēti aspekti saistībā ar termiņiem.

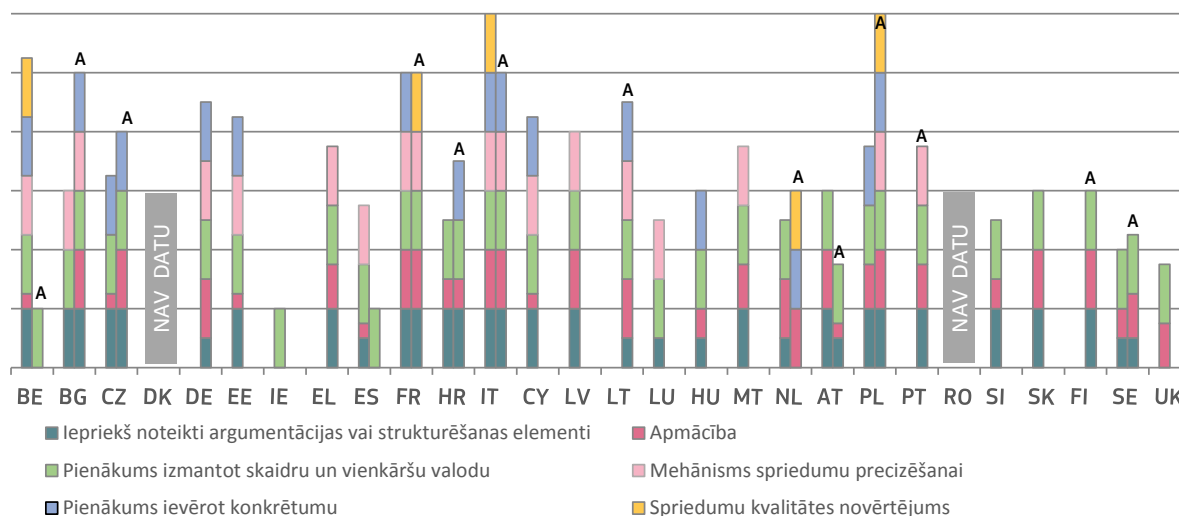
– Spriedumu kvalitāte –

Par kvalitatīviem tiesas nolēmumiem parasti uzskata nolēmumus, kuri ir skaidri formulēti, strukturēti un kuros ir ievērots pienācīgs līdzsvars starp skaidru argumentāciju un konkrētumu, kas padara tos viegli saprotamus un izpildāmus. Tiesas nolēmumu formulējums un struktūra var arī ietekmēt to, cik efektīvi tos varēs apstrādāt programmatūra, jo īpaši dabiskās valodas apstrādes (*NLP*) lietojumprogrammas. Šādu gala rezultātu var sasniegt tikai, attiecībā uz tiesu sistēmas neatkarību apvienojot sarežģītus un daudzveidīgus elementus, piemēram, tiesnešu kvalitatīvu profesionālo apmācību, labas prakses pieņemšanu nolēmumu izstrādei un to kvalitātes uzraudzībai. ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācija (*ACA-Europe*) izstrādāja aptaujas anketu, uz kuras jautājumiem atbildes sniedza augstākās administratīvās tiesas un augstākās tiesas (ES Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla (*NPSJC*) dalībnieki). Neiedziļinoties individuālos nolēmumos pēc būtības, 43. attēlā ir norādīti standarti, ko dalībvalstis pieņēmušas attiecībā uz atlasītiem rādītājiem, kurus uzskata par spriedumu vispārējo kvalitāti veicinošiem.

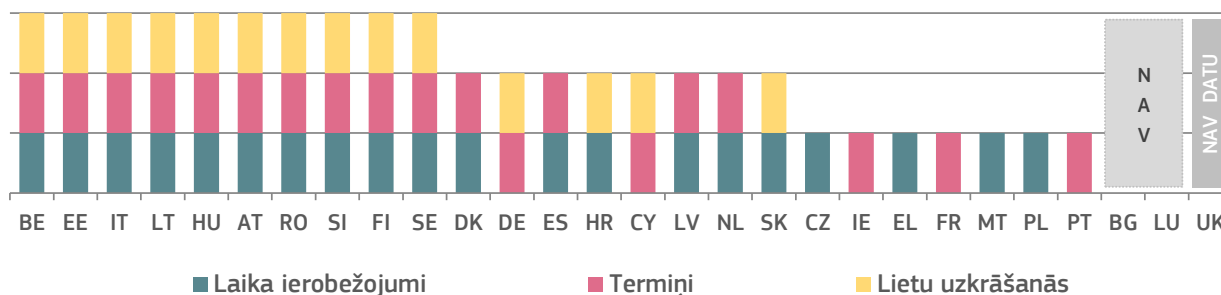
¹⁰¹ ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā laika ierobežojumu un termiņu standarti ir augstāki par prasībām, kas izriet no tiesībām uz uzklaušīšanu saprātīgā termiņā, kā noteikts ES Pamattiesību hartas 47. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantā.

43. attēls. Standarti, ko piemēro, lai uzlabotu spriedumu kvalitāti augstākajās tiesās (*)
(avots: Eiropas Komisija kopā ar ACA-Europe un NPSJC)

(*) Par katru dalībvalsti kreisajā ailē ir norādīta prakse, ko izmanto augstākajās tiesās, bet labajā ailē ir norādīta prakse, ko izmanto augstākajās administratīvajās tiesās (aile, kas apzīmēta ar burtu "A"). Dalībvalstīs ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. Dalībvalstīm piešķirts 1 punkts par katru spriedumu kvalitātes rādītāju. Apmācība ietver tiesnešu juridisko apmācību par rakstisko lēmumu struktūru (0,25 punkti), augstāko tiesu tiesnešu juridisko apmācību par rakstisko spriedumu argumentēšanas veidu (0,25 punkti) un apmācību par spriedumu sagatavošanu (universitātē, tiesnešu skolā vai darbavietā) (0,25 punkti). Uzskata, ka pastāv pienākums izmantot skaidru un vienkāršu valodu, neatkarīgi no tā, vai to prasa likums, reglaments vai profesionālā prakse (1 punkts). Pienākumu ievērot konkrētumu uzskata par piemērojamu neatkarīgi no tā, vai tas balstīts uz likumu, tiesas reglamentu vai praksi (1 punkts). Spriedumu kvalitātes novērtējums attiecas uz iekšēja mehānisma esību augstākās tiesas līmenī tās lēmumu vispārējās kvalitātes novērtēšanai (1 punkts). Itālija, Corte Suprema di Cassazione: lai gan procesuāls rīks spriedumu precizēšanai nepastāv, dažās situācijās konkrētus lietas aspektus var noskaidrot no kompetentā tiesneša lēmuma izpildes posmā. **Dānija** un **Rumānija**: nav datu. Iesaistītās tiesas: **Beļģija**: Cour de Cassation (Augstākā tiesa) un Conseil d'Etat (Valsts padome). **Bulgārija**: Върховен касационен съд (Augstākā tiesa) un Върховен административен съд (Augstākā administratīvā tiesa). **Čehija**: Nejvyšší soud (Augstākā tiesa) un Nejvyšší správní soud (Augstākā administratīvā tiesa). **Vācija**: Bundesverwaltungsgericht (Federālā administratīvā tiesa). **Igaunija**: Riikohus (Augstākā tiesa). **Īrija**: Chúirt Uachtarach (Augstākā tiesa). **Grieķija**: Συμβούλιο της Επικρατείας (Valsts padome). **Spānija**: Tribunal Supremo (Augstākā tiesa). **Francija**: Cour de Cassation (Augstākā tiesa) un Conseil d'Etat (Valsts padome). **Horvātija**: Vrhovni sud (Augstākā tiesa) un Visoki upravni (Augstākā administratīvā tiesa). **Itālija**: Corte Suprema di Cassazione (Augstākā tiesa) un Consiglio de Stato (Valsts padome). **Kipra**: Ανώτατο Δικαστήριο (Augstākā tiesa). **Latvija**: Augstākā tiesa. **Lietuva**: Vyriausiasis Administracinis Teismas (Augstākā administratīvā tiesa). **Luksemburga**: Cour de Cassation (Augstākā tiesa). **Ungārija**: Kúria (Augstākā tiesa). **Malta**: Apelācijas tiesa. **Nīderlande**: Hoge Raad (Augstākā tiesa) un Raad van State (Valsts padome). **Austrija**: Oberster Gerichtshof (Augstākā tiesa) un Verwaltungsgerichtshof (Augstākā administratīvā tiesa). **Polija**: Sąd Najwyższy (Augstākā tiesa) un Naczelny Sąd Administracyjny (Augstākā administratīvā tiesa). **Portugāle**: Supremo Tribunal Administrativo (Augstākā administratīvā tiesa). **Slovēnija**: Vrhovno sodišče (Augstākā tiesa). **Slovākija**: Najvyšší súd (Augstākā tiesa). **Somija**: Korkein hallinto-oikeus (Augstākā administratīvā tiesa). **Zviedrija**: Högsta domstolen (Augstākā tiesa) un Högsta förvaltningsdomstolen (Augstākā administratīvā tiesa). **Apvienotā Karaliste**: Augstākā tiesa.

44. attēls. Laika standarti (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰²⁾)

(*) Dalībvalstīm tika piešķirts 1 punkts, ja standarti ir noteikti, neatkarīgi no jomas (civilās/komerčiālās, administratīvās vai citas tiesības).

Šā rezultātu apkopojuma 45. attēlā ir atspoguļoti galvenokārt lietu uzkrāšanās pārvaldības standarti, kuri sastāv no kavējumu mazināšanas pasākumiem, lai uzlabotu termiņu noteikšanas tempu tiesvedībā. Attēlā ir norādītas dažādu dalībvalstu valsts varu kompetences noteikt un uzraudzīt lietu uzkrāšanās pārvaldības standartus un īstenot attiecīgu turpmāko rīcību. 46. attēls attiecas uz termiņiem, kas var būt efektīvs pārvaldības rīks tiesu iestādēs, jo tie var palīdzēt atklāt iespējamās efektivitātes nepilnības un apzināt risinājumus (piemēram, papildu cilvēkresursi vai finanšu resursi, tiesu pārvaldības procesa reorganizācija, pagaidu palīdzība tiesai). ●●

45. attēls. Lietu uzkrāšanās pārvaldības standartu noteikšana un uzraudzība (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰³⁾)

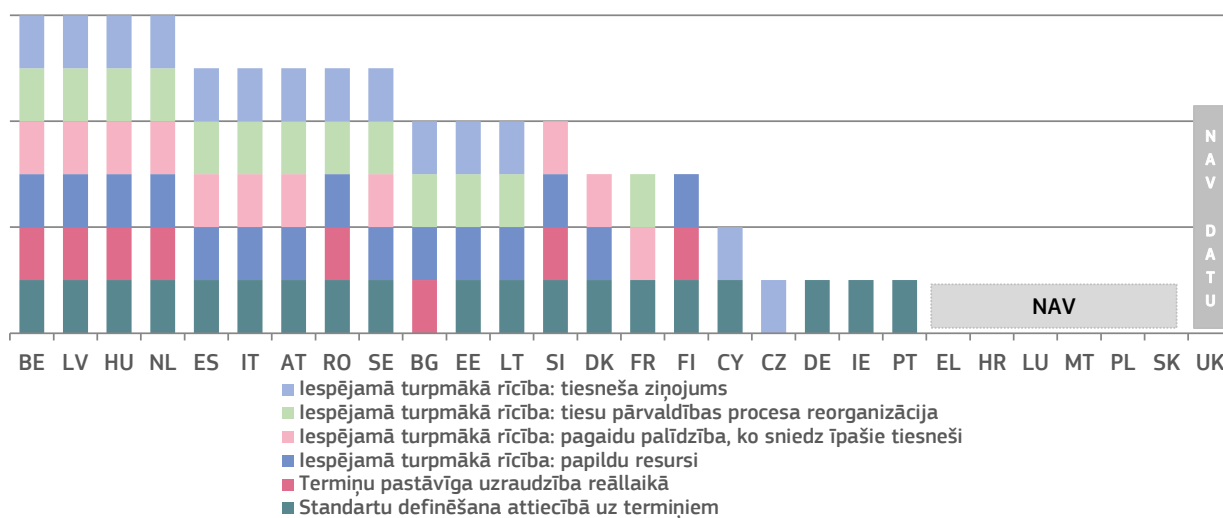
		BE	BG	CZ	DK	DE	EE	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	RO	SI	SK	FI	SE	PL	PT	IE	EL	UK	
Turpmākā rīcība	Izpildvara/cits			●		●	●	●	●	●	●					●	●		●	●		●	●	●						
	Tiesu vara	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●		●	●		●	●	●	●	●	●	●	NAV				NAV DATU
Uzraudzība	Izpildvara/cits	●		●			●			●	●					●	●		●		●	●	●	●						
	Tiesu vara	●	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●		●			●	●	●	●	●	●	●	NAV				NAV DATU
Noteikšana	Izpildvara/cits			●			●			●						●					●	●	●	●						
	Tiesu vara	●		●	●	●	●			●		●	●	●		●				●		●	●	●						

(*) "Izpildvara" ietver iestādes, kas ir tiešā vai netiešā valdības pakļautībā. "Cits" attiecas uz Valsts tiesu iestāžu biroju Ungārijā, ko vada priekšsēdētājs, kuru ievēlē no tiesnešu vidus ar kvalificētu Parlamenta locekļu balsu vairākumu uz deviņu gadu termiņu. "Tiesu iestādes" ietver struktūras, piemēram, priekšsēdētājus, tiesu iestāžu padomes, tiesnešu struktūras. Ungārija: Valsts tiesu iestāžu birojs ir iesaistīts lietu uzkrāšanās pārvaldības standartu noteikšanā un uzraudzībā un turpmākās rīcības īstenošanā.

¹⁰² Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

¹⁰³ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

46. attēls. Termini definīcija, automātiska uzraudzība un turpmāka rīcība (*) (avots: Eiropas Komisija ⁽¹⁰⁴⁾)

3.2.5. Kopsavilkums par tiesu sistēmu kvalitāti

Viegla piekļuve, pietiekami resursi, efektīvi novērtēšanas instrumenti un atbilstoši standarti un prakse ir faktori, kas veicina tiesu sistēmu augstu kvalitāti. Iedzīvotāji un uzņēmumi gaida, ka efektīvā tiesu sistēmā tiks pieņemti kvalitatīvi nolēmumi ⁽¹⁰⁵⁾. 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir ietverts salīdzinošs šo faktoru izvērtējums.

Pieejamība

Šajā izdevumā ir aplūkoti aspekti, kas veicina iedzīvotājiem lietošanā ērtu tiesu sistēmu.

- Gandrīz visas dalībvalstis nodrošina piekļuvi **noteiktai tiešsaistes informācijai** par savu tiesu sistēmu, tostarp nodrošinot centralizētu tīmekļa portālu, kurā ir pieejamas tiešsaistes veidlapas un interaktīvi izglītojoša informācija par likumīgajām tiesībām (20. attēls). Atšķiras informācijas saturs un tas, cik informācija ir atbilstoša cilvēku vajadzībām. Piemēram, attiecībā uz iespēju aprēķināt juridisko palīdzību ar tiešsaistes simulācijas starpniecību ir palielinājies to dalībvalstu skaits (13), kuras piedāvā iedzīvotājiem iespēju noskaidrot, vai viņi ir tiesīgi saņemt juridisko palīdzību. Lai gan informācija iedzīvotājiem, kuriem attiecīgās valsts valoda nav dzimtā valoda, ir pieejama lielākajā daļā dalībvalstu, to pašu nevar teikt par mērķorientētas informācijas pieejamību bērniem un vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām.
- Tiesu iestāžu pieejamību, jo īpaši nabadzīgiem iedzīvotājiem, būtiski ietekmē **juridiskās palīdzības pieejamība un tiesu nodevu likme**. 21. attēlā ir redzams, ka dažās dalībvalstīs patērētāji, kuru ienākumi ir mazāki par *Eurostat* nabadzības riska sliekšni, nesaņem juridisko palīdzību. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, divas no dalībvalstīm ir uzlabojušas juridiskās palīdzības pieejamību. Tajā pašā laikā gadu gaitā dažās dalībvalstīs juridiskā palīdzība ir kļuvusi mazāk pieejama. Tiesas nodevas apmērs (22. attēls) kopš 2016. gada ir lielākoties saglabājies stabils, lai gan vairākās dalībvalstīs tiesas nodevas apmērs ir palielinājies kā procentuālā daļa no prasības vērtības, jo īpaši maza apmēra prasībās, ko var saistīt ar

¹⁰⁴ Dati par 2018. gadu vākti sadarbībā ar valstu tiesu sistēmu kontaktpersonu grupu.

¹⁰⁵ Par aktuālu jautājumu ir kļuvusi mākslīgā intelekta izmantošana tiesu sistēmās. Komisija 2018. gada aprīlī pieņēma paziņojumu "Mākslīgais intelekts Eiropā" (COM(2018) 237 *final*), kurā uzsvērts, cik svarīgi ir ieguldīt svarīgākajās lietojuma jomās, piemēram, valsts pārvaldē, tostarp tiesu sistēmā. Nākamajos gados ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā varētu būt sniegts pārskats par situāciju dalībvalstīs. 26. un 43. attēlā (pasākumi spriedumu publicēšanai tiešsaistē un prakse attiecībā uz spriedumu kvalitāti) jau ir norādīti dati, kas saistīti ar faktoriem, kuri ir būtiski stabilas "juridisko tehnoloģiju" nozares attīstīšanai Eiropā.

piemērojamās minimālās tiesas nodevas palielinājumu. Grūtības izmantot juridisko palīdzību apvienojumā ar daļēji augstajām tiesas nodevu likmēm dažās dalībvalstīs varētu atturēt nabadzīgos iedzīvotājus no vērsšanās tiesu iestādēs.

- **Elektronisko līdzekļu pieejamība** tiesvedības laikā veicina tiesu iestāžu pieejamību un mazina kavēšanos un izmaksas. Šā rezultātu apkopojuma 23. attēlā ir redzams, ka vairāk nekā pusē dalībvalstu prasību elektroniska iesniegšana nenotiek vai ir iespējama tikai ierobežotā apjomā un ka ne visas dalībvalstis ļauj sekot līdzi tiesvedības procesam tiešsaistē.
- Lielākajai daļai dalībvalstu ir standarti, kas nosaka, kā ir **jāinformē puses par to lietas virzību**, tiesas grafiku vai iespējamiem kavējumiem (24. attēls). Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, tikai dažas dalībvalstis ir būtiski uzlabojušas šos standartus. Atšķirības starp dalībvalstīm lielākoties ir saistītas ar izmantotajām metodēm. Dažās dalībvalstīs ir automatizētu e-pasta vai SMS paziņojumu sistēma, kas sniedz informāciju par kavēšanos, grafikiem vai vispārējo lietas virzību, savukārt citas tikai nodrošina tiešsaistē piekļuvi informācijai par lietu, bet citas arī šo jautājumu atstāj tiesu ziņā.
- Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, **piekļuve tiešsaistē tiesas spriedumiem** (25. attēls) ir uzlabojusies, jo īpaši attiecībā uz augstākās instances tiesu spriedumu publicēšanu, proti, 19 dalībvalstis publicē visus spriedumus civillietās/komerclietās un administratīvajās lietās. Pirmo reizi ES rezultātu apkopojumā ir atspoguļota situācija attiecībā uz spriedumu krimināllietās publicēšanu. Tas liecina, ka 19 dalībvalstis publicē visus augstākās instances tiesu spriedumus krimināllietās. Šīs pozitīvās tendences ir mudinājums visām dalībvalstīm turpināt uzlabojumu ieviešanu, jo augstākās instances tiesu nolēmumiem ir svarīga nozīme judikatūras konsekvences nodrošināšanā. Tā kā dažādi pasākumi spriedumu publicēšanai tiešsaistē (26. attēls) var atvieglot attiecīgās judikatūras meklēšanu, varētu plašāk attīstīt spriedumu atzīmēšanu ar atslēgvārdiem un Eiropas judikatūras identifikatora (*ECLI*) izmantošanu.
- Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, turpina palielināties to dalībvalstu skaits, kuras veicina **strīdu alternatīvas izšķiršanas (SAI) metožu** brīvprātīgu izmantošanu (27. attēls) privātos strīdos. Tas tiek galvenokārt panākts, ieviešot vairāk SAI izmantošanas stimulu dažādās tiesību jomās. Ir ņemti vērā arī administratīvi strīdi, un mazāk nekā puse dalībvalstu pieļauj SAI izmantošanu šajā jomā.

Resursi

Kvalitatīvām tiesu sistēmām dalībvalstīs ir vajadzīgs pietiekams finanšu resursu un cilvēkresursu līmenis, tostarp ieguldījumi fiziskajā un tehniskā infrastruktūrā, pienācīga sākotnējā un pastāvīgā apmācība, kā arī daudzveidība tiesnešu aprindās, tai skaitā dzimumu līdzsvars. 2019. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina par turpmāk izklāstīto.

- **Finanšu resursu** ziņā dati liecina, ka kopumā 2017. gadā vispārējās valdības kopējie izdevumi par tiesām dalībvalstīs lielākoties saglabājās stabili, bet joprojām bija vērojamas būtiskas faktiskās summu atšķirības, izsakot gan EUR uz vienu iedzīvotāju, gan procentos no IKP (28. un 29. attēls). Tomēr, salīdzinot ar 2016. gadu, 2017. gadā ir samazinājies to dalībvalstu skaits, kuras palielinājušas šos izdevumus. Dalībvalstis finanšu līdzekļu noteikšanai tiesu iestādēm lielākoties izmanto vēsturiskās vai faktiskās izmaksas, un tikai dažas ņem vērā reālo darba slodzi vai tiesu pieprasījumus (30. attēls).
- Pirmo reizi, pamatojoties uz *Eurostat* apkopotajiem datiem, 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir arī norādīts **kopējo izdevumu sadalījums dažādās kategorijās**. Kā redzams 31. attēlā, starp dalībvalstīm pastāv būtiskas atšķirības izdevumu veidošanās ziņā. No vienas puses, tiesnešu un tiesas darbinieku darba algas (tostarp sociālās iemaksas) veido vislielāko izdevumu īpatsvaru lielākajā daļā dalībvalstu, tomēr ieguldījumi pamatlīdzekļos, piemēram, tiesu ēkās un programmatūrā, ir ļoti mazi, un dažos gadījumos to vispār nav. No otras puses, pamatdarbības izdevumi (piemēram, ēku noma, juridiskā palīdzība

un citas plašpatēriņa pozīcijas) dažās dalībvalstīs ir ievērojami lielāki (31. attēls).

- Lielākā daļa tiesnešu ir **sievietes**. Pirmās un otrās instances tiesās viņu ir vairāk nekā tiesnešu-vīriešu lielākajā daļā dalībvalstu (33. attēls). Situācija ir pretēja attiecībā uz augstākajām tiesām, kur lielākajā daļā dalībvalstu mazāk nekā 50 procenti tiesnešu ir sievietes (34. attēls). Tomēr tiesnešu-sieviešu īpatsvars augstākajās tiesās kopš 2010. gada ir palielinājies lielākajā daļā dalībvalstu.
- **Tiesnešu apmācības** ziņā lielākā daļa dalībvalstu nodrošina pastāvīgo apmācību par ES tiesībām, citas dalībvalsts tiesībām un tiesneša arodu, tomēr mazāks ir to dalībvalstu skaits, kuras piedāvā apmācību par IT prasmēm, tiesu pārvaldību un tiesu ētiku (37. attēls). Attiecībā uz apmācību par saziņu ar neaizsargātām pušu grupām ir vērojami uzlabojumi, ciktāl runa ir par saziņu ar bērniem, vājredzīgām vai vājdzirdīgām personām un ar dzimumu saistītas vardarbības upuriem (38. attēls) un — mazākā apmērā — patvēruma meklētājiem. Mazāk nekā puse dalībvalstu nodrošina apmācību par izpratnes veicināšanu un spēju risināt ar viltus ziņām un sociālajiem plašsaziņas līdzekļiem saistītus jautājumus.

Novērtēšanas rīki

- Tiesu darbības **uzraudzība un novērtēšana** (39. attēls) notiek visās dalībvalstīs. Parasti tā ietver dažādus darbības un kvalitātes rādītājus un regulāru ziņošanu. Gandrīz visas dalībvalstis veic tiesās izskatāmo lietu skaita un ilguma uzraudzību un ir ieviesušas regulāras novērtēšanas sistēmas. Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, vairākas dalībvalstis ir iekļāvušas uzraudzībā vairāk specifisku elementu un dažas ir iesaistījušas vairāk specializētu tiesu darbinieku kvalitātes uzraudzībai.
- Daudzām dalībvalstīm vēl ir jāsasniedz **IKT lietu pārvaldības sistēmu** maksimālais potenciāls, un, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, šajā ziņā uzlabojumu nav bijis (40. attēls). Šīs sistēmas ir paredzētas dažādiem nolūkiem, tostarp statistikas izveidei, un tās ir konsekventi jāīsteno visā tiesu sistēmā. Dažās dalībvalstīs ir agrīnās brīdināšanas sistēmas, kas ļauj konstatēt nepilnības un neatbilstības lietu apstrādes standartos, tādējādi ļaujot laicīgi rast risinājumus. Dažās dalībvalstīs nav iespējams nodrošināt datu apkopošanu valsts mērogā visās tiesību jomās.
- Ir samazinājusies tiesu pakalpojumu lietotāju un tieslietu speciālistu **aptauju izmantošana** (41. attēls), pieaugot to dalībvalstu skaitam, kuras izvēlas neveikt nekādas aptaujas. Pieejamība, klientu apkalpošana, tiesas sēdes un spriedumi, kā arī vispārējā uzticēšanās tiesu sistēmai joprojām bija galvenie aptauju temati, bet tikai dažas dalībvalstis interesējās par to grupu apmierinātību, kurām ir īpašas vajadzības, un informētību par tiesībām. Gandrīz visas dalībvalstis, kas izmantoja aptaujas, arī nodrošināja turpmāko rīcību (42. attēls), lai gan šādas turpmākās rīcības apjoms joprojām bija ļoti atšķirīgs. Rezultāti pārsvarā tika publiskoti un izmantoti ziņojumu sagatavošanai, un lielākajā daļā dalībvalstu aptauju rezultāti sniedza iespēju apzināt vajadzību pēc grozījumiem tiesību aktos.

Standarti

Standarti var paaugstināt tiesu sistēmu kvalitāti. Arī šajā izdevumā ir detalizēti izpētīti noteikti standarti, kuru mērķis ir uzlabot tiesvedības ilgumu un pusēm sniegto informāciju. Pirmo reizi 2019. gada rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir arī ietverti dati par standartiem attiecībā uz spriedumu kvalitāti.

- Pamatojoties uz *ACA-Europe* un *NPSJC* apkopotajiem datiem, 43. attēlā ir redzams, ka standarti attiecībā uz **spriedumu kvalitāti** ievērojami atšķiras gan starp dalībvalstīm, gan dažās dalībvalstīs arī starp tiesām. Tomēr lielākā daļa dalībvalstu nodrošina noteiktu profesionālo apmācību tiesnešiem par spriedumu struktūru, argumentēšanas veidu un sagatavošanu.

Lielākajā daļā dalībvalstu **nolēmmu struktūrā un argumentācijā** iekļauj iepriekš noteiktus

elementus. Turklāt dažās dalībvalstīs tiesu pakalpojumu lietotājiem ir pieejami mehānismi paskaidrojumu iegūšanai par tiesas nolēmumiem, kas ir interesanta prakse, kā tiesu sistēmas padarīt pieejamākas iedzīvotājiem.

Augstākās tiesas, kas izmanto savu nolēmumu **kvalitātes pašnovērtējuma instrumentus**, ir mazākumā, lai gan šāda prakse, kurā tiek ievērota tiesu sistēmas neatkarība, var sniegt uzlabojumu iespējas.

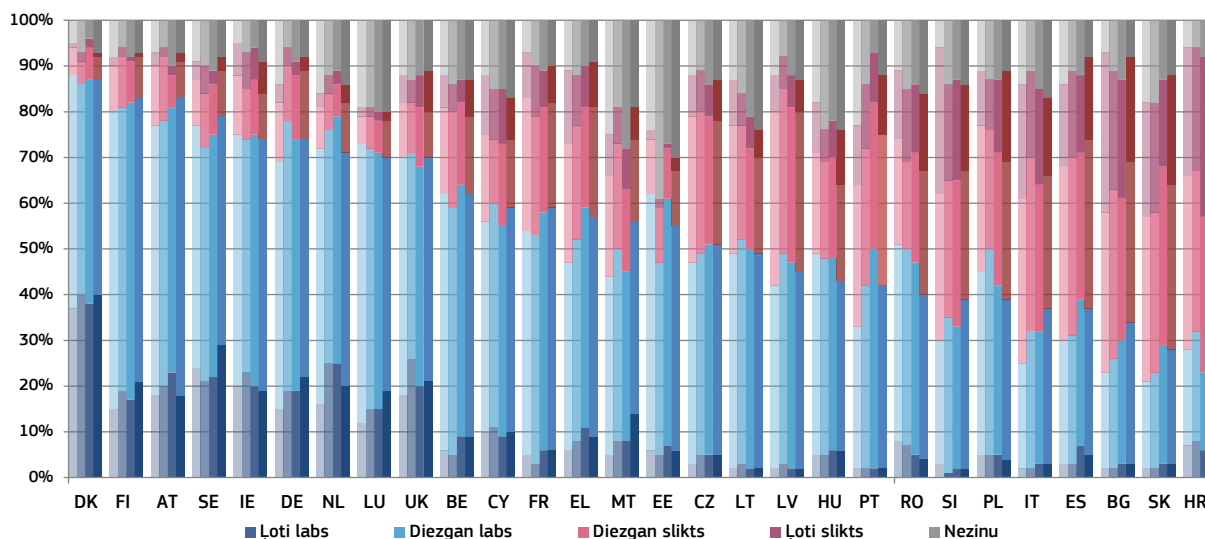
- Lielākā daļa dalībvalstu izmanto **laika standartus**. Taču dažas dalībvalstis, kas saskaras ar īpašām grūtībām saistībā ar efektivitāti, šādus standartus šobrīd neizmanto. Lietu uzkrāšanās pārvaldības standarti vēl nav tik plaši izplatīti kā standarti, ar kuriem nosaka laika ierobežojumus (piemēram, noteiktu laiku no lietas reģistrēšanas līdz pirmajai tiesas sēdei) un termiņus (piemēram, nosakot, ka iepriekš noteikta daļa lietu ir jāpabeidz noteiktā laikā) (44. attēls).
- **Lietu uzkrāšanās** pārvaldības standarti ir noderīgs rīks, kas var veicināt lietu pārvaldības un efektivitātes uzlabošanu. Šā rezultātu apkopojuma 45. attēlā ir redzams, ka termiņus lietu uzkrāšanās pārvaldības standartus lielākoties nosaka tikai tiesu iestādes vai tiesu iestādes, sadarbojoties ar izpildvaru. Par uzraudzību un turpmākās rīcības īstenošanu atbild galvenokārt tiesu iestādes, bet dažās dalībvalstīs arī izpildvarai ir būtiska ietekme uzraudzības un turpmākās rīcības posmos.
- Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu ir noteikti standarti attiecībā uz **termiņiem** (46. attēls), tikai dažās dalībvalstīs ir pastāvīgās uzraudzības mehānismi iepriekš noteiktu termiņu uzraudzībai. 2019. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā liecina, ka lielākā daļa dalībvalstu izmanto papildu resursus turpmāko pasākumu īstenošanai, tomēr to apjoms ir atšķirīgs. Visbiežāk izmantotais turpmākais pasākums ir tiesas pārvaldības procesa reorganizācija, savukārt iespēja, ka īpaši tiesneši sniedz pagaidu palīdzību, ir paredzēta tikai dažās dalībvalstīs.

3.3. Neatkarība

Tiesu sistēmas neatkarība ir prasība, kas izriet no efektīvas tiesiskās aizsardzības principa, kurš minēts Līguma 19. pantā, un no ES Pamattiesību hartā nostiprinātajām tiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību tiesas priekšā (47. pants) ⁽¹⁰⁶⁾. Tā garantē tiesu sistēmas godīgumu, paredzamību un noteiktību, kas ir svarīgi elementi, lai nodrošinātu tiesiskumu un radītu ieguldījumiem labvēlīgu vidi. Priekšstats par tiesu sistēmu neatkarību ir izaugsmi veicinošs faktors, jo uzskats, ka tiesu sistēma nav neatkarīga, var kavēt ieguldījumus. Papildus rādītājiem par priekšstatu attiecībā uz tiesu iestāžu neatkarību, kas gūts no dažādiem avotiem, rezultātu apkopojumā ir ietverti vairāki rādītāji par to, kā tiek organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību konkrētu veidu situācijās, kurās to neatkarība var būt apdraudēta. Ņemot vērā Eiropas Tiesu iestāžu padomju tīkla (*ENCJ*), ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla (*NPSJC*) un ES Valstu padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas (*ACA-Europe*) nodrošinātos ievaddatus, 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir atspoguļoti jauni vai atjaunināti rādītāji, kas attiecas uz tiesiskajām garantijām pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās un tiesnešu iecelšanu tiesu iestāžu padomēs un uz prokuratūru darba organizāciju.

3.3.1. Priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību

47. attēls. Plašas sabiedrības priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ⁽¹⁰⁷⁾ — gaišās krāsas: 2016., 2017. un 2018. gads, tumšās krāsas: 2019. gads)

(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā "ļoti lielu" vai "diezgan lielu" ("liela" kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes "liela" īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir "diezgan maza" vai "ļoti maza" ("maza" kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes "liela" un atbildes "maza" īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir "ļoti liela"; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu "liela", "maza" un "ļoti liela" īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir "ļoti maza".

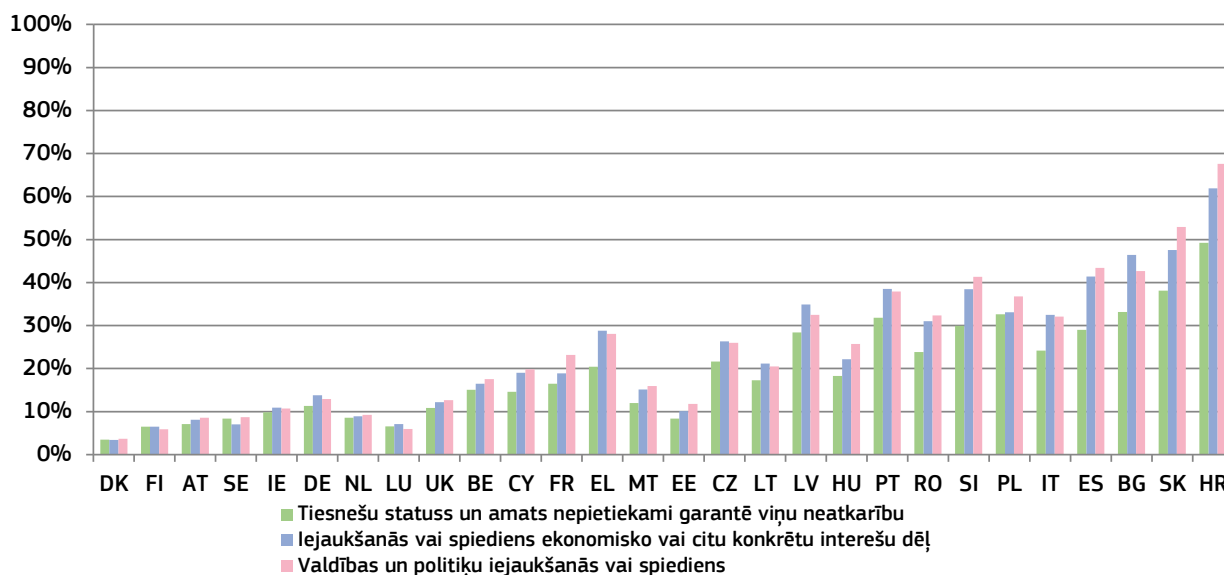
48. attēlā ir attēloti priekšstata par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu galvenie iemesli, ko norādījuši respondenti. Respondenti no plašas sabiedrības, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību

¹⁰⁶ Sk. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=LV>.

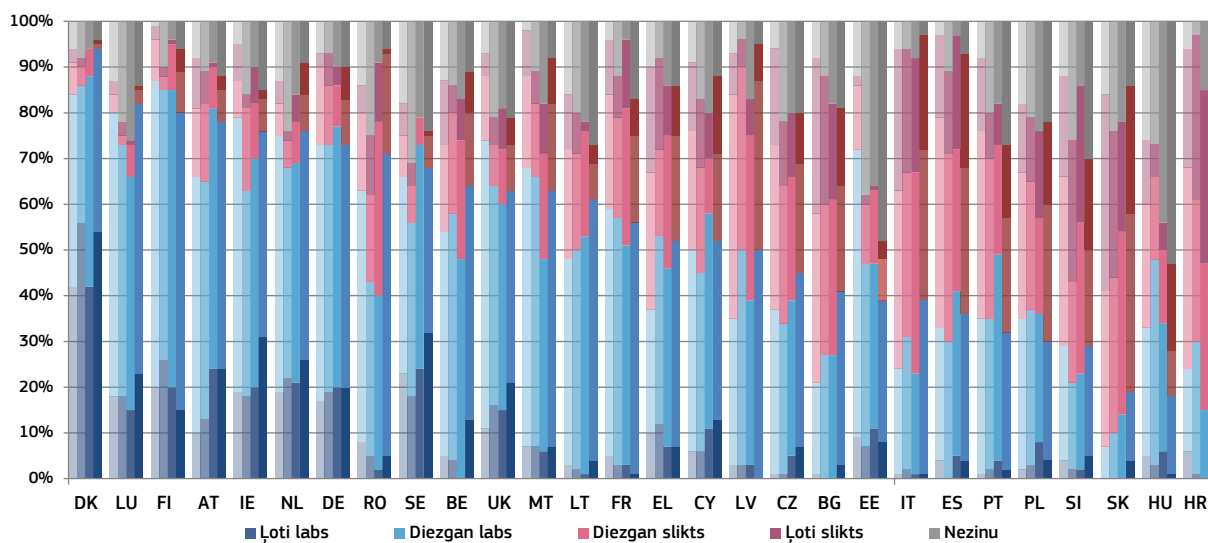
¹⁰⁷ Eirobarometra aptauja FL474, veikta no 2019. gada 9. janvāra līdz 11. janvārim. Atbildes uz jautājumu: "Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?"; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lv.

kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 47. attēlā.

48. attēls. Galvenie iemesli plašas sabiedrības priekšstatam par neatkarības trūkumu (respondentu īpatsvars — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ¹⁰⁸)

49. attēls. Uzņēmumu priekšstats par tiesu un tiesnešu neatkarību (*) (avots: Eirobarometrs ¹⁰⁹) — gaišās krāsas: 2016., 2017. un 2018. gads, tumšās krāsas: 2019. gads

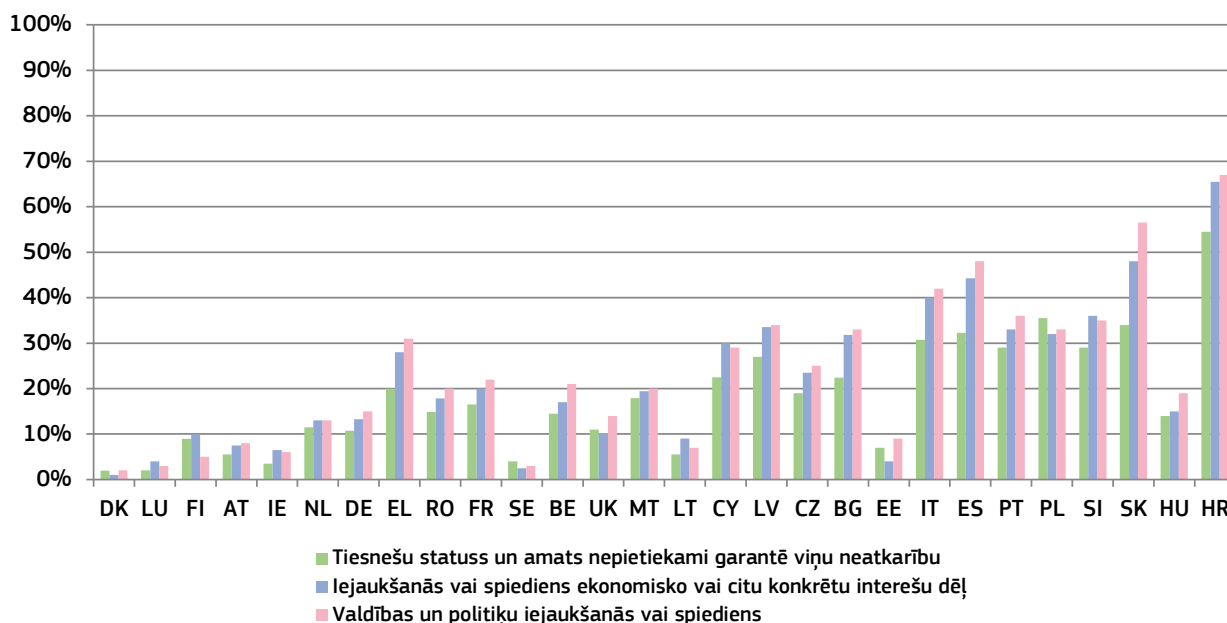
(*) Dalībvalstis sarindotas, vispirms norādot to respondentu īpatsvaru, kuri atbildējuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarību vērtē kā “ļoti lielu” vai “diezgan lielu” (“liela” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “diezgan maza” vai “ļoti maza” (“maza” kopā); ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbildes “liela” un atbildes “maza” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti liela”; ja dažām dalībvalstīm ir vienāds kopējais atbilžu “liela”, “maza” un “ļoti liela” īpatsvars, tās ir sarindotas pēc to respondentu īpatsvara, kuri norādījuši, ka tiesu un tiesnešu neatkarība ir “ļoti maza”.

¹⁰⁸ Eirobarometra aptauja FL474, atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (mūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz.”

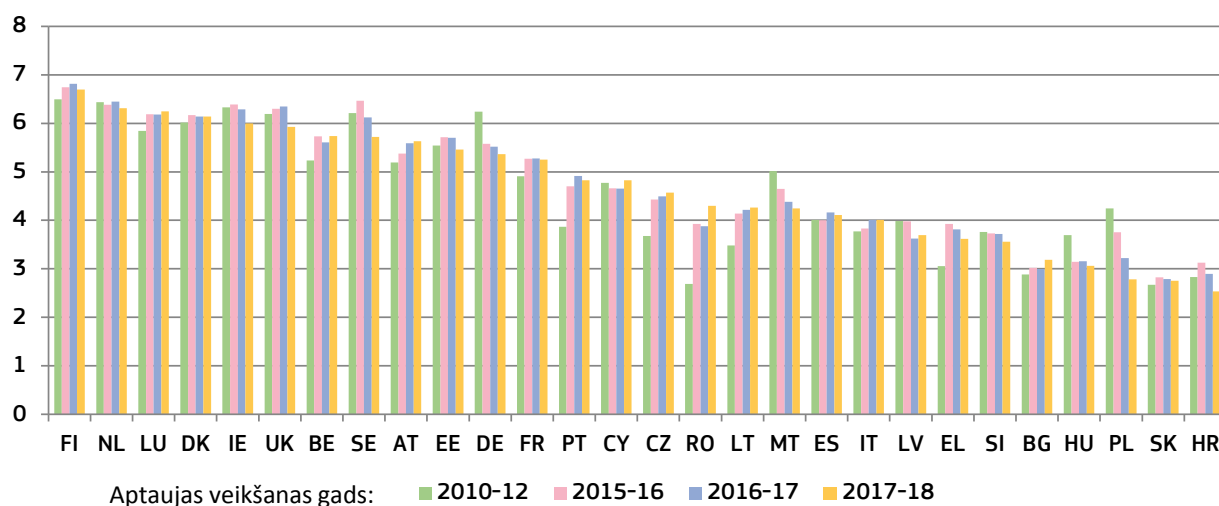
¹⁰⁹ Eirobarometra aptauja FL475, veikta no 2019. gada 7. janvāra līdz 16. janvārim. Atbildes uz jautājumu: “Ņemot vērā savas zināšanas, lūdzu, novērtējiet (mūsu valsts) tiesu sistēmu no tiesu un tiesnešu neatkarības aspekta. Vai jūs teiktu, ka tā ir ļoti liela, diezgan liela, diezgan maza vai ļoti maza?”; sk. https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/eu-justice-scoreboard_lv.

50. attēlā ir attēloti priekšstata par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu galvenie iemesli, ko norādījuši respondenti. Aptaujātie uzņēmumi, kas novērtēja tiesu sistēmas neatkarību kā “diezgan mazu” vai “ļoti mazu”, varēja pamatot savu vērtējumu, izvēloties kādu no trim iemesliem. Dalībvalstis uzskaitītas tādā pašā secībā kā 49. attēlā.

50. attēls. Galvenie iemesli uzņēmumu priekšstatam par neatkarības trūkumu (respondentu vērtējums — augstāka vērtība nozīmē lielāku ietekmi) (avots: Eirobarometrs ⁽¹¹⁰⁾)

51. attēls. PEF: uzņēmumu priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību (priekšstats — augstāka vērtība nozīmē labāku vērtējumu) (avots: Pasaules Ekonomikas forums ⁽¹¹¹⁾)

¹¹⁰ Eirobarometra aptauja FL475; atbildes uz jautājumu: “Lūdzu, norādiet, cik lielā mērā katrs no turpmāk uzskaitītajiem iemesliem izskaidro jūsu vērtējumu par (mūsu valsts) tiesu sistēmas neatkarību: ļoti, nedaudz, ne pārāk, nemaz.”

¹¹¹ Pasaules Ekonomikas foruma (PEF) rādītājs ir balstīts uz atbildēm, kas sniegtas uz šādu aptaujas jautājumu: “Cik lielā mērā tiesu sistēma jūsu valstī ir neatkarīga no valdības, privātpersonu un uzņēmumu ietekmes? [1 = nepavisam nav neatkarīga; 7 = pilnībā neatkarīga]”. Aptaujas anketu atbildēm atlasīti uzņēmumi, kas pārstāv tautsaimniecības svarīgākās nozares (lauksaimniecību, pārstrādes rūpniecību, ar pārstrādi nesaistītu rūpniecību un pakalpojumu jomu) visās iesaistītajās dalībvalstīs. Aptaujas formāti ir dažādi, tostarp intervijas ar uzņēmumu vadītājiem klātienē vai pa telefonu, pa pastu sūtītas anketas vai tiešsaistes anketas. Sk. <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>.

3.3.2. Strukturālā neatkarība

Strukturālās neatkarības garantēšanai ir nepieciešams, lai pastāvētu tiesību normas, it īpaši attiecībā uz tiesas sastāvu, iecelšanu, pilnvaru ilgumu, kā arī tās locekļu atturēšanās, noraidīšanas un atlaišanas iemesliem, ļaujot kļūdēt indivīdos jebkādas pamatotas šaubas par minētās tiesas ārēju ietekmējamību un tās neitralitāti attiecībā uz interesēm, ar ko tā saskaras (¹¹²).

Ir izstrādāti Eiropas standarti, proti, tos izstrādājusi Eiropas Padome, piemēram, *Eiropas Padomes 2010. gada Ieteikumā jautājumā par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem* (¹¹³). Rezultātu apkopojumā ir ietverti vairāki rādītāji par to, kā ir organizētas tiesu sistēmas, lai aizsargātu tiesu sistēmas neatkarību.

Pirmo reizi šajā rezultātu apkopojuma izdevumā ir ietverti rādītāji par struktūrām un iestādēm, kas iesaistītas pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās (52. un 53. attēls), un tāpat kā iepriekšējā gadā ir ietverts rādītājs par tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu iecelšanu (54. attēls) (¹¹⁴). 2019. gada ES rezultātu apkopojumā tiesiskuma jomā ir sniegts plašāks pārskats par to, kā dalībvalstīs notiek prokuratūru darba pārvaldība un organizēšana (55., 56. un 57. attēls) (¹¹⁵). Attēli atspoguļo valstu sistēmas, kādas tās bija 2018. gada decembrī.

Rezultātu apkopojumā sniegtie dati nav uzskatāmi par novērtējumu vai pašreizējiem kvantitatīvajiem datiem attiecībā uz aizsardzības pasākumu efektivitāti. To mērķis nav atspoguļot aizsardzības pasākumu sarežģītību un nianšes. Vairāku aizsardzības pasākumu esība pati par sevi nenodrošina tiesu sistēmas efektivitāti. Jāatzīmē arī tas, ka būtiska nozīme tiesu sistēmas neatkarības nodrošināšanā ir arī īstenošanas politikai un praksei, ar ko veicina tiesu iestāžu objektivitāti un novērš to korupciju. Galu galā efektīvai tiesu sistēmas neatkarības aizsardzībai ir vajadzīga integritātes un objektivitātes kultūra, kas ir kopīga tiesnešiem un ko ievēro plašāka sabiedrība.

---

¹¹² Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 25. jūlija spriedumu lietā *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 66. punktu. Sk. arī 46. un 47. punktu Ieteikumā CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem (pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī) un paskaidrojuma rakstu, kurā paredzēts, ka iestādei, kas pieņem lēmumus par tiesnešu atlasi un karjeras virzību, vajadzētu būt neatkarīgai no izpildvaras un likumdošanas varas. Attiecībā uz neatkarības garantēšanu vismaz pusei iestādes locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzbiedri. Tomēr, ja konstitucionālo tiesību aktu noteikumos vai citās tiesību normās ir noteikts, ka lēmumus par tiesnešu izvēli un karjeras virzību pieņem valsts vadītājs, valdība vai likumdošanas vara, neatkarīgai un kompetentai iestādei, ko lielākoties veido tiesneši (neskarot IV nodaļā iekļautos noteikumus, kas piemērojami tiesu iestāžu padomēm), vajadzētu būt pilnvarotai sniegt ieteikumus vai paust viedokli, ko praksē ievēro attiecīgā iecelējinstītūcija.

¹¹³ Sk. Ieteikumu CM/Rec(2010)12 par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem, ko pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2010. gada 17. novembrī, un paskaidrojuma rakstu (turpmāk Ieteikums “CM/Rec(2010)12”).

¹¹⁴ Dati ir balstīti uz atbildēm, kas sniegtas atjauninātajā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar *ENCJ*. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav *ENCJ* dalībnieces vai kuru dalība *ENCJ* ir apturēta (Čehija, Vācija, Igaunija, Kipra, Luksemburga, Austrija un Somija), atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar ES Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīklu.

¹¹⁵ Datu pamatā ir atbildes, kas sniegtas atjauninātā aptaujas anketā, kuru Komisija izstrādāja ciešā sadarbībā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas jomā.

Disciplinārlietu ierosināšana pret tiesnešiem ir viens no vissensitīvākajiem jautājumiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību. Kā noteikusi Eiropas Savienības Tiesa, “neatkarības prasība arī pieprasa, lai to personu, kuras spriež tiesu, disciplinārie pasākumi arī būtu garantijas, kas nepieciešamas, lai izvairītos no jebkāda riska, ka šādi pasākumi tiks izmantoti kā tiesu nolēmumu satura politiskās kontroles sistēma”.⁽¹¹⁶⁾ To aizsardzības pasākumu kopums, kuras Tiesa noteikusi par būtiskām tiesu varas neatkarības saglabāšanai, ietver noteikumus, kuros ir definēta gan rīcība, kas ir disciplinārpārkāpumi, gan konkrēti piemērojami sodi, kuri paredz neatkarīgas instances iesaistīšanos saskaņā ar procedūru, kas pilnībā garantē Hartas 47. un 48. pantā paredzētās tiesības, jo īpaši tiesības uz aizstāvību, un kuros ir paredzēta iespēja tiesā apstrīdēt disciplināro iestāžu lēmumus⁽¹¹⁷⁾. Tiesa nosprieda, ka “ar LESD 267. pantu tiesām ir piešķirtas visplašākās iespējas vērsties Tiesā, (...) jebkurā tiesvedības brīdī, kuru tās uzskata par atbilstošu”⁽¹¹⁸⁾. Tiesa papildus noteica, ka ikviena valsts tiesību norma, kas liedz šo rīcības brīvību, “lai izvairītos no (...) disciplinārsoda piemērošanas”, aizskar valsts tiesu prerogatīvas, kas tām ir atzītas LESD 267. pantā, un tādējādi Tiesas un valsts tiesu sadarbības, kura izveidota ar prejudiciālā lūguma procedūru, iedarbīgumu”⁽¹¹⁹⁾. Tiesa vēlāk norādīja, ka “disciplinārsoda nepiemērošana par (...) lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nosūtīšanu Tiesai (...) ir ar tiesnešu neatkarību nedalāmi saistīta garantija”⁽¹²⁰⁾.

Saskaņā ar Eiropas Padomes standartiem disciplinārlietas pret tiesnešiem var ierosināt, ja viņi nepilda savus pienākumus efektīvi un pienācīgi⁽¹²¹⁾. Tiesību interpretācija, faktu novērtējums vai pierādījumu izvērtēšana, ko veic tiesneši, lai izspriestu lietas, nedrīkstētu būt par pamatu civilatbildībai vai disciplināratbildībai, izņemot ļaunprātības un rupjas neuzmanības gadījumā⁽¹²²⁾. Turklāt disciplinārlietas izskatīšanai vajadzētu notikt neatkarīgā iestādē, kāda ir tiesa, ar visām taisnīgas tiesas garantijām. Tiesnesim, pret kuru ierosināta disciplinārlieta, vajadzētu būt tiesīgam apstrīdēt lēmumu un sodu. Disciplinārsodiem vajadzētu būt samērīgiem⁽¹²³⁾.

Šā rezultātu apkopojuma 52. attēlā ir sniegts pārskats par iestādēm, kas lemj par disciplinārsodiem attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem un kas var būt vai nu a) parastas neatkarīgas iestādes, piemēram, tiesas (augstākā tiesa, administratīvā tiesa vai tiesas priekšsēdētājs), vai arī b) citas iestādes, kuru locekļus īpaši ieceļ tiesu iestāžu padome, tiesneši vai izpildvara, lai lemtu disciplinārlietās, kas attiecas uz tiesnešiem.

---

¹¹⁶ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 25. jūlija spriedumu lietā *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67. punktu.

¹¹⁷ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2018. gada 25. jūlija spriedumu lietā *LM*, C-216/18 PPU, ECLI:EU:C:2018:586, 67. punktu.

¹¹⁸ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 5. jūlija spriedumu lietā *Ognyanov*, C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 17. punktu.

¹¹⁹ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 5. jūlija spriedumu lietā *Ognyanov*, C-614/14, ECLI:EU:C:2016:514, 25. punktu.

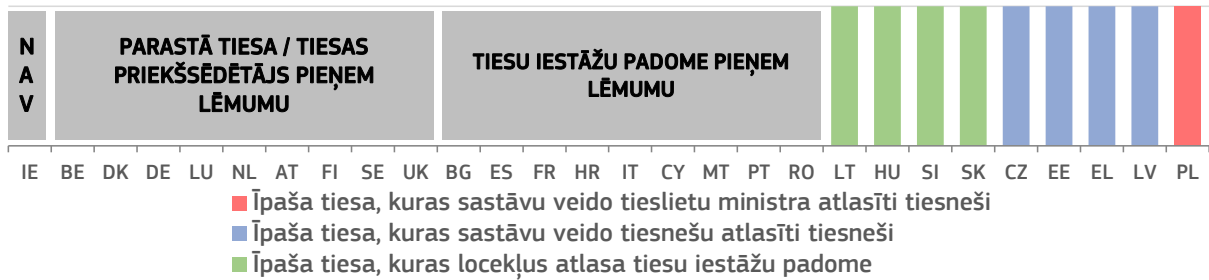
¹²⁰ Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2019. gada 12. februāra spriedumu lietā *RH*, C-8/19, ECLI:EU:C:2019:110, 47. punktu.

¹²¹ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 69. punkts.

¹²² Ieteikums CM/Rec(2010)12, 66. punkts.

¹²³ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 69. punkts.

52. attēls. Iestāde, kas lemj par disciplinārsodiem tiesnešiem (*) ⁽¹²⁴⁾

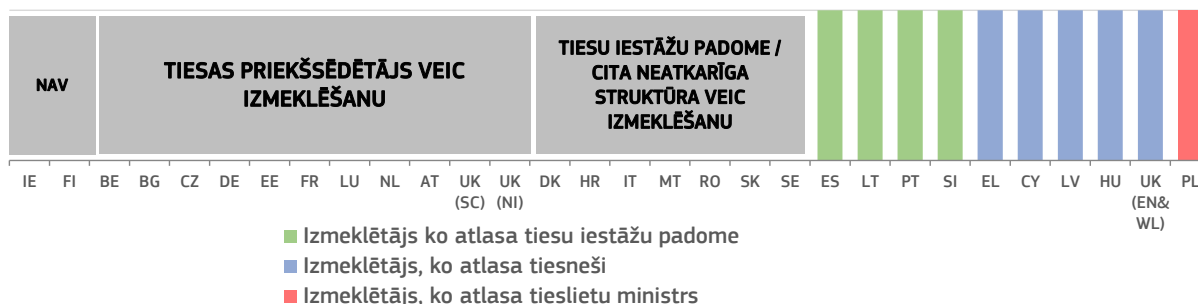
(*) **Bulgārija:** vieglākus disciplinārsodus var piemērot tiesas priekšsēdētājs. **Čehija:** disciplinārlietas izskata Augstākās administratīvās tiesas disciplinārlietu kamera. Locekļu kandidatūras iesaka tiesas priekšsēdētājs no tiesnešu saraksta, un viņš izvēlas lozējot. **Dānija:** lēmumu pieņem Īpašā disciplinārlietu tiesa, kuras locekļu kandidatūras iesaka vairāki dalībnieki (tiesu varas pārstāvji, advokatūras un publiskas organizācijas) un locekļus ieceļ Tieslietu ministrija pēc Tiesnešu iecelšanas padomes (neatkarīga struktūra) ieteikuma. **Vācija:** disciplinārsākumus var piemērot oficiālās disciplinārlietās (Vācijas Tiesu varas likuma 63. pants) civildienesta tiesas ("Dienstgerichte der Länder" attiecībā uz federālo zemju tiesu tiesnešiem un "Dienstgericht des Bundes" attiecībā uz federālo tiesu tiesnešiem), kas ir īpašas parasto tiesu palātas. Šo tiesu palātu locekļus ieceļ konkrētās tiesas (augstākās reģionālās tiesas vai reģionālās tiesas, vai Federālās tiesas) tiesneši ("Präsidium"). Disciplinārlietā pieņemta nolēmuma gadījumā vai nu tiesas priekšsēdētājs, vai arī Tieslietu ministrija (gan viens, gan otrs federālo zemju līmenī un federālā līmenī) var piemērot mazāk stingrus disciplinārsākumus, piemēram, rājienu (Vācijas Tiesu likuma 64. pants). **Igaunija:** disciplinārlietas izskata disciplinārlietu tiesnešu palāta, ko ieceļ Augstākā tiesa un visu Igaunijas tiesnešu kopsapulce. **Īrija:** tiesneši nav pakļauti disciplinārai struktūrai vai disciplināram režīmam, izņemot Konstitūcijā paredzēto procedūru, saskaņā ar kuru tiesnesi var atbrīvot no amata par amata pienākumu pārkāpumu vai rīcībnespēju, pamatojoties uz abu Parlamenta palātu (Oireachtas) izdotām rezolūcijām, kurās pieprasa tiesneša atcelšanu no amata. **Grieķija:** pirmajā un otrajā instancē disciplināro varu pār tiesnešiem īsteno padomes, kuru sastāvā ir vispārējās jurisdikcijas tiesu augstāka ranga tiesneši, ko izvēlas lozējot. Disciplināro varu pār augsta ranga tiesnešiem īsteno Augstākā disciplinārpadome. **Latvija:** disciplinārlietas izskata Tiesnešu disciplinārkolēģija, kuras locekļus ieceļ tiesnešu ģenerālsapulcē. **Spānija:** disciplinārus lēmumus par nelieliem disciplinārpārkāpumiem pieņem tā rajona attiecīgās tiesas pārvaldības palāta, kurā atrodas disciplinārlietu tiesneša tiesa (Augstā tiesa, valsts tiesa un Augstākā tiesa). **Lietuva:** pirmajā instancē lēmumu pieņem Goda tiesa, kuras tiesneši un priekšsēdētājs (tiesnesis, kuru ievēlē Tiesu iestāžu padome) ir noteikti Tiesu iestāžu padomes nolēmumā. Tās sastāvu veido seši tiesneši, kurus izvēlas un ieceļ Tiesu iestāžu padome, divi locekļi, kurus ieceļ valsts prezidents, un divi locekļi, kurus ieceļ Seima priekšsēdētājs. Otrajā instancē lēmumu pieņem Augstākā tiesa. **Ungārija:** disciplinārlietas izskata Darba tiesa, kuras tiesnešus ieceļ Tiesu iestāžu padome. **Malta:** lēmumu pieņem Tiesu iestāžu pārvaldes komisija. **Polija:** tieslietu ministrs izvēlas disciplinārlietu tiesnešus pēc nesaistošām apspriedēm ar Valsts tiesu iestāžu padomi. **Slovēnija:** disciplinārtiesu ieceļ Tiesu iestāžu padome no savu locekļu vidus un no Augstākās tiesas ieteikto tiesnešu vidus. **Slovākija:** disciplinārlietu palātas ieceļ Tiesu iestāžu padome. Attiecībā uz Augstākās tiesas priekšsēdētāju un priekšsēdētāja vietnieku kompetentā tiesa disciplinārlietu izskatīšanai ir Konstitucionālā tiesa. **Zviedrija:** pastāvīgo tiesnesi var atcelt no amata tikai tad, ja viņš ir izdarījis smagu noziegumu vai atkārtoti nav pildījis savus pienākumus, tādējādi apliecinot, ka viņš acīmredzami nav piemērots savam amatam. Ja lēmumu par tiesneša atcelšanu no amata ir pieņēmusi cita iestāde, nevis tiesa (praksē tā ir Nacionālā disciplinārpārkāpumu izskatīšanas padome), attiecīgais tiesnesis var aicināt tiesu pārskatīt attiecīgo lēmumu. **Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa):** lordam galvenajam tiesnesim ir pilnvaras ar lorda kanclera piekrišanu sniegt tiesnesim oficiālu konsultāciju, izteikt oficiālu brīdinājumu vai rājienu vai konkrētos apstākļos atstādināt viņu no amata. **Apvienotā Karaliste (Ziemeļīrija):** disciplinārlietas izspriež lords galvenais tiesnesis un ombuds tiesnešu iecelšanas lietās.

Šā rezultātu apkopojuma 53. attēlā ir sniegts pārskats par izmeklēšanas struktūrām, kas veic oficiālu izmeklēšanu pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās. Tas neattiecas uz sākotnējo izmeklēšanu, kuras mērķis ir izlemt, vai ir jāierosina oficiāla disciplinārlietā. Izmeklēšanas posms ir īpaši sensitīvs disciplinārprocesa posms, kas var ietekmēt tiesu sistēmas neatkarību. Izmeklēšanas pilnvaras var īstenot vai nu a) parastās izmeklēšanas iestādes, piemēram, tiesu priekšsēdētāji vai tiesu iestāžu padomes, vai arī b) citi izmeklētāji, kurus īpaši iecēlusi tiesu iestāžu padome, tiesneši vai citas iestādes izmeklēšanas veikšanai pret tiesnešiem ierosinātās disciplinārlietās.

53. attēls. Izmeklētājs, kurš atbild par oficiālajām disciplinārlietām pret tiesnešiem (*) ⁽¹²⁵⁾

¹²⁴ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav ENCJ dalībnieces vai kuru dalība ENCJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

¹²⁵ Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCJ. Tajās dalībvalstīs, kurās nav tiesu iestāžu padomes, kuras nav ENCJ dalībnieces vai kuru dalība ENCJ ir apturēta, atbildes uz atjauninātās anketas jautājumiem tika iegūtas sadarbībā ar NPSC.

(*) **Bulgārija:** izmeklēšanu veic attiecīgais administratīvais tiesas vadītājs vai Bulgārijas Augstāko tiesu iestāžu padomes Tiesnešu kolēģija. **Čehija:** tieslietu ministrs var veikt arī noteiktu sākotnējo izmeklēšanu, lai sagatavotu priekšlikumu par disciplinārlietas ierosināšanu, parasti apspriežoties ar tās tiesas priekšsēdētāju, kuras sastāvā tiesnesis darbojas. **Dānija:** izmeklēšanu veic ģenerālprokurors. **Vācija:** nav oficiāla pirmsizmeklēšanas posma. Disciplināros rīkojumus, kas attiecas uz mazāk stingriem disciplinārpasākumiem, piemēram, rājienu, tiesas priekšsēdētājs un visaugstākā dienesta iestāde (parasti tā ir Tieslietu ministrija — gan federālo zemju līmenī, gan federālā līmenī) novērtē faktus. Visaugstākā dienesta iestāde izlemj, vai ierosināt disciplinārlietu tiesā. Tad tiesa veic oficiālu izmeklēšanu. **Igaunija:** izmeklēšanu var veikt tiesas priekšsēdētājs vai tieslietu kanclers (ombuds). **Irija:** tiesneši nav pakļauti disciplinārai struktūrai vai disciplināram režīmam, izņemot Konstitūcijā paredzēto procedūru, saskaņā ar kuru tiesnesi var atbrīvot no amata par amata pienākumu pārkāpumu vai rīcībnespēju, pamatojoties uz abu Parlamenta palātu (Oireachtas) izdotām rezolūcijām, kurās pieprasa tiesneša atcelšanu no amata. **Griekija:** civiltiesas un krimināltiesas: tiesu inspekcijas struktūra, kuru ievēl no tiesnešu vidus lozējot; administratīvās tiesas: izmeklētāju izvēlas no Valsts padomes locekļu vidus. **Spānija:** disciplinārlietu virzītāju iecel Vispārējā tiesu iestāžu padome; lietu virzītāju izvēlas no tādu Augstākās tiesas tiesnešu un maģistrātu kopuma, kuriem ir vairāk nekā 25 gadu pieredze juridiskās lietās, bet viņš savu pilnvaru laikā īsteno tikai lietu virzītāja funkcijas. **Itālija:** Augstākās tiesas ģenerālprokurors (kurš ir Tiesu iestāžu padomes loceklis) ir tiesīgs veikt izmeklēšanu. **Kipra:** izmeklēšanu veic izmeklēšanas tiesnesis, kuru iecel Augstākā tiesa. **Latvija:** izmeklēšanu veic Tiesnešu disciplinārkolēģija. **Ungārija:** izmeklēšanu veic disciplinārlietu komisārs, kuru iecel Darba tiesa (disciplinārtiesā). **Lietuva:** izmeklēšanu veic Tiesnešu ētikas un disciplināro lietu komisija, kuras locekļi un priekšsēdētājs (ko ievēl Tiesu iestāžu padome) ir noteikti Tiesu iestāžu padomes nolēmumā un kuras sastāvu veido četri tiesneši, ko iecel Tiesu iestāžu padome, divi locekļi, ko iecel valsts prezidents, un viens loceklis, ko iecel Seima priekšsēdētājs. Tiesnešu ētikas un disciplināro lietu komisijas priekšsēdētājam ir tiesības deleģēt tās tiesas priekšsēdētājam, kurā strādā tiesnesis, vai augstākas tiesas priekšsēdētājam izmeklēšanas veikšanu un iepazīstināšanu ar izmeklēšanas rezultātiem. **Malta:** izmeklēšanu veic Tiesu iestāžu pārvaldes komisija. **Nīderlande:** izmeklēšanu veic ģenerālprokurors. **Polija:** tieslietu ministrs iecel par disciplinārlietām atbildīgo amatpersonu attiecībā uz vispārējās jurisdikcijas tiesu tiesnešiem un viņa diviem vietniekiem (kuri, savukārt, var iecelt savus vietniekus no tiesnešu ieteikto kandidātu vidus, bet dažos gadījumos var arī iecelt vietniekus pēc savas izvēles). Tieslietu ministrs var pārņemt jebkuru notiekošu izmeklēšanu, iecelot ad hoc tieslietu ministra par disciplinārlietām atbildīgo amatpersonu. **Portugāle:** Tiesu iestāžu padome iecel tiesu inspekcijas struktūru, kas veic izmeklēšanu. **Rumānija:** izmeklēšanu veic tiesu inspekcijas struktūra. **Slovēnija:** Tiesu iestāžu padome iecel disciplinārlietu prokuroru no Augstākās tiesas ieteikto kandidātu vidus, kurš veic izmeklēšanu. **Slovākija:** izmeklēšanu veic Disciplinārlietu palāta, ko iecel Tiesu iestāžu padome. **Zviedrija:** smagas nolaidības lietās Parlamenta ombudi un tieslietu kanclers pilda apsūdzības funkcijas. **Apvienotā Karaliste (Anglija un Velsa):** atkarībā no lietas būtības un disciplinārprocesa posma sūdzības dažādos disciplinārprocesa posmos izskata dažādas iestādes — Tiesnešu ētikas un izmeklēšanas birojs izskata lietas materiālus pirmajā instancē; ieceltie tiesneši, kuru izvēlas lords galvenais tiesnesis, parasti pieņem lēmumus par lietas materiāliem paši, bet viņiem nav tiesību brīvi iztaujāt puses; disciplinārlietu palātas, ko izvēlas lords galvenais tiesnesis un lords kanclers, parasti izskata materiālus un personīgi ievāc liecības no sūdzības subjekta, un izmeklēšanas tiesneši, ko izvēlas lords galvenais tiesnesis, parasti iztaujā sūdzības subjektu un var arī iztaujāt citas puses. Jāatzīmē, ka ne visām sūdzībām ir piemērojami visi šie posmi. **Apvienotā Karaliste (Ziemeļīrija):** Ziemeļīrijas lords galvenais tiesnesis.

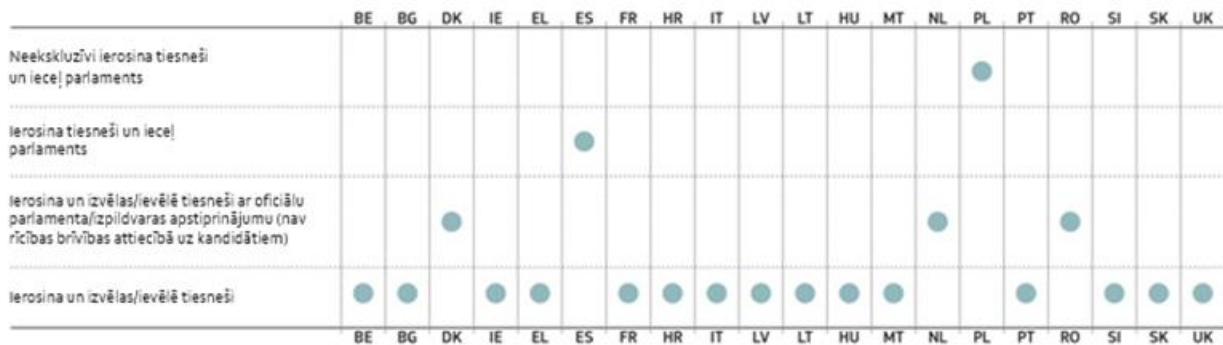
– Aizsardzības pasākumi saistībā ar tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu izvērššanu –

Tiesu iestāžu padomes ir pamatstruktūras, kas nodrošina tiesu sistēmas neatkarību. Daļībvalstu ziņā ir organizēt to tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu iestāžu padome. Tomēr vispārārtītos Eiropas standartos, jo īpaši Ieteikumā CM/Rec(2010)12, ir ieteikts, ka “ne mazāk kā pusei [tiesu iestāžu padomju] locekļu vajadzētu būt tiesnešiem, kurus izvēlējušies viņu līdzgaitnieki no visiem tiesu sistēmas līmeņiem, ievērojot plurālismu tiesu sistēmā”⁽¹²⁶⁾. Turpmākajā attēlā ir norādīts, vai tiesu vara ir iesaistīta tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu iecelšanā.

¹²⁶ Ieteikums CM/Rec(2010)12, 27. punkts; sk. arī Eiropas Padomes 2016. gada rīcības plāna C nodaļas ii) punktu; Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE) Atzinums Nr. 10 (2007. gads) Eiropas Padomes Ministru komitejai par Tiesu iestāžu padomi sabiedrības vajadzībām, 27. punkts, un EN CJ Ziņojuma par tiesu iestāžu padomēm (2010.–2011. gads) 2.3. punkts.

54. attēls. Tiesu iestāžu padomju locekļu–tiesnešu iecelšana: tiesu varas iesaiste (*) (127)

(*) Dalībvalstis ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. Attēls atspoguļo valstu sistēmas, kādas tās bija 2017. gada decembrī. **Dānija:** Padomes locekļus–tiesnešus izvēlas tiesneši. Visus locekļus oficiāli ieeļ tieslietu ministrs. **Grieķija:** locekļus–tiesnešus izvēlas lozējot. **Spānija:** locekļus–tiesnešus ieeļ Parlaments — padome paziņo parlamentam to kandidātu sarakstu, kuri saņēmuši tiesnešu asociācijas vai 25 tiesnešu atbalstu. **Nīderlande:** locekļus–tiesnešus izvēlas tiesneši un ieeļ pēc padomes priekšlikuma, cita starpā pamatojoties uz atlases komitejas (kuras sastāvā ir galvenokārt tiesneši un tiesu darbinieki) ieteikuma. Visus padomes locekļus oficiāli ieeļ ar karaļa dekrētu — administratīvu aktu, kas neparedz nekādu izpildvaras rīcības brīvību. **Polija:** locekļu–tiesnešu kandidātus ierosina grupas, kurās ir vismaz 2000 pilsoņu vai 25 tiesnešu. Vietnieku klubi no kandidātu vidus izvēlas līdz deviņiem kandidātiem, no kuriem Parlamenta (Sejma) apakšpalātas komiteja izveido galīgu sarakstu ar 15 kandidātiem, ko ieeļ Sejms. **Rumānija:** kampaņu un locekļu–tiesnešu ievēlšanu organizē Tiesnešu augstākā padome. Kad ievēlēto locekļu–tiesnešu galīgais saraksts ir apstiprināts, Senāts to apstiprina “en bloc”. Senāts var atteikties apstiprināt sarakstu tikai tad, ja padomes locekļu ievēlšanas procedūrā ir izdarīts likuma pārkāpums, un tikai tad, ja pārkāpums ir ietekmējis ievēlšanas rezultātu. Senātam nav rīcības brīvības attiecībā uz kandidātu izvēli. **Apvienotā Karaliste:** locekļus–tiesnešus izvēlas tiesneši.

– Aizsardzības pasākumi saistībā prokuratūru darbību ES –

Prokuratūrai ir būtiska loma krimināltiesu sistēmā, kā arī sadarbībā krimināltiesību jomā. Prokuratūras pienācīga darbība ir svarīga nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un korupcijas apkarošanai. Saskaņā Tiesas judikatūru Pamatlēmuma par Eiropas apcietināšanas orderi (128) kontekstā prokuratūru var uzskatīt par dalībvalsts tiesu iestādi, kas ir atbildīga par kriminālās tiesvedības īstenošanu, kad vien tā ir nošķirama no izpildvaras, ievērojot varas dalīšanas principu, kurš raksturo tiesiskuma darbību (129).

Prokuratūru organizācija visā ES atšķiras, un nav vienota modeļa visām dalībvalstīm. Tomēr pastāv plaši izplatīta tendence dot priekšroku neatkarīgākai prokuratūrai, nevis tādai, kas ir pakārtota vai piesaistīta izpildvarai (130). Pārvaldības pilnvaras pār valstu prokuroriem apvienojumā ar prokuroru iecelšanas un atlaišanas procedūrām var ietekmēt prokuratūras neatkarības līmeni. Neatkarīgi no tā, kāda ir valsts tiesu sistēma vai tās pamatā esošās tiesiskās tradīcijas, Eiropas standarti nosaka, ka dalībvalstis veic efektīvus pasākumus, lai garantētu, ka prokurori spēj pildīt savus profesionālos uzdevumus un pienākumus atbilstoši pienācīgiem

127 Dati vākti, izmantojot atjauninātu aptaujas anketu, ko Komisija sagatavoja ciešā sadarbībā ar ENCI.

128 OV L 190, 18.7.2002., 1. lpp.

129 Eiropas Savienības Tiesas 2016. gada 10. novembra spriedums lietā *Openbaar Ministerie / Ruslanas Kovalkovas*, C-477/16 PPU, 34. un 36. punkts, ECLI:EU:C:2016:861; 2016. gada 10. novembra spriedums lietā *Openbaar Ministerie / Halil Ibrahim Özçelik*, C-453/16 PPU, ECLI:EU:C:2016:860, 32. un 34. punkts. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), xii) ieteikumu.

130 CDL-AD(2010)040-e, Ziņojums par Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu sistēmu neatkarību: II daļa “Prokuratūra”, pieņēmusi Venēcijas komisija savā 85. plenārsēdē (Venēcija, 2010. gada 17. un 18. decembris), 26. punkts.

tiesiskajiem un organizatoriskajiem nosacījumiem (¹³¹) un bez nepamatotas iejaukšanās (¹³²). Jo īpaši tad, ja valdība sniedz vispārīgus norādījumus, piemēram, par politiku cīņai pret noziedzību, šādiem norādījumiem jābūt noformētiem rakstiski un pienācīgi publicētiem (¹³³). Ja valdībai ir pilnvaras sniegt norādījumus kriminālvajāšanas sākšanai konkrētā lietā, šādiem norādījumiem jābūt papildinātiem ar pienācīgām garantijām (¹³⁴). Saskaņā ar Eiropas Padomes Ministru padomes 2000. gada ieteikumu norādījumi neuzsākt kriminālvajāšanu būtu jāaizliedz (¹³⁵). Ieinteresētajām personām (tostarp cietušajiem) būtu jāspēj apstrīdēt prokurora lēmumu nesākt kriminālvajāšanu lietā (¹³⁶).

Šā rezultātu apkopojuma 55. attēlā ir sniegts pārskats par prokuroru pārvaldības galveno pilnvaru sadalījumu starp dažādām iestādēm. Attēlā ir norādīts, kurai iestādei — ģenerālprokuroram, tiesu iestāžu padomei / prokuroru padomei, tieslietu ministram / valdībai / prezidentam vai Parlamentam — ir šādas pārvaldības pilnvaras:

- 1) izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku;
- 2) sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās;
- 3) izvērtēt prokuroru;
- 4) paaugstināt prokuroru amatā;
- 5) atsaukt atsevišķu lietu, kas piešķirta prokuroram (pārcelt lietu);
- 6) lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroru un
- 7) pārcelt prokurus, neprasot viņu piekrišanu.

Papildus šīm atsevišķajām galvenajām pārvaldības pilnvarām tām pašām vai citām iestādēm var būt vēl citas pārvaldības pilnvaras attiecībā uz prokuratūru (piemēram, pilnvaras atrisināt kompetenču konfliktus starp dalībvalstu prokuratūrām, iegūt datus un informāciju no zemākas pakāpes prokuratūrām). Jāatzīmē, ka iepriekš uzskaitīto pārvaldības pilnvaru īstenošanā noteikta loma var būt citām iestādēm (piemēram, disciplinārtiesa var lemt par konkrētiem disciplinārpasākumiem).

Šā rezultātu apkopojuma 55. attēlā ir sniegts tikai faktu pārskats par konkrētiem prokuratūru organizācijas aspektiem, bet nav novērtēta to reālā darbība — šim nolūkam ir jāveic kvalitatīvs novērtējums, ņemot vērā katras dalībvalsts konkrētos apstākļus.

Norādītais īpatsvars atspoguļo septiņu iepriekš minēto pārvaldības pilnvaru sadalījumu starp četrām iespējamām iestādēm, nepiemērojot svērumu katra punkta nozīmīguma ziņā.

55. attēls. Galveno pārvaldības pilnvaru pār prokuratūrām sadalījums (*) (*avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas jomā*)

¹³¹ Ieteikums Rec(2000)19 par prokuratūras lomu krimināltiesību sistēmā, pieņēmusi Eiropas Padomes Ministru komiteja 2000. gada 6. oktobrī ("2000. gada ieteikums"), 4. punkts.

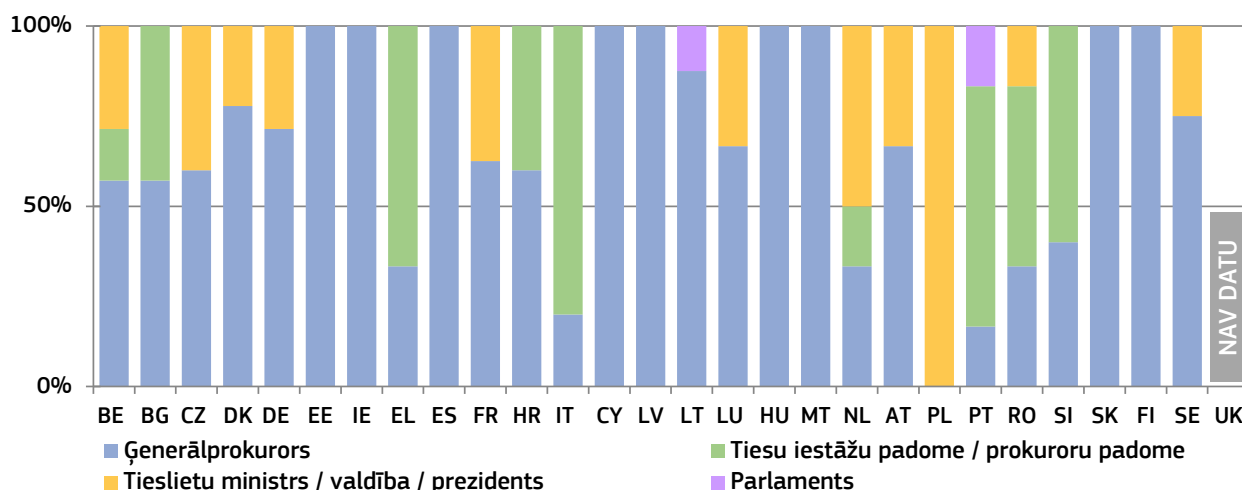
¹³² 2000. gada ieteikuma 11. un 13. punkts. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), i) un iii) ieteikumu.

¹³³ 2000. gada ieteikuma 13. punkta c) apakšpunkts.

¹³⁴ 2000. gada ieteikuma 13. punkta d) apakšpunkts.

¹³⁵ 2000. gada ieteikuma 13. punkta f) apakšpunkts. Sk. arī Atzinumu Nr. 13 (2018. gads) par prokuroru neatkarību, pārskatatbildību un ētiku, ko pieņēmusi Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome (EPKP), iv) ieteikumu.

¹³⁶ 2000. gada ieteikuma 34. punkts.

(*) Dalībvalstis ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. Ģenerālprokurora pārvaldības galvenās pilnvaras ir norādītas 56. attēlā. **Beļģija:** Tiesu iestāžu padome: pilnvaras paaugstināt prokurus amatā; tieslietu ministrs: pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku pēc Ģenerālprokuroru padomes ieteikuma un sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās (tiesības izdot “pozitīvu” priekšrakstu kriminālvajāšanai ir paredzētas Kriminālprocesa kodeksa 364. pantā un Konstitūcijas 151. panta 1. punktā. **Bulgārija:** Tiesu iestāžu padome (Augstāko tiesu iestāžu padomes prokuroru kolēģija): pilnvaras lemt par disciplinārpasākumu attiecībā uz prokuroru, par individuālu izvērtējumu un par prokuroru paaugstināšanu amatā, tieslietu ministrs var ierosināt prokuroru un izmeklēšanas tiesnešu iecelšanu, paaugstināšanu amatā, pazemināšanu amatā, pārcelšanu un atbrīvošanu no amata. **Čehija:** tieslietu ministrs: pilnvaras lemt par prokuroru paaugstināšanu amatā; pilnvaras pārcelt prokurus, neprasot viņu atļauju, tikai tādu organizatorisku izmaiņu gadījumā, kas balstītas uz likumu. **Dānija:** tieslietu ministrs: pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā prokuroriem un lemt par prokuroru paaugstināšanu amatā. **Vācija:** tieslietu ministrs: pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku un sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās. **Igaunija:** disciplinārprocesi ierosina tieslietu ministrs pēc ieinteresētās personas pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas pret ģenerālprokuroru, valsts virsprokuroru vai virsprokuroru. **Griekija:** Augstāko tiesu iestāžu padome: pilnvaras paaugstināt amatā un pārcelt prokurus, pamatojoties uz prezidenta dekrētu. Tieslietu ministram ir izņēmuma tiesības izdot vispārīgus informatīvus norādījumus prokuroriem par Eiropas Savienības Padomē pieņemto tiesību instrumentu piemērošanu attiecībā uz dalībvalstu tiesu iestāžu sadarbību konkrētu noziegumu veidu novēršanā un apkarošanā. **Spānija:** Fiskālajai padomei (Prokuroru padomei) ir pilnvaras likumā noteiktos gadījumos pārskatīt ģenerālprokurora pieņemtos lēmumus. **Francija:** tieslietu ministrs: pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku; pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem saistībā ar prokuroriem, pamatojoties uz Augstās tiesu iestāžu padomes (Conseil Supérieur de la Magistrature) atzinumu (Francijas Konstitūcijas 65. pants un Dekrētlikuma 48. pants, 58. panta 1. punkts un 59. pants). Ja ministrs plāno pieņemt lēmumu, kas ir stingrāks par Augstās tiesu iestāžu padomes ierosināto, ir atkārtoti jāapspriežas ar padomi (Dekrētlikuma 58. panta 1. punkts). Republikas prezidents izdod dekrētu par prokurora paaugstināšanu amatā, pamatojoties uz Tiesu iestāžu padomes atzinumu. Augstā tiesu iestāžu padome sniedz atzinumu par disciplinārpasākumiem, prokuroru pārcelšanu bez viņu piekrišanas un prokuroru paaugstināšanu amatā. **Horvātija:** Valsts Advokātu padome: pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem un paaugstināt prokurus amatā. **Itālija:** Tiesu iestāžu padome: pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroriem, pārcelt prokurus, neprasot viņu piekrišanu, lemt par individuālu prokurora izvērtējumu un paaugstināt amatā prokuroru. **Kipra:** Tiesu iestāžu padome atļauj ģenerālprokuroru. **Latvija:** Ģenerālprokurora padome: saskaņā ar Prokuratūras likuma 29. panta 2. daļu Ģenerālprokurora padome ir koleģiāla padomdevēja institūcija, kas izskata galvenos prokuratūras organizācijas un darbības jautājumus, kā arī veic citas minētajā likumā noteiktās funkcijas (piemēram, izstrādā un pieņem prokurora amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas pārbaudes nolikumus un prokuroru profesionālās darbības novērtēšanas nolikumus). **Lietuva:** Parlaments (Seimas) nosaka Prokuratūras darbības prioritātes un veic neprocesuālo darbību parlamentāro uzraudzību. **Luksemburga:** tieslietu ministrs var izdot rīkojumu prokuratūrām sākt kriminālvajāšanu konkrētā lietā (bet nevar izdot rīkojumu nesākt kriminālvajāšanu). Tomēr šādi rīkojumi nav izdoti jau vairāk nekā 20 gadus. Nav juridiskas prasības apspriesties ar prokuroru vai prasīt ģenerālprokurora atzinumu par šādu rīkojumu. Lielhercoga kā valsts vadītāja kompetencē ir lemt par prokuroru paaugstināšanu amatā, pamatojoties uz prokurora /ģenerālprokurora labvēlīgu atzinumu. **Malta:** policijai ir ekskluzīva kompetence ierosināt un īstenot kriminālprocesu un pildīt apsūdzības funkcijas zemākas instances tiesās; ģenerālprokurors pilda apsūdzības funkcijas augstākajās tiesās, kad ir pabeigta pierādījumu vākšana zemākas instances tiesās. **Nīderlande:** Ģenerālprokuroru padome (College van procureurs-generaal): pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku; tieslietu ministrs: pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku un lemt par konkrētiem disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroriem; var izdot prokuratūrām rīkojumu sākt vai nesākt kriminālvajāšanu konkrētā lietā, bet pirms tam viņam ir jāsaņem Ģenerālprokuroru padomes (College van procureurs-generaal) rakstisks pamatots atzinums par ierosinātajiem rīkojumiem, kā arī ir jāinformē Parlaments. Tomēr līdz šim ir bijis tikai viens šāds gadījums pirms vairāk nekā 20 gadiem. Prokuratūras vadītājam tajā rajonā, kur ir prokurora darba vieta, ir pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem un par prokuroru izvērtējumu. **Austrija:** tieslietu ministrs: pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku un sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās, saņemot apstiprinājumu no neatkarīgas struktūras (Weisungsrat), kas izveidota Ģenerālprokuratūrā. Ģenerālprokurora pilnvaras neietver prokuratūras tiešu pārvaldību, kā norādīts diagrammā. Pārējās diagrammā norādītās pārvaldības pilnvaras īsteno vai nu augstākais prokurors, vai arī neatkarīga personāla struktūra (Personalkommission), kuras sastāvā ir četri locekļi, kam jābūt prokuroriem (sk. piezīmes pamatots 56. attēla). Lai prokuroru paaugstinātu amatā, ir vajadzīgs pieteikums par iecelšanu augstākā amatā un jāievēro noteikumi, kas piemērojami prokurora iecelšanai (i. e., neatkarīgās personāla struktūras (Personalkommission) priekšlikums; federālais ministrs deleģē iecelšanu tieslietu ministram). Pilnvaras lemt par disciplinārpasākumu attiecībā uz prokuroru ir disciplinārtiesām, kam ir

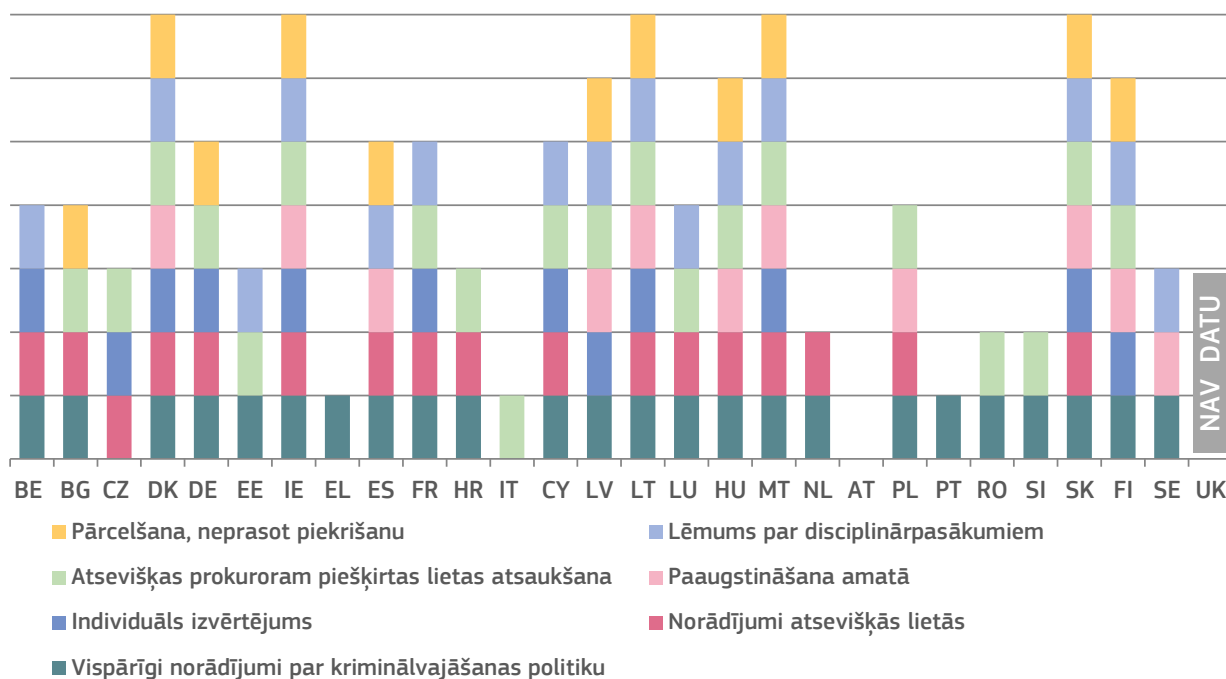
arī pilnvaras sodīt prokuroru, viņu pārceļot citā amatā. **Polija:** ģenerālprokurors ir arī tieslietu ministrs. **Portugāle:** Tiesu iestāžu padome: pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroriem, pārcelt prokurorus, neprasot viņu piekrišanu, lemt par individuālu prokurora izvērtējumu un par prokurora paaugstināšanu amatā. Parlaments var izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku. **Rumānija:** Tiesu iestāžu padome: pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroriem un par prokuroru paaugstināšanu amatā (saskaņā ar Likuma Nr. 317/2004 40. panta 2. punkta i) apakšpunktu Tiesnešu augstākās padomes (TAP) Prokuroru nodaļa izdod lēmumu par prokuroru paaugstināšanu amatā, bet par paaugstināšanu amatā izlemj tikai pēc konkursa (Likuma Nr. 303/2004 43. pants). Tieslietu ministrs saskaņā ar nesen grozīto Likuma Nr. 304/2004 par tiesu organizāciju 69. pantu var prasīt, lai Prokuratūras ģenerālprokurors pēc Augstās kasācijas tiesas vai — attiecīgā gadījumā — Valsts Korupcijas apkarošanas prokuratūras ģenerālprokurors sniedz informāciju par prokuratūru darbību, un var izdot rakstiskas pamatnostādnes par veicamajiem pasākumiem noziegumu novēršanā un ierobežošanā. Saskaņā ar Likuma Nr. 317/2004 par TAP 40. panta 2. punkta h) punktu TAP Prokuroru nodaļa ir kompetenta lemt par sūdzībām, kas iesniegtas pret izvērtēšanas komitejas galīgo novērtējumu (secību). Saskaņā ar Likuma Nr. 303/2004 par tiesnešu un prokuroru nolikumiem 39. panta 3. punktu prokuroru individuālo novērtējumu veic īpašas komitejas, ko izveido ar TAP lēmumu. **Slovēnija:** Valsts Prokuroru padome: pilnvaras pārcelt prokurorus, neprasot viņu piekrišanu, lemt par individuālu prokurora izvērtējumu un par prokurora paaugstināšanu amatā. Turklāt Valsts Prokuroru padome ir atbildīga par rajonos strādājošo prokuratūru vadītāju iecelšanu un atlaišanu, prokuroru darbības izvērtēšanu un paaugstināšanu amatā, pārcelšanu, norīkošanu, kā arī piedalīšanos prokuroru iecelšanas procedūrā, atzinumu sniegšanu par kriminālvajāšanas politiku, darbības novērtēšanu un prokuratūru darbības efektivitāti, patstāvības aizsardzību prokuratūras pakalpojumu sniegšanā un citiem jautājumiem saskaņā ar Prokuratūras likumu. **Slovākija:** Prokuroru padomes pilnvaras neietver prokuratūras tiešu pārvaldību, kā norādīts diagrammā. Prokuroru padomei ir citas pilnvaras (piemēram, tā lemj par prokurora iebildumiem pret izvērtējuma saturu, ko Civildienesta biroja vadītājs nav ievērojis, un sniedz atzinumu par prokurora pagaidu pārcelšanu uz citu prokuratūru). **Zviedrija:** valdība var izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku.

Šā rezultātu apkopojuma 56. attēlā ir sniegts faktu pārskats par galvenajām ģenerālprokurora pārvaldības pilnvarām pār prokuroriem, proti, 1) izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku, 2) sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās, 3) izvērtēt prokuroru, 4) paaugstināt prokuroru amatā, 5) atsaukt atsevišķu lietu, kas piešķirta prokuroram (pārcelt lietu), 6) lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroru un 7) pārcelt prokurorus, neprasot viņu piekrišanu. Papildus šīm pilnvarām ģenerālprokuroram var būt citas pilnvaras, kas nav norādītas attēlā (¹³⁷).

---

¹³⁷ Piemēram, ģenerālprokuroram var būt loma struktūrās, kas atbild par lēmumiem attiecībā uz prokuroriem, pat ja viņš tieši nepieņem šādus lēmumus.

56. attēls. Ģenerālprokurora pārvaldības pilnvaras(*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas jomā)

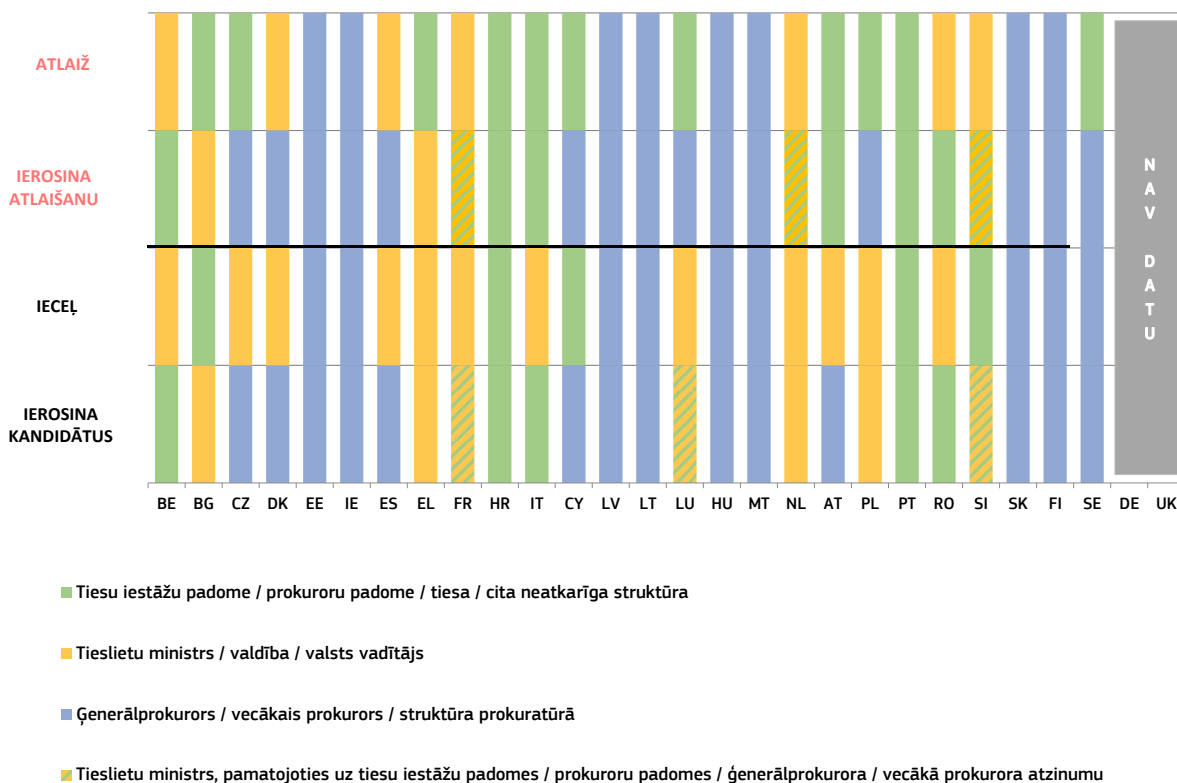

(*) Dalībvalstis ir norādītas alfabētiskā secībā atbilstoši to ģeogrāfiskajiem nosaukumiem oriģinālvalodā. **Beļģija:** attiecībā uz pilnvarām sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu individuālās lietās tiesības izdot izpildrakstu par karaļa prokurora vajāšanu ir paredzētas Kriminālprocesa kodeksa 364. pantā. Civilprocesa kodeksa 150. panta 2. punktā un 138. panta 2. punktā ir paredzētas vispārējās tiesības īstenot varu pār karaļa prokuroru. **Čehija:** pilnvaras sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās ir tikai Ģenerālprokuratūrai un pret augstajiem prokuroriem. **Grieķija:** Augstākās tiesas prokuroram (t. i., ģenerālprokuroram) ir tiesības adresēt visiem prokuroriem vispārīgus norādījumus un ieteikumus par viņu pienākumu izpildi, taču, protams, viņa norādījumu un ieteikumu adresātiem nav saistošs atzinumu formulējums un izteiktas viedoklis. **Spānija:** ģenerālprokurors nosaka iekšējos rīkojumus un norādījumus, kas ir atbilstoši dienestam un kriminālvajāšanas funkciju īstenošanai un kas var būt vispārīgi vai saistīti ar konkrētiem jautājumiem. Vispārējās pamatnostādnes ir būtiskas, lai ievērotu rīcības vienotības principu, un tās pamatā definē ar apkārtrakstu, norādījumu un konsultāciju starpniecību. Pārceļšana bez piekrišanas ir pieļaujama tikai lielas darba slodzes gadījumos. **Itālija:** Apelācijas tiesas ģenerālprokuroriem ir pilnvaras teritoriālā prokurora bezdarbības gadījumā atsaukt konkrētu tam piešķirtu lietu; turklāt viņiem ir pilnvaras iegūt datus un informāciju no rajonu (vai teritoriālām) prokuratūrām un nosūtīt tos Kasācijas tiesas ģenerālprokuroram, lai pārbaudītu, vai prokuratūras darbojas pareizi un vienoti un vai tiek ievēroti noteikumi par pienācīgu procesu. Kasācijas tiesas ģenerālprokurors saskaņā ar likumu ir atbildīgs par Valsts Mafijas apkarošanas direktorāta kontroli; papildus viņš atbild arī par kompetenču konfliktu atrisināšanu starp divām vai vairākām teritoriālām prokuratūrām. **Kipra:** ģenerālprokuroram ir pilnvaras lemt par disciplinārpasākumiem attiecībā uz prokuroriem nelielu disciplinārpārkāpumu gadījumos. Smagu disciplinārpārkāpumu gadījumos ģenerālprokurors neierosina sankcijas, bet iesaka Civildienesta komisijai ierosināt disciplinārpasākumus. **Lietuva:** attiecībā uz pilnvarām sniegt norādījumus par atsevišķām lietām ģenerālprokurors nevar norādīt, kāds lēmums jāpieņem; attiecībā uz pilnvarām lemt par prokuroru paaugstināšanu amatā ģenerālprokurors lemj par Prokuroru atlases komisijas vai Virsprokuroru atlases komisijas secinājumiem. **Luksemburga:** ģenerālprokuroram ir pilnvaras izdot rīkojumu prokuratūrām sākt kriminālvajāšanu konkrētā lietā (bet nevar izdot rīkojumu nesākt kriminālvajāšanu). Attiecībā uz prokurora paaugstināšanu amatā prokurors/ģenerālprokurors ar labvēlīgu atzinumu paaugstināšanu amatā ierosina izpildvarai, un valsts vadītājs paraksta iecelšanas rīkojumu. **Austrija:** ģenerālprokurora pilnvaras neietver prokuratūras tiešu pārvaldību, kā norādīts diagrammā. Augstākajiem prokuroriem ir šādas pilnvaras: izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku to attiecīgajos rajonos, sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās, pārcelt prokurorus organizatorisku iemeslu dēļ, neprasot viņu piekrišanu (piemēram, lai tiktu galā ar pārmērīgu darba slodzi vai ilgām slimības atvaļinājumiem vienā prokuratūrā, bet tikai prokurora rajona robežās un uz ierobežotu termiņu). Attiecīgās prokuratūras vadītājam ir pilnvaras sniegt norādījumus par kriminālvajāšanu atsevišķās lietās un atsaukt atsevišķu lietu, kas piešķirta prokuroram (pārcelt lietu). Neatkarīgajai personāla struktūrai (Personalkommission), kuras sastāvā ir četri locekļi, kam jābūt prokuroriem, ir pilnvaras izvērtēt prokuroru. **Polija:** ģenerālprokurors ir arī tieslietu ministrs. **Rumānija:** ģenerālprokuroram ir pilnvaras pārcelt atsevišķu lietu no vienas kriminālvajāšanas struktūrvienības uz citu un izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku (ieteikumus), lai garantētu vienotu pieeju kriminālizmeklēšanā. **Slovēnija:** gan ģenerālprokuroram, gan Prokuratūras vadītājam ir pilnvaras izdot vispārīgus norādījumus par kriminālvajāšanas politiku un atsaukt atsevišķu lietu, kas piešķirta prokuroram.

Šā rezultātu apkopojuma 57. attēlā ir sniegts pārskats par iestādēm (tiesu iestāžu padome / prokuroru padome / tiesa, tieslietu ministrija, ģenerālprokurors/prokuratūra), kuru darbs ir saistīts ar prokuroru iecelšanu amatā un atlaišanu, bet tajā nav atspoguļota ģenerālprokuroru vai citu pielīdzināmu vadītāju iecelšana amatā un atlaišana. Attēlā ir atspoguļots prokuratūru organizācijas modeļu daudzveidīgums dalībvalstīs, kas aptver izpildvaru vai tiesu varu. Attēlā ir

arī parādīta ģenerālprokurora un tiesu iestāžu padomju / prokuroru padomju kā svarīgu dalībnieku loma gan prokuroru iecelšanā, gan atlaišanā.

57. attēls. Prokuroru iecelšana un atlaišana (*) (avots: Eiropas Komisija kopā ar Ekspertu grupu nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un teroristu finansēšanas jomā)

(*) **Beļģija:** priekšlikums par iecelšanu: Tiesu iestāžu padome; lēmums par iecelšanu: valsts vadītājs pēc tieslietu ministra ieteikuma; priekšlikums par atlaišanu: disciplinārtiesā; lēmums par atlaišanu: valsts vadītājs pēc tieslietu ministra ieteikuma. **Bulgārija:** lēmums par iecelšanu un atlaišanu: Tiesu iestāžu padomes Prokuroru palāta. **Cehija:** priekšlikums par iecelšanu: ģenerālprokurors; priekšlikums par atlaišanu: ģenerālprokurors, virsprokurori un tieslietu ministrs; lēmums par atlaišanu: tiesa. **Dānija:** priekšlikums par iecelšanu: ģenerālprokurors ierosina galīgos prokurora stažiera amata kandidātus (uz aptuveni trīs gadu termiņu) Tieslietu ministrijai, kas ieceļ kandidātus. Ja prokurora stažieris nokārto eksāmenu un vēlāk pabeidz mācības, viņš kļūst par prokuroru. **Igaunija:** priekšlikums par iecelšanu: prokuroru konkursa komiteja attiecībā uz specializētajiem prokuroriem, rajona prokuroriem un prokuroru palīgiem; virsprokurori attiecībā uz vecākajiem prokuroriem; lēmums par iecelšanu un atlaišanu: ģenerālprokurors. **Īrija:** priekšlikums par iecelšanu: konkurss par pieņemšanu darbā, kas notiek atbilstoši darbā pieņemšanas licencei, kuru izdevusi Valsts civildienesta ierēdņu iecelšanas komisija (CPSA), un ko parasti rīko Ģenerālprokuratūra (vai, iespējams, Ierēdņu iecelšanas dienests); lēmums par iecelšanu: ģenerālprokurors; priekšlikums par atlaišanu: Ģenerālprokuratūra saskaņā ar finanšu, valsts izdevumu un reformu ministra paredzētiem nosacījumiem; lēmums par atlaišanu: ģenerālprokurora vietnieks (attiecībā uz prokuroriem, kas atbilst augstākā līmeņa ierēdņu rangam un augstākam rangam, — ģenerālprokurors). **Spānija:** priekšlikums par iecelšanu: prokurors, pamatojoties uz Fiskālās padomes ziņojumu, pirms tam uzklusot attiecīgā autonomā apgabala Augstāko fiskālo padomi, ja attiecīgais amats ir prokuratūrā, kura atrodas apgabala teritoriālajā piekriībā; lēmums par iecelšanu: valdība; priekšlikums par atlaišanu: ģenerālprokurors; lēmums par atlaišanu: tieslietu ministrs, pamatojoties uz Fiskālās padomes labvēlīgu ziņojumu. **Grieķija:** priekšlikums par iecelšanu: Tieslietu ministrija katru gadu izdod ministra lēmumu par uzņemšanas eksāmeniem Valsts tiesnešu skolā, kas paredzēti prokurora amata kandidātiem. Atlases process, kuru rīko komiteja piecu locekļu sastāvā, patlaban sastāv no rakstiskiem un mutiskiem pārbaudījumiem. Pēc uzņemšanas Grieķijas Valsts tiesnešu skolā sekmīgie kandidāti sāk 16 mēnešu mācību kursu, apgūstot gan teoriju, gan praksi. Mācību noslēgumā kārtu eksāmenu, un studentiem piešķir attiecīgu pakāpi atbilstoši eksāmena rezultātiem. Atkarībā no pakāpes viņus ieceļ kompetentajā tiesā; lēmums par iecelšanu: kandidātus ieceļ par prokuroriem ar prezidenta dekrētu; priekšlikums par atlaišanu: tieslietu ministrs; lēmums par atlaišanu: tiesas lēmums, ko pieņem disciplinārpadomes, kuras paredzētas Konstitūcijas 91. panta 2. punktā un kuru sastāvā ir profesionāli tiesneši. **Francija:** priekšlikums par iecelšanu: tieslietu ministrs, pamatojoties uz Tiesu iestāžu padomes nesaistošu ieteikumu; lēmums par iecelšanu: republikas prezidents; priekšlikums par atlaišanu: tieslietu ministrs, pamatojoties uz Tiesu iestāžu padomes nesaistošu ieteikumu; lēmums par atlaišanu: republikas prezidents. **Itālija:** lēmums par iecelšanu: tieslietu ministrs pēc Padomes priekšlikuma izdod ministra dekrētu, bet viņam nav tiesību neiecelt ieteikto prokurora amata kandidātu vai ieceļ jebkuru citu prokurora amata kandidātu. **Kipra:** priekšlikums par iecelšanu/atlaišanu: ģenerālprokurors; lēmums par iecelšanu/atlaišanu: Civildienesta komisija, pamatojoties uz ģenerālprokurora atzinumu. **Lietuva:** priekšlikums par iecelšanu: prokuroru atlases komisija (kuras sastāvā ir divi prokurori, ko izvirza Koleģiāta padome, divi prokurori, ko izvirza ģenerālprokurors, un pa vienam loceklim, ko izvirza attiecīgi republikas prezidents, Seima priekšsēdētājs un ministru prezidents); lēmums par iecelšanu: ģenerālprokurors; priekšlikums par atlaišanu: Prokuroru ētikas padome (tādā pašā sastāvā kā Prokuroru atlases komisija). **Luksemburga:** priekšlikums par iecelšanu: tieslietu

ministrs, pamatojoties uz labvēlīgu ģenerālprokurora atzinumu, ierosina iecelšanu Lielhercogam; lēmums par iecelšanu: valsts vadītājs; priekšlikums par atlaišanu: ģenerālprokurors; lēmums par atlaišanu: tiesa. **Ungārija:** priekšlikums/lēmums par iecelšanu; vecākais prokurors; priekšlikums par atlaišanu: vecākais prokurors; lēmums par atlaišanu: ģenerālprokurors. **Malta:** policijai ir ekskluzīva kompetence ierosināt un īstenot kriminālprocesu un pildīt apsūdzības funkcijas zemākas instances tiesās; ģenerālprokurors rīkojas kā prokurors augstākajās tiesās, kad ir pabeigta pierādījumu vākšana zemākas instances tiesās. **Nīderlande:** priekšlikums par iecelšanu: tieslietu ministrs. Lēmumu par iecelšanu pieņem ar karaļa dekrētu (iecelējīnstitūcijai saskaņā ar konstitucionālo praksi ir pienākums izpildīt ieteikumu par prokurora amata kandidāta iecelšanu); priekšlikums par atlaišanu: tieslietu ministrs pēc prokuratūras vadītāja ieteikuma. Lēmumu par atlaišanu pieņem ar karaļa dekrētu. **Austrija:** priekšlikums par iecelšanu: neatkarīgā personāla struktūra (Personalkommission), kuras sastāvā ir četri locekļi, kam jābūt prokuroriem; lēmums par iecelšanu: federālais prezidents lēmuma pieņemšanu deleģē tieslietu ministram; priekšlikums un lēmums par atlaišanu: disciplinārtiesā. **Polija:** priekšlikums un lēmums par iecelšanu: ģenerālprokurors, kurš ir arī tieslietu ministrs — pēc valsts prokurora iniciatīvas. Kompetenta prokuratūras padome sniedz atzinumu par prokurora amata kandidātu; priekšlikums par atlaišanu: prokurors; lēmums par atlaišanu: disciplinārtiesā. Ļoti nedaudzās situācijās arī ģenerālprokurors var atļaut prokuroru pēc valsts prokurora pieprasījuma. Atzinumu par prokurora atlaišanu sniedz Prokuratūras prokuroru sapulce vai kompetentā reģionālā prokuratūra. **Rumānija:** priekšlikums par iecelšanu: Tiesnešu augstākā padome; lēmums par iecelšanu: prezidents (iecelējīnstitūcijai saskaņā ar likumu ir pienākums izpildīt ieteikumu par prokurora amata kandidāta iecelšanu). **Slovēnija:** priekšlikums par iecelšanu: tieslietu ministrs, pamatojoties uz Prokuratūras padomes atzinumu; lēmums par iecelšanu: Prokuratūras padome (iecelējīnstitūcijai nav pienākuma izpildīt ieteikumu par prokurora amata kandidāta iecelšanu); priekšlikums par atlaišanu: Prokuratūras padome; lēmums par atlaišanu: valdība pēc tieslietu ministra ieteikuma. **Slovākija:** priekšlikums par iecelšanu: Ģenerālprokuratūras Atlases padomes priekšsēdētājs; iecelšana un atlaišana: ģenerālprokurors. **Somija:** iecelšana un atlaišana: ģenerālprokurors. **Zviedrija:** priekšlikums un lēmums par iecelšanu: Zviedrijas kriminālvajāšanas iestādes personāla nodaļas vadītājs, pamatojoties uz ģenerālprokurora atzinumu; priekšlikums par atlaišanu: Zviedrijas kriminālvajāšanas iestādes personāla nodaļas vadītājs; lēmums par atlaišanu: tiesa, pamatojoties uz ģenerālprokurora atzinumu.

3.3.3. Kopsavilkums par tiesu sistēmas neatkarību

Tiesu sistēmas neatkarība ir efektīvas tiesu sistēmas pamatelements. Tā ir ļoti svarīga, lai veicinātu tiesiskumu, taisnīgu tiesvedību un iedzīvotāju un uzņēmumu uzticēšanos tiesu sistēmai. Tādēļ jebkurā tiesu sistēmas reformā būtu jāaizstāv tiesiskums un jāievēro Eiropas tiesu sistēmas neatkarības standarti. Rezultātu pārskatā ir norādīts, kā ir mainījies plašas sabiedrības un uzņēmumu priekšstats par tiesu sistēmas neatkarību. Šajā izdevumā ir arī atspoguļoti daži atsevišķi rādītāji par tiesiskajām garantijām attiecībā uz struktūrām, kas iesaistītas disciplinārlietās pret prokuroriem, un par prokuratūru pārvaldību. Tikai pēc strukturālajiem rādītājiem vien nevar izdarīt secinājumus par dalībvalstu tiesu sistēmu neatkarību, tomēr tie atspoguļo iespējamus elementus, kurus var izmantot kā sākumpunktu šādai analīzei.

- 2019. gada rezultātu apkopojumā ir atspoguļotas tendences attiecībā uz **priekšstatu par neatkarību**, pamatojoties uz iedzīvotāju (Eiroparometrs) un uzņēmumu (Eiroparometrs un Pasaules Ekonomikas forums) aptaujām.
  - Visas aptaujas kopumā uzrāda *līdzīgus rezultātus*, it īpaši attiecībā uz abu to dalībvalstu grupu sastāvu, kurās vērtējums priekšstatam par tiesu sistēmas neatkarību ir visaugstākais un viszemākais.
  - Pasaules Ekonomikas foruma aptaujā (51. attēls), kas tika organizēta septīto reizi, ir redzams, ka uzņēmumu priekšstats par neatkarību aptuveni trīs piektdaļās dalībvalstu ir *uzlabojies* vai *saglabājies stabils*, salīdzinot ar 2010. gadu. Arī dalībvalstīs, kas saskaras ar īpašām grūtībām¹³⁸, priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* vai *saglabājies stabils* gandrīz trīs piektdaļās valstu, vērtējot astoņu gadu griezumā. Tomēr, salīdzinot ar 2016.–2017. gadu, uzņēmumu priekšstats par neatkarību ir *pasliktinājies* aptuveni trīs piektdaļās visu dalībvalstu.
  - Eiroparometra veiktajā plašas sabiedrības aptaujā (47. attēls), kas tika organizēta ceturto reizi, ir redzams, ka priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu, salīdzinot ar 2016. gadu. Vērtējot četru gadu griezumā, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* vairāk nekā divās trešdaļās dalībvalstu, kuras saskaras ar īpašām problēmām. Tomēr, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, plašas sabiedrības priekšstats par neatkarību ir *pasliktinājies* aptuveni trīs piektdaļās visu dalībvalstu (vairāk

¹³⁸

Sk. 70. zemsvītras piezīmi.

nekā divās trešdaļās dalībvalstu, kas saskaras ar īpašām grūtībām, un aptuveni pusē pārējo dalībvalstu).

- Eurobarometra veiktajā uzņēmumu aptaujā (49. attēls), kas tika organizēta ceturto reizi, ir redzams, ka priekšstats par neatkarību ir *uzlabojies* aptuveni divās trešdaļās dalībvalstu, salīdzinot ar 2016. gadu un iepriekšējo gadu (salīdzinot ar iepriekšējo gadu, priekšstats uzlabojās vairāk nekā divās trešdaļās dalībvalstu, kas saskaras ar īpašām grūtībām, un aptuveni trīs piektdaļās pārējo dalībvalstu).
- Attiecībā uz priekšstatu par tiesu un tiesnešu neatkarības trūkumu viens no visbiežāk minētajiem iemesliem bija *valdības un politiķu iejaukšanās vai spiediens*, kā arī spiediens ekonomikas vai citu konkrētu interešu dēļ. Abi šie iemesli joprojām bieži tika minēti vairākās dalībvalstīs, kurās priekšstata par tiesu sistēmas neatkarību (48. un 50. attēls) līmenis ir zems.
- Attiecībā uz iemesliem, kādēļ priekšstata līmenis par tiesu un tiesnešu neatkarību ir augsts, gandrīz četras piektdaļas uzņēmumu un iedzīvotāju (attiecīgi 40 % un 44 % respondentu) norādīja *tiesnešu statusa un amata nodrošinātās garantijas*.
- 2019. gada ES rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā sniedz pārskatu par disciplinārajām iestādēm, kas iesaistītas tiesas procesos attiecībā uz tiesnešiem, kā arī par tiesu varas, izpildvaras un parlamenta kompetenci tiesu iestāžu padomju locekļu-tiesnešu atlasē un dažiem ar prokuratūru pārvaldību un organizāciju saistītiem aspektiem.
  - Rezultātu apkopojuma 52. attēlā ir sniegts pārskats par iestādēm, kas atbild par **disciplinārprocesiem attiecībā uz tiesnešiem**. Lielākajā daļā dalībvalstu iestāde, kas lemj par disciplinārsodiem, ir neatkarīga iestāde, piemēram, tiesa (augstākā tiesa, administratīvā tiesa vai tiesas priekšsēdētājs) vai tiesu iestāžu padome, lai gan dažās dalībvalstīs tā ir īpaša tiesa, kuras locekļus īpaši atlasa vai ieceļ (tiesu iestāžu padome, tiesneši vai — vienā dalībvalstī — tieslietu ministrs), lai viņi darbotos disciplinārprocesā.
  - Rezultātu apkopojuma 53. attēlā ir sniegts pārskats par **atbildīgo institūciju, kas veic disciplināro izmeklēšanu attiecībā uz tiesnešiem**. Lielākajā daļā dalībvalstu izmeklēšanu veic tiesas priekšsēdētājs vai tiesu iestāžu padome. Dažās dalībvalstīs izmeklēšanas veicēju īpaši atlasa tiesneši vai tiesu iestāžu padome, vai — vienā dalībvalstī — tieslietu ministrs.
  - 54. attēlā ir atspoguļota tiesu varas iesaistīšanās **tiesu iestāžu padomes locekļu-tiesnešu iecelšanā**. Dalībvalstu ziņā ir organizēt to tiesu sistēmas, tostarp izlemt, vai ir jāizveido tiesu iestāžu padome. Tomēr, ja dalībvalsts ir izveidojusi tiesu iestāžu padomi, ir jāgarantē padomes neatkarība atbilstoši Eiropas standartiem. Gandrīz visās dalībvalstīs padomju locekļus-tiesnešus ierosina un ievēlē vai atlasa tiesneši.
  - Šā rezultātu pārskata 55. attēlā ir sniegts pārskats par **galveno pārvaldības pilnvaru pār prokuroriem** sadalījumu starp dažādām iestādēm. Savukārt 56. attēlā ir sniegts faktu pārskats par galvenajām ģenerālprokurora pārvaldības pilnvarām pār prokuroriem. Minētajos attēlos ir redzams, ka dažās dalībvalstīs galvenās pārvaldības pilnvaras attiecībā uz prokuratūrām ir noteiktā līmenī koncentrētas vienā atsevišķā iestādē. Visbeidzot, 57. attēlā ir sniegts pārskats par iestādēm, kas iesaistītas **prokuroru iecelšanas un atlaišanas procedūrās**. Lai gan situācija būtiski atšķiras starp dalībvalstīm, lielākajā daļā valstu šajās procedūrās ir iesaistīta tiesu iestāžu padome / prokuroru padome vai prokuratūra.

4. SECINĀJUMI

Šis ES rezultātu apkopojuma tiesiskuma jomā septītais izdevums apliecina, ka liels skaits dalībvalstu ir turpinājušas centienus vēl vairāk uzlabot savas tiesu sistēmas efektivitāti. Tomēr vēl ir daudz darāmā, lai nodrošinātu, ka iedzīvotāji pilnīgi uzticas to dalībvalstu tiesību sistēmām, kurās var būt apdraudētas tiesnešu statusa un amata garantijas un tādējādi arī viņu neatkarība.

Komisija ir īstenojusi nepieciešamo rīcību un turpina sekot līdzi situācijai dalībvalstīs. Tā ir apņēmusies nodrošināt, ka ikvienā tiesu sistēmas reformā tiek ievērotas ES tiesības un Eiropas standarti attiecībā uz tiesiskumu.